

REPUBLIKA SLOVENIJA
VLADA REPUBLIKE SLOVENIJE

Gregorčičeva ulica 20–25, 1000 Ljubljana

T: +386 1 478 1000

F: +386 1 478 1607

E: gp.gs@gov.si

<http://www.vlada.si/>

Številka: 12200-2/2023/5

Datum: 20. 4. 2023

NACIONALNI AKCIJSKI NAČRT REPUBLIKE SLOVENIJE ZA JAMSTVO ZA OTROKE 2022–2030

Vsebina

1 UVOD...	3
2 STRATEŠKI DOKUMENTI V REPUBLIKI SLOVENIJI	4
I. Podlage s področja socialne in družinske politike	4
II. Podlage s področja otrokovih pravic	5
III. Podlage s področja zdravja	6
IV. Podlage s področja vzgoje in izobraževanja	9
V. Podlage s področja stanovanjske politike	11
VI. Drugi strateški dokumenti	11
3 PRIPRAVA NACIONALNEGA AKCIJSKEGA NAČRTA ZA URESNIČEVANJE PRIPOROČILA JO	12
4 KDO SO POMOČI POTREBNI OTROCI V REPUBLIKI SLOVENIJI	13
5 UKREPI ZA PREPREČEVANJE REVŠČINE IN SOCIALNE IZKLJUČENOSTI OTROK V REPUBLIKI SLOVENIJI DO LETA 2030	14
5.1 PODPORNOKVIR POLITIKE	14
5.2 CILJNI UKREPI IZ PRIPOROČIL SVETA	22
5.2.1 VZGOJA IN VARSTVO PREDŠOLSkih OTROK, VKLJUČUJOČE IZOBRAŽEVANJE IN ŠOLSKE DEJAVNOSTI TER ZDRAV OBROK VSAK ŠOLSKI DAN	22
I. Opredelitev in odprava finančnih in nefinančnih ovir za udeležbo v vzgoji in varstvu predšolskih otrok, izobraževanju in šolskih dejavnostih	22
II. Sprejem ukrepov za preprečevanje in zmanjšanje zgodnjega opuščanja šolanja z upoštevanjem vidika spola, ukrepov za ponovno vključitev otrok, pri katerih je tveganje, da opustijo šolanje ali usposabljanje, oziroma otrok, ki so opustili šolanje ali usposabljanje, ter zagotovitev individualnega svetovanja in krepitev sodelovanja z družinami	27
III. Zagotavljanje učne podpore otrokom z učnimi težavami za premostitev njihove jezikovne, kognitivne in izobrazbene vrzeli	29
IV. Prilagoditev objektov in izobraževalnih gradiv vzgoje in varstva predšolskih otrok ter izobraževalnih ustanov otrokom s posebnimi učnimi potrebami in otrokom z invalidnostjo ter ustrezen odziv na njihove specifične potrebe, pri čemer uporabijo vključujoče metode poučevanja in učenja; zagotoviti, da so na voljo usposobljeni učitelji in drugi strokovni delavci, kot so psihologi, logopedi, rehabilitatorji, socialni delavci ali pomočniki učiteljev	31
V. Ukrepi za podporo vključujočemu izobraževanju in preprečevanje ločenih razredov v ustanovah za vzgojo in varstvo predšolskih otrok ter v izobraževalnih ustanovah, vključno z zagotavljanjem prednostnega ali po potrebi zgodnjega dostopa pomoči potrebnim otrokom	34
VI. Zagotovitev vsaj enega zdravega obroka vsak šolski dan	38
VII. Zagotovitev izobraževalnega gradiva, vključno z digitalnimi izobraževalnimi orodji, knjigami, uniformami ali drugimi potrebnimi oblačili	39
VIII. Zagotovitev povezljivost visoke hitrosti, ustrezno opremo in digitalne storitve, ki so potrebni za učenje na daljavo, da se zagotovi dostop do izobraževalnih vsebin na spletu, izboljšajo digitalna znanja in spretnosti pomoči potrebnih otrok in učiteljev, ter izvedejo potrebne naložbe za odpravo vseh oblik digitalnega razkoraka	40
IX. Zagotovitev prevoza do ustanov za vzgojo in varstvo predšolskih otrok ter izobraževalnih ustanov	42

X.	Zagotovitev enakega in vključujočega dostopa do šolskih dejavnosti, vključno z udeležbo na šolskih izletih ter v športnih, prostočasnih in kulturnih dejavnostih	44
XI.	Razvoj okvirja za sodelovanja izobraževalnih ustanov, lokalnih skupnosti, socialnih služb, zdravstvenih služb in služb za zaščito otrok, družin in akterjev socialne ekonomije za podporo vključujočega izobraževanja, zagotovitev varstva po pouku in možnosti za udeležbo v športnih, prostočasnih in kulturnih dejavnostih ter vlaganje v izobraževalne ustanove kot središča vključevanja in udeležbe	46
5.2.2	ZDRAVSTVENO VARSTVO	49
I.	Zgodnje odkrivanje in zdravljenje bolezni in razvojnih težav, vključno s tistimi, ki so povezane z duševnim zdravjem, ter zagotovitev dostopa do rednih zdravniških pregledov, vključno z zobozdravstvenimi in oftalmološkimi, in programov zgodnje diagnostike; zagotovitev pravočasne kurativne in rehabilitacijskih ukrepov, vključno z dostopom do zdravil, zdravljenja in medicinskih pripomočkov, ter dostopa do programov cepljenj	49
II.	Ciljno usmerjene rehabilitacijske in habilitacijske storitve za otroke z invalidnostjo	55
III.	Dostopni programi za spodbujanje zdravja in preprečevanje bolezni za pomoči potrebne otroke in njihove družine ter strokovnjake, ki delajo z otroki	56
5.2.3	ZDRAVA PREHRANA	60
I.	Dostop do zdravih obrokov tudi izven šolskih dni, vključno s pomočjo v naravi ali finančno podporo, zlasti v izjemnih okoliščinah, kot so zaprtja šol	60
II.	Zagotavljanje posebnih prehranskih potreb v prehranskih standardih v ustanovah za vzgojo in varstvo predšolskih otrok ter izobraževalnih ustanovah	60
III.	Omejiti oglaševanje in dostopnost hrane z visoko vsebnostjo maščob, soli in sladkorja v ustanovah za vzgojo in varstvo predšolskih otrok ter izobraževalnih ustanovah.....	61
IV.	Otrokom in družinam zagotoviti ustrezne informacije o zdravi prehrani otrok	64
5.2.4	USTREZNO STANOVANJE	66
I.	Zagotovitev ustrezne nastanitve za brezdomske otroke in njihove družine, da so hitro premeščeni iz začasnih nastanitv v stalno stanovanje ter da so jim zagotovljene ustrezne socialne in svetovalne storitve 66	
II.	Ocena in po potrebi revidiranje nacionalne in lokalne stanovanjske politike ter sprejem ukrepov za zagotovitev, da se ustrezno upoštevajo interesi družin s pomoči potrebnimi otroki, vključno z obravnavanjem energetske revščine in preprečevanjem tveganja brezdomstva; zagotovitev prednostnega in pravočasnega dostopa pomoči potrebnim otrokom in njihovim družinam do socialnih stanovanj ali pomoč pri pridobitvi stanovanj.....	67
III.	Upoštevanje otrokovih koristi, splošnega položaja in individualne potrebe pri nameščanju otrok v institucionalno oskrbo ali rejništvo; zagotovitev premestitev otrok iz institucionalne oskrbe ali rejništva v kakovostno v skupnosti ali družini ter podpiranje njihovega neodvisnega življenja in socialnega vključevanja	70
5.2.5	DRUGI PREDVIDENI UKREPI ZA POMOČI POTREBNE OTROKE V REPUBLIKI SLOVENIJI	71
	6 SPREMLJANJE IZVAJANJA NACIONALNEGA AKCIJSKEGA NAČRTA	75
	PRILOGA 1: PREGLED UKREPOV ZA POMOČI POTREBNE OTROKE V REPUBLIKI SLOVENIJI	76
	PRILOGA 2: ANALIZA STANJA V REPUBLIKI SLOVENIJI	80

1 UVOD

Svet Evropske unije je 14. junija 2021 sprejel Priporočilo Sveta (EU) 2021/1004 o vzpostavitvi evropskega jamstva za otroke (v nadaljnjem besedilu: Priporočilo JO). Cilj Priporočila JO je preprečevanje socialne izključenosti in boj proti njej z zagotavljanjem dostopa do sklopa ključnih storitev pomoči potrebnim otrokom, s čimer se prispeva k spoštovanju pravic otrok z bojem proti revščini otrok in spodbujanjem enakih možnosti. Uporablja se za pomoč potrebne otroke, ki so opredeljeni kot osebe, mlajše od 18 let, ki jim grozi revščina ali socialna izključenost. Upoštevajoč nacionalne okoliščine, lahko države članice razširijo področje uporabe tudi na druge skupine pomoči potrebnih otrok.

Države članice Evropske unije so pozvane, naj v skladu z nacionalnimi pristojnostmi, okoliščinami in praksami ter ob polnem spoštovanju načel subsidiarnosti in sorazmernosti zagotovijo:

- (a) učinkovit in brezplačen dostop do visokokakovostne vzgoje in varstva predšolskih otrok, izobraževanja in šolskih dejavnosti, vsaj enega zdravega obroka vsak šolski dan in zdravstvenega varstva;
- (b) učinkovit dostop do zdrave prehrane in ustrezne nastanitve.

Države članice naj bi opredelile, kateri otroci potrebujejo pomoč, in znotraj te skupine pri oblikovanju celostnih nacionalnih ukrepov po potrebi upoštevale konkretno prikrajšanost, s katero se soočajo zlasti:

- (a) brezdomski otroci ali otroci, ki se soočajo z resno stanovanjsko prikrajšanostjo;
- (b) otroci z invalidnostjo;
- (c) otroci, ki imajo težave z duševnim zdravjem;
- (d) otroci z migrantskim ozadjem ali iz etničnih manjšin, zlasti romski;
- (e) otroci v alternativni, zlasti institucionalni oskrbi;
- (f) otroci, ki živijo v negotovih družinskih razmerah.

Ob upoštevanju otrokovih koristi Priporočilo JO predvideva tudi vzpostavitev celostnega podpornega okvira politike za zmanjšanje socialne izključenosti otrok, ki se osredotoča na prekinitev medgeneracijskega kroga revščine in prikrajšanosti ter zmanjšanje socialno-ekonomskih posledic pandemije COVID-19.

Vlada Republike Slovenije je na podlagi 49.h člena Poslovnika Vlade Republike Slovenije sprejela stališče Republike Slovenije na predlog Priporočila JO:

»Republika Slovenija podpira sprejem predloga Priporočila Sveta o vzpostavitvi evropskega jamstva za otroke, saj ocenjuje, da je pobuda ključnega pomena za izenačevanje življenjskih možnosti vseh otrok ter za prekinitev medgeneracijskega kroga socialne izključenosti. Priporočilo Sveta bo prispevalo k uresničevanju 11. načela Evropskega stebra socialnih pravic »Otroško varstvo in podpora za otroke« in k izvedbi zaveze Akcijskega načrta za evropski steber socialnih pravic, v katerem je določen cilj zmanjšanja števila otrok, ki tvegajo socialno izključenost za vsaj 5 milijonov.«

Priporočilo JO državam članicam Evropske unije nalaga, naj do 15. marca 2022 pripravijo in predložijo Evropski komisiji nacionalne akcijske načrte za izvajanje priporočila z ukrepi za obdobje do leta 2030.

Države članice Evropske unije so pozvane, da za boj proti revščini in socialni izključenosti otrok namenijo vsa možna sredstva, vključno s sredstvi Evropske unije.

2 STRATEŠKI DOKUMENTI V REPUBLIKI SLOVENIJI

I. Podlage s področja socialne in družinske politike

Resolucija o nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2022–2030

Strategija boja proti revščini in socialni izključenosti v Republiki Sloveniji je določena v vsakokratni resoluciji o nacionalnem programu socialnega varstva. Zadnja Resolucija o nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2022–2030 je bila sprejeta marca 2022. Osnovni horizontalni cilj na področju revščine in socialne izključenosti je izboljšanje kakovosti življenja posameznikov in družin ter krepitev družbene povezanosti (kohezije), medsebojne solidarnosti in socialne vključenosti vseh skupin prebivalstva. Ključni cilji socialne politike do leta 2030 so:

- zmanjševanje tveganja revščine in povečevanje socialne vključenosti,
- izboljšanje dostopnosti in dosegljivosti storitev in programov ter krepitev skupnostnih oblik socialnega varstva,
- ustvarjanje podpornega okolja/pogojev za izboljšanje kakovosti storitev in programov.

Osnovna načela za izvajanje sistema socialnega varstva v Republiki Sloveniji so zagotavljanje človekovega dostojanstva in socialne pravičnosti, spoštovanje človekovih pravic, zagotavljanje enakih možnosti za vse, spoštovanje raznolikosti, zagotavljanje socialne vključenosti, spodbujanje prostovoljstva in solidarnosti, krepitev moči posameznikov in skupin z namenom preprečevanja in blaženja socialnih stisk, spodbujanje medgeneracijske povezanosti, spoštovanje osebne samostojnosti, ki vključuje svobodo izbire, spodbujanje neodvisnosti posameznikov ter omogočanje individualizirane celostne podpore in pomoči ter soustvarjanja ustreznih rešitev ob izzivih, s katerimi se srečujejo ljudje.

V sistemu socialnega varstva se posameznikom, ki si materialne varnosti ne morejo zagotoviti zaradi okoliščin, na katere sami ne morejo vplivati, zagotavljajo socialnovarstveni prejemki (denarna socialna pomoč in njena posebna oblika izredna denarna socialna pomoč ter varstveni dodatek). Socialnovarstveni prejemki so odvisni od razpoložljivih dohodkov in premoženja ali od materialnega položaja posameznika oziroma družine/gospodinjstva. Namenjeni so preživetju oziroma reševanju socialnih stisk prebivalstva in niso vezani na vplačane prispevke.

Na področju socialnovarstvenih prejemkov bomo v Republiki Sloveniji do leta 2030 poenostavili socialno zakonodajo, spremljali ustreznost višine socialnovarstvenih prejemkov in zagotavljali, da jih prejmejo vsi, ki so do njih upravičeni (t. i. pokritost). Zagotavljali bomo ustrezen sistem minimalnega dohodka za zagotovitev sredstev za preživetje (denarna socialna pomoč) oziroma dostojno preživetje prejemnikom prejemkov in osebam, ki se začasno znajdejo ali živijo v okoliščinah, zaradi katerih so še posebej ranljivi. Minimalni dohodek bomo povezali s socialnimi storitvami in z ukrepi aktivne politike zaposlovanja. Vzpostavili bomo spodbude za dejavnosti v obliki upoštevanja manjšega dela prejetega dohodka pri ugotavljanju materialnega položaja za namen dodeljevanja denarne socialne pomoči, zagotovili enake spodbude za zaposlovanje obeh partnerjev ter spremljali in naslavljali pasivnosti in pasti nizkih plač glede na sistem davkov in prejemkov, zlasti za gospodinjstva z niskimi dohodki, ki imajo

otroke. Spremljali bomo položaj najbolj ranljivih in oblikovali ukrepe za preprečevanje tveganja revščine in socialne izključenosti.

Resolucija o družinski politiki 2018–2028

Družinska politika v Republiki Sloveniji temelji na celostnem oziroma integralnem in vključujočem pristopu, kar pomeni, da vključuje vse vrste družin, upošteva pluralnost družinskih oblik in različnih potreb, ki iz tega izhajajo, spoštuje avtonomnost družine in individualnost njenih posameznih članov, ščiti otrokove pravice v družini in širše ter postavlja v ospredje varstvo in kakovost življenja družin in otrok. Bistven element družinske politike predstavlja tudi usklajevanje poklicnega in družinskega življenja, zagotavljanje enakih možnosti obeh spolov, vzpostavljanje širokega spektra programov in storitev za družine ter prispevanje k stroškom za lažje vzdrževanje otrok in varstvo družin v specifičnih življenjskih situacijah.

Resolucija o družinski politiki 2018–2028 opredeljuje temeljne cilje in ukrepe na področju družinske politike v obdobju od 2018 do 2028. Cilj družinske politike v Republiki Sloveniji je predvsem skrb za kakovost življenja družin (še posebej kakovost življenja otrok) ter njihovo varstvo in zaščito. Ob tem je za demografsko politiko pomembno tudi število rojstev v državi, zato družinska politika hkrati zasleduje tudi cilj vzpostavitve spodbudnega okolja za odločanje za otroke. Za doseg tega cilja je pomembna ugodna širša družbena situacija (ugodne razmere na trgu dela, široka dostopnost stanovanj ipd.), ki pri ljudeh sproža občutek varnosti in stabilnosti, ter družinam prijazna družinska politika, ki promovira ukrepe za lažje usklajevanje poklicnega in družinskega življenja.

Predlog resolucije opredeljuje naslednje podcilje, ki so:

- posebno varstvo in zaščita najbolj ranljivih družin ter posameznih družinskih članov,
- izboljšanje socialno-ekonomskega položaja družin in otrok,
- razvoj kakovostnih, raznovrstnih in široko dostopnih programov v podporo družini,
- dvig stopnje socialne vključenosti družin in otrok,
- ustvarjanje pogojev za lažje usklajevanje poklicnega in družinskega življenja,
- zagotavljanje enakosti moških in žensk ter spodbujanje enakovrednejše porazdelitve skrbstvenega in gospodinjanskega dela,
- kakovostno in dostopno varstvo, vzgoja in izobraževanje otrok,
- kakovosten kulturni program in dostop do kulturnih vsebin za otroke in družine,
- zagotavljanje kakovostnega in široko dostopnega zdravstvenega varstva družin s poudarkom na reproduktivnem zdravju žensk in moških ter zdravstvenem varstvu otrok,
- izboljšanje dostopnosti do ustreznih stanovanj, predvsem parom, ki pričakujejo otroka, in družinam z majhnimi otroki,
- izboljšanje položaja mladih in staršev na trgu dela,
- kontinuirano in sistematično spremljanje področja, vezanega na družinsko problematiko.

Splošna načela družinske politike so vključevanje, enakost, zaščita, varstvo in spoštovanje.

II. Podlage s področja otrokovih pravic

Program za otroke 2020–2025

V Programu za otroke 2020–2025 so določeni temeljni cilji in ukrepi na področju otrokovih pravic ter blaginje in kakovosti življenja otrok. Program za otroke 2020–2025 zaobjema prednostna področja, znotraj katerih se bodo izvajale dejavnosti za povečanje kakovosti življenja otrok in za vzpostavitev varovalnih dejavnikov za otroke iz socialno in ekonomsko šibkih okolij, za najbolj ranljive otroke ter varovalnih dejavnikov na področjih, ki jih zahteva sodobni čas s svojimi izzivi, kot je na primer digitalno okolje. Opredeljena prednostna področja programa so med seboj povezana in so:

- enake možnosti za vse otroke na področjih:
 - družinsko okolje in stanovanjska prikrašanost,
 - zdravje,
 - vključujoče predšolsko in šolsko izobraževanje,
 - kultura in kulturno-umetnostna vzgoja,
 - najbolj ranljive skupine otrok,
- sodelovanje vseh otrok,
- življenje brez nasilja in varnost otrok v digitalnem okolju,
- do otrok prijazni postopki.

Med najbolj ranljivimi skupinami, na katere mora biti država še posebej pozorna in jih moramo ustrezno zaščititi pred diskriminacijo in jim tako nuditi enake možnosti vključevanja, so v Programu za otroke 2020–2025, ki je trenutno veljaven strateški dokument s področja otrokovih pravic v Republiki Sloveniji, izpostavljeni:

- otroci iz socialno in finančno prikrajšanega okolja,
- otroci v velikih in enostarševskih družinah,
- otroci v nadomestnem varstvu otrok, prikrajšani za družinsko življenje,
- otroci iz etničnih ali narodnostnih manjšin – npr. romski otroci,
- otroci begunci in migranti,
- otroci s posebnimi potrebami in ranljivostmi,
- otroci v postopkih,
- otroci žrtve nasilja.

III. Podlage s področja zdravja

Resolucija o nacionalnem planu zdravstvenega varstva 2016–2025 »Skupaj za družbo zdravja«

Resolucija o nacionalnem planu zdravstvenega varstva 2016–2025 je dokument, s katerim naslavljamo ključne probleme zdravja in sistema zdravstvenega varstva v Republiki Sloveniji in postavljamo temelje za zdravje v vseh politikah, v kateri so vključene usmeritve strategije Svetovne zdravstvene organizacije »European Programme of Work 2020–2025: United Action for Better Health«¹, ki npr. izpostavlja pomen medsektorskega delovanja in povezovanje izpostavlja kot ključno pri krepitvi zdravja in zmanjševanju neenakosti v zdravju.

Resolucija o nacionalnem planu zdravstvenega varstva 2016–2025 naslavlja:

- Zdravje v vseh politikah: sprejem in izvajanje učinkovitih, medresorsko usklajenih ukrepov, politik in programov za doseganje najvišje ravni zdravja in blaginje: v sodelovanju z vladnimi resorji, stroko,

¹ Več na: <https://apps.who.int/iris/handle/10665/339209>

civilno družbo, socialnimi partnerji in gospodarstvom (kjer je to primerno) bomo aktivno sooblikovali politike in sprejeli dokazano učinkovite ukrepe za podporo krepitvi in ohranjanju zdravja. Pripravili bomo strategije in izvedbene načrte ter zagotovili koordinacijo njihovega izvajanja na področjih prehrane in gibanja, tobaka, alkohola in prepovedanih drog. Posebna pozornost pri vseh ukrepih bo namenjena ranljivim skupinam, med njimi še posebej socialno izključenim in tistim s slabšim socialno-ekonomskim položajem.

– Krepitev primarnega zdravstvenega varstva: s krepitvijo mreže na primarni ravni zdravstvenega varstva bomo izboljšali dostopnost do zdravstvenih storitev čim bližje prebivalcem in omogočili celostno obravnavo ter usmerjenost v preventivno zdravstveno varstvo. Zagotovili bomo tudi boljše povezanost primarnega zdravstvenega varstva z drugimi izvajalci zdravstvene dejavnosti, s socialnim varstvom in javnim zdravjem.

– Programi krepitve zdravja v vzgojno-izobraževalnih ustanovah, na delovnem mestu, v lokalnih okoljih: za uresničevanje nacionalnih strateških usmeritev s ciljem izboljšanja zdravja in kakovosti življenja je ključno izvajanje aktivnosti v okoljih, kjer ljudje živijo, delajo in preživljajo prosti čas. Takšnih programov ni mogoče zagotoviti zgolj v okviru javnih služb, saj morajo doseči vsakega posameznika v njegovem lokalnem okolju.

– Izboljšano zdravstveno varstvo pacientov z redkimi boleznimi: redke bolezni so večinoma vezane na genetski zapis, izrazijo se že v otroški dobi in so praviloma neozdravljive. Pogosto zahtevajo prilagoditev celotnega pacientovega življenja bolezni, ki ga bo spremljala prek vseh življenjskih obdobj. Zgodnje usmerjeno presejanje za nekatere redke bolezni ni zagotovljeno. Referenčni center bi predstavljal specializirano referenčno točko z najvišjo stopnjo strokovne usposobljenosti za obravnavo pacienta in svetovanje zdravstvenim delavcem, ki zanj skrbijo v njegovem lokalnem okolju. Zagotovili bomo celovito zgodnje presejanje za redke bolezni, celovito obravnavo v referenčnih centrih in podporo za izboljšanje kakovosti življenja pacientov, vključno z možnostjo prejemanja zdravila doma v sodelovanju resorjev zdravstva, šolstva in izobraževanja ter socialnega varstva.

– Izboljšano zdravstveno varstvo otrok s posebnimi potrebami: z boljšo preventivo bomo zmanjšali pojavnost razvojnih motenj in v primeru teh motenj zagotovili zgodnje prepoznavanje in ustrezno obravnavo. Zagotovili bomo povezovanje razvojnih ambulant s službami in institucijami na področju šolstva in izobraževanja ter socialnega varstva za celovito obravnavo teh pacientov in zagotovili klinične poti obravnave in strokovne time, ki bodo nudili podporo staršem, skrbnikom in otroku s posebnimi potrebami.

Nacionalni program duševnega zdravja 2018–2028

Resolucija o nacionalnem programu duševnega zdravja 2018–2028 namenja veliko pozornost duševnemu zdravju otrok in mladostnikov, saj se 50 % motenj razvije do 14. in 75 % do 25. leta starosti. Na podlagi Resolucije je na primarni ravni zdravstvene dejavnosti predvidenih petindvajset centrov za duševno zdravje otrok in mladostnikov (od tega je vzpostavljenih že devetnajst centrov). Posebni prednostni področji resolucije sta preprečevanje samomorilnega vedenja ter promocija duševnega zdravja in preventiva duševnih motenj pri otrocih in mladostnikih.

Nacionalni program o prehrani in telesni dejavnosti za zdravje 2015–2025

Nacionalni program o prehrani in telesni dejavnosti za zdravje 2015–2025 prispeva k boljši kakovosti življenja in boljšemu zdravju mladih. Program posebej opredeljuje ukrepe, namenjene mladim, kot so

spodbujanje zdravega prehranjevanja in telesne dejavnosti za zdravje in posredovanje znanj in veščin o zdravem in varnem prehranjevanju za vse skupine prebivalstva s posebnim poudarkom na bodočih starših, prehranjevanju nosečnic, pridobivanju veščin o dojenju in zdravi prehrani majhnih otrok, koristih telesne dejavnosti in priporočilih glede prilagojenosti posameznim ciljnim skupinam.

Resolucija o nacionalnem programu na področju prepovedanih drog 2014–2020

Resolucija o nacionalnem programu Republike Slovenije na področju drog za obdobje 2014–2020 zajema celovit razvoj ukrepov, programov in aktivnosti, ki prispevajo k reševanju problematike prepovedanih drog. Krovni cilj programa je zmanjšati in omejiti škodo, ki jo za posameznika, družino in družbo predstavlja uporaba prepovedanih drog. Preventivni programi so v slovenskem prostoru zelo razširjeni. Potekajo na lokalni in državni ravni. Največji delež preventivnih programov je namenjen otrokom in mladostnikom na lokalni ravni, in sicer v vzgojno-izobraževalnih ustanovah, del pa tudi zunaj njih. Pomembno vlogo pri izvajanju preventivnih dejavnosti imajo poleg pedagogov in strokovnjakov iz drugih javnih institucij predstavniki nevladnih organizacij in lokalne akcijske skupine, ki v nekaterih lokalnih skupnostih usklajujejo te dejavnosti.

Da bi pomoči potrebnim otrokom zagotovili učinkovit in brezplačen dostop do kakovostnega zdravstvenega varstva, Republika Slovenija v okviru obveznega zavarovanja pokriva zgodnje odkrivanje in zdravljenje bolezni in razvojnih težav, vključno s tistimi, ki so povezane z duševnim zdravjem, ter zagotavlja dostop do rednih zdravniških pregledov, vključno z zobozdravstvenimi in oftalmološkimi, in programov zgodnje diagnostike; zagotavlja pravočasne kurativne in rehabilitacijske ukrepe, vključno z dostopom do zdravil, zdravljenja in medicinskih pripomočkov, ter dostop do programov cepljenja, kot tudi ciljno usmerjene rehabilitacijske in habilitacijske storitve za otroke z invalidnostjo.

V okviru jamstva za otroke načrtujemo predvsem nadgradnjo dostopnih programov za spodbujanje zdravja in preprečevanje bolezni za pomoči potrebne otroke in njihove družine ter strokovnjake, ki delajo z otroki.

Uredba o izvajanju šolske sheme ²

Šolska shema je ukrep skupne kmetijske politike Evropske unije, ki otrokom v osnovni šoli in zavodih za vzgojo in izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami zagotavlja brezplačen dodatni obrok sadja in zelenjave ter mleka in mlečnih izdelkov. Obvezni spremljevalni izobraževalni ukrepi povezujejo otroke s kmetijstvom in spodbujajo zdravo prehranjevanje. Namen šolske sheme je povečati uživanje sadja in zelenjave ter mleka in mlečnih proizvodov pri otrocih s poudarkom na lokalni pridelavi ter izboljšati prehranske navade otrok. Šolska shema naj bi pripomogla k ustavitvi naraščanja pojava prekomerne teže in debelosti pri otrocih, ki sta eden od večjih dejavnikov tveganja za bolezni sodobnega časa.

Izvajalec vrednotenja učinkov šolske sheme ³ je po uredbi zdravstvenega sektorja Nacionalni inštitut za javno zdravje. Vrednotenje med drugim vključuje e-ankete za šole (učence in učitelje) in izvajalce spremljevalnih izobraževalnih ukrepov. Nacionalni inštitut za javno zdravje izdela poročilo o vrednotenju šolske sheme. Ta nam pokaže, da šolska shema dosega otroke iz ranljivih skupin ter s tem zmanjšuje zdravstvene in socialne neenakosti.

² Uredba o izvajanju šolske sheme (Uradni list RS, št. [26/17](#) in [46/19](#))

³ Več na: <https://www.gov.si/teme/solska-shema-sadja-zelenjave-in-mleka/>

IV. Podlage s področja vzgoje in izobraževanja⁴

Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji 2011

Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju⁵ je strateški dokument, ki vsebuje strokovne podlage za razvoj sistema vzgoje in izobraževanja v Republiki Sloveniji. Vsebuje analizo trenutnega stanja, pregled vrednot v vzgojno-izobraževalnem sistemu in možne rešitve. Dokument kot enega najpomembnejših splošnih ciljev vzgoje in izobraževanja izpostavlja zagotavljanje enakih možnosti za vzgojo in izobraževanje vsakega posameznika (ne glede na spol, socialno in kulturno poreklo, veroizpoved, narodno pripadnost, svetovnonazorsko pripadnost in telesno ter duševno konstitucijo) ter nudenje ustrezne pomoči in spodbud posameznikom oz. skupinam, med katerimi so posebej izpostavljeni priseljenci, posamezniki oz. skupine, ki prihajajo iz socialno in kulturno manj spodbudnega okolja, ter osebe s posebnimi potrebami, ki imajo odločbo o usmeritvi.

Kurikulum za vrtce

Strokovni delavci v javnih in zasebnih vrtcih s koncesijo se pri delu ravnavajo po Kurikulumu za vrtce, temeljnem programskem dokumentu, sprejetem leta 1999, v katerem je predšolska vzgoja utemeljena kot del vzgojno-izobraževalnega sistema. V uvodnem delu kurikuluma so načela, ki jih morajo upoštevati strokovni delavci v vrtcih, ter temeljna strokovna izhodišča, kot so zakonitosti o otrokovem razvoju in učenju, demokratizacija vsakodnevnih (rutinskih) dejavnosti (npr. hranjenje, počitek), pozitivne interakcije in spoštljiva komunikacija. Pomemben je tudi prikriti kurikulum, ki zajema mnoge elemente vzgojnega vplivanja na otroka, ki niso nikjer opredeljeni, a so pogosto v obliki posredne vzgoje učinkovitejši od neposrednih vzgojnih dejavnosti. Kurikulum vsebuje še napotke za pripravo in uporabo prostora ter za sodelovanje s starši. V drugem delu dokumenta so predstavljena področja dejavnosti v vrtcu. Ta so skupna za otroke, stare od 1 do 6 let. Za prvo in drugo starostno obdobje so opredeljena različna »predmetna« področja: gibanje, jezik, narava, družba, umetnost in matematika, ki so z vidika kakovosti bivanja otrok v vrtcu med seboj enakovredna.

Program osnovne šole

S programom osnovne šole so določene vse obvezne in neobvezne aktivnosti, ki so jih šole dolžne zagotavljati svojim učencem. Program osnovne šole je določen s predmetnikom in učnimi načrti za obvezne in izbirne predmete ter s smernicami in koncepti, ki opredeljujejo druge oblike dela z učenci

⁴ Vsi predpisi s področja vzgoje in izobraževanja so dostopni na spletni strani ministrstva: <https://www.gov.si/drzavni-organi/ministrstva/ministrstvo-za-izobrazevanje-znanost-in-sport/zakonodaja/> ter <https://zakonodaja.sio.si/seznam-predpisov-po-podrocjih-in-skupinah-2/>

Opis sistema vzgoje in izobraževanja je dostopen na spletni strani Eurydice in v publikaciji Vzgoja in izobraževanje v Republiki Sloveniji 2021–22: <https://www.eurydice.si/publikacije/Vzgoja-in-izobrazevanje-v-RS-2021-22.pdf>

Ključni strateški dokumenti, tako evropski kot slovenski, so dostopni na spletni strani: <https://www.cmepius.si/razvijamo-za-vas/strateski-dokumenti/>

Pregled vzgoje in izobraževanja za leto 2021 je dostopen na spletni strani: <https://op.europa.eu/webpub/eac/education-and-training-monitor-2021/sl/slovenia.html>

Primerljivi podatki o stanju in učinkih izobraževanja v Sloveniji in ostalih 37 državah članicah OECD in partnerskih državah so dostopni na spletni strani: <https://www.gov.si/novice/2022-10-04-pogled-na-izobrazevanje-2022/>

⁵ Celotno besedilo Bele knjige je dostopno na spletni strani: <http://pefprints.pef.uni-lj.si/1195/>

(jutranje varstvo, podaljšano bivanje, interesne dejavnosti, šolo v naravi) in medpredmetna področja (dneve dejavnosti, knjižnično informacijska znanja), ter z drugimi dokumenti, ki usmerjajo delo strokovnih delavcev šole. S programom se določi tudi, katero znanje morajo imeti učitelji posameznega predmeta.

Učni načrti obsegajo napotke in navodila za izvajanje pouka posameznih predmetov v vseh devetih razredih osnovne šole. Poleg snovi, ki jo morajo v posameznem razredu usvojiti učenci, predlagajo tudi najrazličnejše oblike poučevanja, ki naredijo pouk bolj raznolik in zanimiv. Poseben poudarek je na eksperimentalnem in problemskem učenju v višjih razredih osnovne šole. Med pomembnejšimi cilji učnih načrtov so tudi čustveni, socialni, gibalni in moralni razvoj učencev.

Poleg obveznih in obveznih izbirnih predmetov, pogovornih ur oddelčne skupnosti in dni dejavnosti (kulturni, športni, tehnični, naravoslovni dnevi) vse osnovne šole izvajajo tudi dejavnosti iz razširjenega programa. Mednje spadajo interesne dejavnosti, neobvezni izbirni predmeti ter jutranje varstvo prvošolcev in podaljšano bivanje za učence od prvega do petega razreda.

Programi srednješolskega izobraževanja

Po uspešno končani osnovni šoli lahko učenci nadaljujejo izobraževanje v kateri koli srednji šoli (gimnazije, nižje in srednje poklicne šole, srednje strokovne in poklicno-tehniške šole). Srednješolski izobraževalni programi imajo splošni in posebni del.

Splošni del vsebuje: ime programa, cilje vzgoje in izobraževanja, trajanje izobraževanja, obvezne načine preverjanja in ocenjevanja znanja, pogoje za vključitev ter pogoje za napredovanje in dokončanje izobraževanja.

Splošna srednješolska izobrazba se lahko pridobi v izobraževalnih programih: gimnazija in maturitetni tečaj. Gimnazijski programi in maturitetni tečaj se zaključijo s splošno matura. Opravljena splošna matura omogoča nadaljevanje izobraževanja na vseh področjih univerzitetnega študija ter v študijskih programih višjega in visokega strokovnega izobraževanja. Gimnazijsko izobraževanje delimo na splošno (splošna in klasična gimnazija) in strokovno (tehniška, ekonomska in umetniška gimnazija). V umetniški gimnaziji se dijaki lahko izobražujejo v glasbeni, plesni in likovni smeri, lahko izberejo tudi smer Gledališče in film. Program splošne in ekonomske gimnazije se lahko izvaja tudi v športnih oddelkih. Gimnazijski programi trajajo štiri leta. Splošni del programa poklicnega in strokovnega izobraževanja vsebuje še naziv poklicne oziroma strokovne izobrazbe, ki se pridobi po uspešno končanem izobraževanju.

Posebni del vsebuje: predmetnik, učne načrte, predmetne kataloge znanj in izpitne kataloge, v katerih se navedejo vsebina predmetov oziroma predmetnih področij in izbirnih vsebin, standardi znanj oziroma cilji pouka in znanja, ki se preverjajo ob koncu obdobja v osnovni šoli ter pri maturi oziroma zaključnem izpitu, ter znanja, ki jih morajo imeti izvajalci posameznega predmeta.

Posebni del programa poklicnega in strokovnega izobraževanja vsebuje tudi obseg in vsebino izobraževanja v nižjem in srednjem poklicnem izobraževanju, ki se izvaja pri delodajalcu, in organizacijo izvajanja izobraževalnega programa (celoletna, periodična). Posebni del prilagojenih izobraževalnih programov za otroke in mladostnike s posebnimi potrebami vsebuje še dejavnosti, ki so potrebne za doseganje optimalnega razvoja posameznega otroka oziroma mladostnika in navodila za izvajanje.

Zakon o šolski prehrani

Šolsko prehrano ureja Zakon o šolski prehrani⁶ v povezavi z Zakonom o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev, s čimer se zagotavljajo sredstva za subvencioniranje obrokov za učence in dijake iz socialno manj spodbudnega okolja. Vsi vzgojno-izobraževalni zavodi morajo pri organizaciji šolske prehrane upoštevati **Smernice za prehranjevanje v vzgojno-izobraževalnih zavodih**, ki jih sprejme Strokovni svet Republike Slovenije za splošno izobraževanje. Ob upoštevanju načel trajnostne potrošnje se učencem in dijakom zagotavlja kakovostna šolska prehrana, s katero se vpliva na njihov optimalni razvoj, na razvijanje zavesti o zdravi prehrani in kulturi prehranjevanja, na vzgajanje in izobraževanje za odgovoren odnos do sebe, svojega zdravja in okolja ter omogoči učencem in dijakom dostop do zdrave šolske prehrane. Šola je v obdobju pouka dolžna organizirati malico za vse učence oziroma dijake, ki se nanjo prijavijo. Kot dodatno ponudbo pa šola lahko organizira tudi zajtrk, kosilo in popoldansko malico.

V. Podlage s področja stanovanjske politike

Resolucija o nacionalnem stanovanjskem programu 2015–2025

Osnovni strateški dokument na področju stanovanjske politike v Republiki Sloveniji je Resolucija o nacionalnem stanovanjskem programu 2015–2025, ki predvideva nekaj ukrepov za reševanje stanovanjskega vprašanja mladih in mladih družin, vključno s povečanjem javnih najemnih stanovanj za ranljive skupine, kar bo vplivalo tudi na večjo dostopnost do primernih stanovanj za družine z otroki.

Pri dodeljevanju javnih stanovanj v najem se skladno s ciljem reševanja stanovanjske problematike mladih prednostno obravnavata kategoriji mladih in mladih družin. Za mlade veljajo prosilci, pri katerih nobeden od uporabnikov, naveden v vlogi, na dan oddaje vloge ni starejši od 35 let. Pri mladih družinah velja, da mora imeti družina vsaj enega mladoletnega otroka, nobeden od članov družine, ki so kot uporabniki navedeni v vlogi, pa na dan oddaje vloge ne sme biti starejši od 40 let.

Pri dostopu do neprofitnih najemnih stanovanj so družine z otroki prednostna kategorija, stanovanjska zakonodaja pa vsebuje tudi določbe, ki zaradi varstva interesa otrok omogočajo izjemno dodelitev neprofitnih najemnih stanovanj. Nujne primere se rešuje z dodelitvijo bivalnih enot, ki so namenjene hitri rešitvi trenutne stanovanjske stiske, v kateri se je znašla posamezna družina.

VI. Drugi strateški dokumenti

Nacionalni program ukrepov Vlade Republike Slovenije za Rome za obdobje 2021–2030

Nacionalni program ukrepov Vlade Republike Slovenije za Rome za obdobje 2021–2030 (NPUR 2021–2030) je programski dokument vlade, ki določa glavne cilje in temeljne ukrepe za izboljšanje socialno-ekonomskega položaja romske skupnosti in njenih pripadnikov, za ustvarjanje pogojev za dvig socialne vključenosti pripadnikov romske skupnosti in njihovo opolnomočenje ter krepitev njihove udeležbe v procesih za izboljšanje lastnega položaja ter doseganja polne vključenosti in enakosti v slovenski družbi v obdobju 2021–2030. Področni in horizontalni cilji nacionalnega programa se navezujejo tudi na romske otroke in mladostnike.

⁶ Zakon o šolski prehrani (Uradni list RS, št. [3/13](#), [46/14](#) in [46/16](#) – ZOFVI-K)

3 PRIPRAVA NACIONALNEGA AKCIJSKEGA NAČRTA ZA URESNIČEVANJE PRIPOROČILA JO

Za vodenje priprave nacionalnega akcijskega načrta Republike Slovenije za jamstvo za otroke 2022–2030 (v nadaljnjem besedilu: NAN JO) v skladu s Priporočilom JO je bil imenovan **nacionalni koordinator** za jamstvo za otroke.

Za pripravo Nacionalnega akcijskega načrta v Republiki Sloveniji je bila s sklepom ministra, pristojnega za socialne zadeve, ustanovljena **medresorska delovna skupina**. Vodi jo nacionalni koordinator, v njej pa sodelujejo predstavniki Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, Ministrstva za zdravje, Ministrstva za vzgojo in izobraževanje⁷ ter Ministrstva za okolje in prostor⁸. Naloga medresorske delovne skupine je priprava osnutka nacionalnega akcijskega načrta za jamstvo za otroke.

Poleg medresorske delovne skupine je bila ustanovljena tudi **posvetovalna skupina**, v kateri sodelujejo predstavniki nevladnih organizacij, Družinska pobuda, Slovenska fundacija UNICEF, Mreža za otrokove pravice⁹, Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo, Nacionalni inštitut za javno zdravje. Osnovni namen posvetovalne skupine je podajanje predlogov in komentarjev predlaganih ukrepov medresorske delovne skupine.

Svoje predloge za ranljive skupine in področja sta prispevala tudi Varuh človekovih pravic in Zagovornik načela enakosti.

V zvezi s pripravo NAN JO je bil izveden sestanek tudi z Uradom Vlade Republike Slovenije za narodnosti, na katerem so bili izpostavljeni ukrepi za socialno vključevanje romskih otrok, vključeni v *Nacionalni program ukrepov Vlade Republike Slovenije za Rome za obdobje 2021–2030 (NPUR)*¹⁰, ki po vsebini sodijo tudi na področje Priporočila JO. Ukrepi iz NPUR, ki so namenjeni celotnim družinam, v NAN JO niso posebej izpostavljeni, medtem ko so ukrepi, osredotočeni na otroke, sestavni del obeh dokumentov.

V pripravo Nacionalnega akcijskega načrta so bili vključeni tudi **otroci**. 9. marca 2022 je bilo v soorganizaciji Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, Inštituta Republike Slovenije za socialno varstvo, Zveze prijateljev mladine Slovenije, Pravno-informacijskega centra nevladnih organizacij in Slovenske fundacije UNICEF izvedeno posvetovanje s 37 otroki iz celotne Republik Slovenije, starimi med 12 in 15 let.

NAN JO sprejme Vlada Republike Slovenije.

⁷ Pred sprejetjem Zakona o spremembi Zakona o Vladi Republike Slovenije Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport.

⁸ Pred sprejetjem Zakon o spremembi Zakona o Vladi Republike Slovenije Ministrstvo za okolje in prostor.

⁹ Mreža za otrokove pravice je mreža 40 nevladnih organizacij v Republiki Sloveniji, ki delujejo na področju varstva otrokovih pravic.

¹⁰ Vlada je Nacionalni program ukrepov Vlade Republike Slovenije za Rome za obdobje 2021–2030 (NPUR 2021–2030) sprejela na 108. redni seji 23. decembra 2021.

4 KDO SO POMOČI POTREBNI OTROCI V REPUBLIKI SLOVENIJI

Kot je razvidno iz povzetka strateških dokumentov in tudi iz podatkov v Prilogi na strani 81, je s sistemskega vidika kakovost življenja otrok v Republiki Sloveniji dobro urejena. Več ukrepov, ki se navezujejo na priporočila Sveta o vzpostavitvi evropskega jamstva za otroke, je univerzalnih, namenjenih celotni populaciji otrok. Kljub temu pa potrebujejo določene družbene skupine dodatno pomoč pri uresničevanju otrokovih pravic, zato smo bili pri oblikovanju ciljnih ukrepov nanje še posebej pozorni.

Otroci priseljencev, otroci z migrantskim ozadjem ali iz etničnih manjšin, zlasti romski

Otroci z migrantskim ozadjem, romski otroci in otroci iz drugih prikrajšanih etničnih manjšin imajo zaradi jezikovnih ovir, diskriminacije, slabšega socialnega in kulturnega kapitala ipd. pogosto slabši učni uspeh in so bolj podvrženi tveganju zgodnje opustitve šolanja. Med najbolj ranljivimi skupinami gre v prvi vrsti izpostaviti romske otroke, saj so kulturno in socialno marginalizirani od večinske družbe. Podatki s terena kažejo, da živijo Romi v slabih socialno-ekonomskih razmerah, zato so ujeti v krog revščine in odvisnosti od pomoči. Pereč problem so prisilne poroke romskih deklic oz. beg mladoletnih oseb v škodljiva okolja. Pri otrocih migrantih so posebej ranljivi otroci brez spremstva, za katere je nujna sistemska oblika obravnave in nastanitve. Za vse omenjene ranljive skupine otrok je potreben celosten pristop z mešanico podpornih ukrepov, ki so povezani in prilagojeni posebnim potrebam ciljne skupine, stalna in usmerjena podpora pa mora hkrati naslavljati tako vzgojno-izobraževalno področje ter področje socialnega varstva in zdravstva kot ureditev ustreznih bivanjskih razmer.

Otroci s posebnimi potrebami

Otroci s posebnimi potrebami so otroci z motnjami v duševnem razvoju, slepi in slabovidni otroci oziroma otroci z okvaro vidne funkcije, gluhi in naglušni otroci, otroci z govorno-jezikovnimi motnjami, gibalno ovirani otroci, dolgotrajno bolni otroci, otroci s primanjkljaji na posameznih področjih učenja, otroci z avtističnimi motnjami ter otroci s čustvenimi in vedenjskimi motnjami. Ti potrebujejo prilagojeno izvajanje programov vzgoje in izobraževanja z dodatno strokovno pomočjo ali prilagojene programe vzgoje in izobraževanja oziroma posebne programe vzgoje in izobraževanja.

Otroci, ki imajo težave z duševnim zdravjem in/ali duševnimi motnjami

Številni podatki in raziskave ter praksa kažejo na naraščanje števila otrok in mladostnikov s težavami v duševnem zdravju, trend naraščanja pa se je v obdobju pandemije še zaostрил. Najpogostejše duševne motnje pri otrocih in mladostnikih so motnje duševnega (psihološkega) razvoja, hiperkinetične motnje, motnje vedenja, reakcije na hud stres in prilagoditvene motnje, motnje zaradi uživanja alkohola, depresija, anksiozne motnje, motnje hranjenja ter druge vedenjske in čustvene motnje, ki se začnejo navadno v otroštvu. Pravočasno odkrivanje in pravilna obravnava duševnih težav in motenj sta ključna za zagotovitev ustreznega delovanja in celovitega razvoja otrok in mladostnikov ter tudi za njihovo uspešno delovanje v odrasli dobi, zato je pomembno povečevanje in krepitev virov strokovne pomoči na tem področju, ki pa dostikrat ni enakomerno porazdeljena v populaciji in je niso deležni vsi, ki bi jo potrebovali. V Republiki Sloveniji primanjkuje specialistov za otroke (pedopsihiatrov, nevrofiziatrov, kliničnih psihologov). Primanjkuje tudi specialističnih ambulant. Obstoječe ambulante so prezasedene

in imajo posledično dolge čakalne vrste. Pereča je tudi problematika družinskega nasilja, ki je eno od velikih in pogostih tveganj za duševno zdravje otrok.

Otroci, ki živijo v disfunkcionalnih, negotovih družinskih razmerah in/ali v socialno in finančno prikrajšanem okolju; otroci v alternativni (zlasti institucionalni) oskrbi

Družinske težave različnega izvora (nenehni konflikti, zasvojenosti, finančne težave, fizična, čustvena ali spolna zloraba, neprimerni vzgojni prijemi, bolezni ipd.) lahko ustvarjajo neugodne pogoje za razvoj otroka in lahko vodijo v resne stiske in psihološke travme otrok in mladostnikov, zato je pomembno sistemsko prepoznavanje dejavnikov tveganja in krepitev podpornih mehanizmov, s katerim bodo dejavniki tveganja v njihovem razvoju in prehodu v odraslo dobo (najstništvo) manjši. Večja potreba se kaže po skupnostnih oblikah bivanja, kot so stanovanjske skupine in družinske oblike bivanja, npr. rejništva, ter po dolgotrajnejših ukrepih za kakovostno življenje otrok ob izstopu iz institucionalne oskrbe.

5 UKREPI ZA PREPREČEVANJE REVŠČINE IN SOCIALNE IZKLJUČENOSTI OTROK V REPUBLIKI SLOVENIJI DO LETA 2030

NAN JO predvideva ukrepe, ki so komplementarni ciljem in ukrepom strateških dokumentov s področja revščine in socialne izključenosti, ki otroka obravnavajo znotraj družine.

V skladu s Priporočilom JO in Strategijo Evropske unije za otrokove pravice je otrok v NAN JO primarni subjekt ukrepov. **Predlagani ukrepi so torej osredotočeni na otroka, pri čemer sledimo dvema ciljema:**

- **enake priložnosti za vse otroke;**
- **preprečevanje medgeneracijskega prenosa revščine.**

Širši ukrepi, s katerimi želimo krepiti celotno družino in starše revnih in socialno izključenih otrok in jih ocenjujemo za pomembne pri zasledovanju obeh ciljev, so zajeti v poglavju o podpornem okvirju politike (5.1).

Ciljni ukrepi, ki izhajajo iz glavnih priporočil Sveta o vzpostavitvi evropskega jamstva za otroke, so opredeljeni po področjih v podpoglavju 5.2.

Republika Slovenija je po površini majhna država, ni regionalno razdeljena, tako da se tovrstni ukrepi sprejemajo na nacionalni ravni. Aktivnosti in storitve ter programi pa se izvajajo oziroma se bodo izvajali po celotnem ozemlju Republike Slovenije, razen kjer je pri konkretnem ukrepu navedeno drugače.

5.1 PODPORNİ OKVIR POLITIKE

Priporočilo JO države članice napotuje, naj pri pripravi ukrepov, s katerimi bodo uresničevala konkretna priporočila, upoštevajo in zagotovijo t. i. »podporni okvir politike«, kar pomeni, da morajo zagotoviti pomoč celotnim družinam, ne le pomoči potrebnemu otroku znotraj družine. V točki 6b Priporočilo JO države članice napotuje, naj ohranijo in povečajo naložbe v sisteme socialne zaščite in s tem zagotovijo

učinkovit odziv na potrebe otrok in njihovih družin, zlasti tistih, ki so izpostavljeni socialni izključenosti. Podpirati je treba naložbe v kakovostne storitve za otroke, vključno z omogočitveno infrastrukturo in usposobljeno delovno silo (točka 6g).

Za preprečevanje socialne izključenosti in za preprečevanje medgeneracijskega prenosa revščine je torej bistveno pomagati tudi staršem, saj je družina otrokovo primarno okolje. Za zagotavljanje dostojnega življenja in socialne vključenosti ima Republika Slovenija vzpostavljene različne mehanizme in ukrepe. Iz razpoložljivih podatkov izhaja, da so bistveno bolj ogroženi otroci, ki živijo v delovno neintenzivnih gospodinjstvih, zato so ukrepi za zagotavljanje socialne vključenosti in aktivno vključevanje na trg dela predvideni tudi v novi finančni perspektivi do leta 2030.

1. POSODOBITEV SISTEMA SOCIALNEGA VARSTVA

Pomembno težavo pri medgeneracijskem prenosu revščine med drugim predstavljajo tudi slabše kompetence staršev, zato bomo posodobili sistema socialnega varstva. Namen ukrepa je razvoj in nadgradnja storitev centrov za socialno delo z najbolj prikrajšanimi osebami, vključno z otroki in družinami z namenom zmanjševanja in preprečevanja socialne izključenosti.

Z namenom zgodnjega odkrivanja težav in za pomoč staršem pri opravljanju starševske skrbi bomo okrepili centre za socialno delo, da bodo bolj intenzivno in bolj učinkovito delali s starši oziroma s celotno družino. Do leta 2030 bosta izvedeni dve operaciji:

- Usposabljanje izvajalcev za uporabo novih konceptov dela z družinami. V okviru usposabljanj se bo krepila svetovalna vloga centrov za socialno delo za izvajanje socialnovarstvene storitve pomoči družini za dom, javnih pooblastil in nalog s področja družinske zakonodaje ter svetovalna vloga drugih izvajalcev programov v podporo družini. Pričakovani učinek aktivnosti je zmanjševanje in preprečevanje socialne izključenosti, zmanjševanje tveganj visoko konfliktnih situacij znotraj družine ter kompenzacija primanjkljajev, ki nastanejo zaradi različnih družinskih okoliščin.
- Na področju krepitve starševskih kompetenc bomo uvedli znanstveno dokazano učinkovite programe (*t. i. evidence »based« programe*) z namenom krepitve varovalnih dejavnikov v družinah in preprečevanja razvoja potencialnih dejavnikov tveganja tako za otroke kot njihove družine. Te programe bodo pri delu s starši in otroki uporabljali centri za socialno delo. V okviru ukrepa se predvideva usposabljanje in zaposlitev izvajalcev predmetnih programov na centrih za socialno delo za spodbujanje in promocijo koncepta »pozitivnega starševstva«. Namen je pomagati staršem pri pridobivanju ustreznih znanj in vrednostnih usmeritev, s katerimi bodo zviševali svoje starševske kompetence, postajali samozavestnejši in bolj prepričani sami vase ter tako preprečevali dejavnike tveganja zase, za svoje otroke in svojo družino.

Med ranljivimi skupinami iz Priporočila JO sta aktivnosti, namenjeni otrokom vseh ranljivih skupin, zlasti pa otrokom v negotovih družinskih situacijah.

Finančni viri:

NOSILEC	2022	2023	2024	PRORAČUNSKA POSTAVKA
Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti	0	768.269,23	4.586.730,77	*

* Gre za evropska sredstva, zato se plan sredstev ter proračunske postavke še usklajujejo v okviru Izvedbenega načrta Programa EKP 2021-27 na ravni organa upravljanja.

2. VEČGENERACIJSKI CENTRI

Mreža večgeneracijskih centrov (v nadaljnjem besedilu: VGC) bo s preventivnimi programi namenjena socialnemu vključevanju ranljivih skupin ter preprečevanju zdrsa v socialno izključenost in revščino. Pri tem bo naslovljena vse generacije.

Osnovni namen večgeneracijskih centrov je preprečevanje socialne izključenosti in revščine. K temu bodo prispevali z vključevanjem ranljivih družbenih skupin, ki so na tem področju najbolj ogrožene, ter z brezplačnimi aktivnostmi, ki so usmerjene tako v preprečevanje socialnih stisk kot tudi neformalno izobraževanje. Odrasli skozi aktivnosti pridobivajo kompetence, ki jim izboljšujejo možnosti za zaposlitev, starševske kompetence za boljše upravljanje družinskega življenja, kompetence za dvig finančne pismenosti idr. Otrokom in mladim bodo namenjena varstva, počitniške aktivnosti, različne izobraževalne delavnice in učna pomoč, s čimer se jim izboljšujejo možnosti za razvoj na različnih področjih.

VGC bodo organizirali/razvijali:

- vsebine, namenjene krepitvi socialne vključenosti, opolnomočenju ter razvijanju socialnih, zdravstvenih, kulturnih in finančnih kompetenc;
- skupine za samopomoč;
- izobraževalne in praktične delavnice;
- vsebine za razvoj pismenosti, npr. ustvarjalne delavnice branja in pisanja, delavnice razvoja besednega zaklada, ustvarjalne delavnice ilustriranja, delavnice razvoja digitalne pismenosti;
- različne druge dejavnosti za družine in posameznike glede na izražene potrebe v okolju.

Ranljive skupine, ki jim bodo programi v večgeneracijskih centrih še posebej namenjeni, so:

- družine/osebe z nizko delovno intenzivnostjo;
- osebe, zlasti otroci in mladi, ki tvegajo socialno izključenost;
- starejši, zlasti tisti iz socialno ogroženih okolij;
- družine, v katerih so bile zaznane slabe starševske kompetence;
- otroci in mladi s posebnimi potrebami;
- migrantski in begunski posamezniki in družine, zlasti otroci in mladi iz teh družin;
- romske družine, zlasti otroci in mladi iz teh družin;
- enostarševske družine;
- invalidi.

V obdobju do leta 2030 bo Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti podprlo odprtje 16 VGC, ki bodo geografsko razpršeni po celotnem ozemlju Republike Slovenije. Uporabniki VGC bodo otroci (in njihovi družinski člani) vseh ranljivih oziroma socialno izključenih kategorij prebivalstva.

Finančni viri:

NOSILEC	2022	2023	2024	PRORAČUNSKA POSTAVKA
Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti	/	/	Slovenska udeležba: 1.379.818,62 EU udeležba: 3.461.650,23	*

* Gre za evropska sredstva, zato se plan sredstev ter proračunske postavke še usklajujejo v okviru Izvedbenega načrta Programa EKP 2021–27 na ravni organa upravljanja.

3. CENTRI ZA DRUŽINE

Resolucija o družinski politiki 2018–2028 »Vsem družinam prijazna družba« nas zavezuje k razvoju storitev za družine in otroke, zlasti iz ogroženih družin. Okrepiti je potrebno varovalne dejavnike v družinah in preprečevati potencialne dejavnike tveganja za otroke teh družin. Z različnimi ukrepi se želi opolnomočiti starše, da bodo svojim otrokom lahko zagotovili varno okolje za odraščanje in najbolj optimalen razvoj, s katerim bodo dejavniki tveganja v njihovem razvoju in prehodu v odraslo dobo (najstništvo) manjši. Eden od ukrepov za opolnomočenje staršev in prek njih celotnih družin so centri za družine. Centri za družine delujejo preventivno in izvajajo izobraževalne delavnice, pogovore in predavanja za družine, namenjeni so druženju oziroma zagotavljanju potreb različnih oblik družin v vseh življenjskih obdobjih. Centri za družine zagotavljajo:

- prostor za neformalno druženje;
- izobraževalne in praktične delavnice na temo razvijanja pozitivnega starševstva;
- izvajanje počitniških aktivnosti za otroke in organizirane delavnice za otroke oziroma mladostnike;
- svetovanje z namenom izboljšanja sposobnosti obvladovanja čustev, gradnje pozitivne samopodobe, učenje reševanja raznovrstnih problemov ipd.

Cilj izvajanja je otrokom in mladostnicam oziroma mladostnikom ponuditi:

- raznovrstne možnosti učenja za njihov celosten razvoj ter pridobivanje ustreznih socialnih veščin in kompetenc za obvladovanje čustev, pozitivne samopodobe ter konstruktivnega reševanja raznovrstnih problemov;
- njihove starše pa opolnomočiti za pozitivno starševstvo, s pomočjo katerega bodo pomembno vplivali na kakovost družinskega življenja in konstruktivno reševanje medosebnih konfliktov.

Do leta 2025 podpiramo delovanje 12 centrov za družino, ki so geografsko razpršeni po celotnem ozemlju Republike Slovenije. Uporabniki v družinskih centrih bodo otroci (in njihovi družinski člani) vseh ranljivih oziroma socialno izključenih kategorij prebivalstva.

Finančni viri:

NOSILEC	2022	2023	2024	PRORAČUNSKA POSTAVKA
Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti	929.186,00	864.000,00	864.000,00	4071

4. VEČNAMENSKI ROMSKI CENTRI

Okrepljena mreža večnamenskih romskih centrov ¹¹(v nadaljnjem besedilu: VNRC) bo krepila socialno-ekonomski položaj pripadnikov romske skupnosti. S pridobivanjem znanj in kompetenc, ki omogočajo uspešnejši nastop na trgu dela, se bo spodbujalo dvig kakovosti življenja in integracijo v širšo skupnost ter krepilo zaupanje in sodelovanje skupnosti z večinskim prebivalstvom. VNRC bodo delovali kot prve točke spodbujanja opolnomočenja, socialne integracije ter socialne aktivacije Romov, saj bodo Rome nagovarjali »na pragih njihovih hiš«, kar se je do sedaj izkazalo kot najbolj učinkovito. Povezovali se bodo tudi z lokalnim okoljem in strokovnimi organizacijami, kot so center za socialno delo, zavod za zaposlovanje in zdravstvene organizacije.

Dva nova VNRC bosta vzpostavljena v zahodnem delu države, kjer so potrebe manjše, saj so Romi bolje integrirani v lokalno skupnost kot Romi, ki živijo v vzhodnem delu države. Skladno z navedenim bomo v vzhodnem delu države okrepili sedem že vzpostavljenih VNRC in razvili dodatnih 10. Dodatni VNRC bodo vzpostavljeni znotraj ali v bližini romskih naselij, s čimer se bo prispevalo k opaznim izboljšavam na socialno-ekonomskem, izobrazbenem, integracijskem in tudi zdravstvenem področju pri Romih.

Vsebine VNRC so namenjene pripadnikom romske skupnosti in njihovim družinam, vsem družinskim članom. Otroci predstavljajo eno najbolj ranljivih skupin znotraj ranljive skupine pripadnikov romske skupnosti, saj so materialno/ekonomsko ter socializacijsko- in čustveno-razvojno odvisni od okolij, v katerih etično vrednostni sistemi pogosto ne postavljajo dobrobiti razvoja otrok na prvo mesto. Posledično so otroci tisti, ki so ujeti v prenos vzorcev ravnanj in življenja, ki jim pogosto ne omogočajo ustreznega razvoja potencialov, osebne rasti in osebne razvoja. Zaradi takih razmer romski otroci potrebujejo pomoč za naslavljanje prikrajšanosti, izviračih iz njihovega ožjega (družina) in širšega (skupnost) socialnega okolja.

V VNRC se bo zagotavljalo tudi izvajanje vsebin, ki bodo romskim otrokom, njihovim skrbnikom oz. staršem omogočale pridobivanje praktičnih znanj in kompetenc s področij krepitve jezikovne in finančne pismenosti, načrtovanja družine, aktivnega starševstva, oblikovanja (spodbudnega družinskega) okolja, ki bo otrokom nudilo podporo pri opravljanju šolskih obveznosti ter seznanjanja s pomenom zaključka izobraževanja in zaposlitve za samostojno in kakovostnejše življenje. Ob tem se bodo izvajale tudi aktivnosti, namenjene detabuizaciji in odkritemu pogovoru o kontracepciji, prezgodnjem starševstvu, begih v škodljiva okolja, odvisnostih in škodljivosti rabe prepovedanih drog. Preko zagotavljanja izvajanja navedenih aktivnosti bodo VNRC prispevali tudi k uresničevanju cilja izhoda iz »medgeneracijskega kroga prikrajšanosti«.

¹¹ Mrežo večnamenskih romskih centrov ne gre zamenjevati z večnamenskimi romski centri kot inovativna učna okolja, ki delujejo pod okriljem Ministrstva za vzgojo in izobraževanje, saj gre za dva ločena programa.

Finančni viri:

NOSILEC	2022	2023	2024	PRORAČUNSKA POSTAVKA
Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti	0	0	625.000,00	*

* Gre za evropska sredstva, zato se plan sredstev ter proračunske postavke še usklajujejo v okviru Izvedbenega načrta Programa EKP 2021–27 na ravni organa upravljanja.

5. PROGRAMI SOCIALNEGA VKLJUČEVANJA

S programi socialnega vključevanja bomo zagotavljali dodatno in ciljno podporo uporabnikom s kompleksnimi psihosocialnimi težavami, vključenim v socialnovarstvene programe, ki jih izvajajo centri za socialno delo in nevladne organizacije. Uporabniki teh programov se srečujejo z izrazito kompleksnimi težavami (gre za osebe, žrtve nasilja, osebe z neurejenimi bivalnimi pogoji in grožnjo brezdomstva, osebe s težavami z zasvojenostjo, osebe s težavami v duševnem zdravju in druge ranljive skupine). Vključeni bodo uporabniki, ki za opolnomočenje in bolj samostojno življenje potrebujejo dolgoročno podporo in ki potrebujejo nekatera osnovna znanja in veščine, da si lahko začnejo urejati življenje. Ukrepi socialnega vključevanja najranljivejših ciljnih skupin so zasnovani tudi na podlagi izkušnje obstoječega programskega obdobja, ko je bilo v okviru izvajanja programov socialne aktivacije ugotovljeno, da so programi za nekatere vključene osebe prezahtevni in da potrebujejo več podpore pri spopadanju z dolgotrajno izključenostjo.

Projekti socialnega vključevanja bodo tako usmerjeni v pridobivanje novih veščin, ki bodo vključenim osebam s kompleksnimi težavami omogočile, da svoje težave reflektirajo in nato ob kontinuirani podpori uspešneje naslovijo. Projekti bodo na celovit način prispevali k reševanju problemov socialne izključenosti, k spodbujanju socialnega vključevanja ter preprečevanja zdrsa v revščino.

Programi bodo na podlagi temeljite analize posameznikovega položaja tej osebi nudili priložnosti:

- razvijanja socialnih kompetenc,
- krepitve obstoječih ter pridobivanje novih socialnih in funkcionalnih znanj in veščin za reševanje specifičnih socialnih in življenjskih okoliščin,
- krepitve in širjenja socialne vključenosti v širše družbeno okolje,
- dvigovanja motivacije, gradnji pozitivne samopodobe, samozavesti in opolnomočenja,
- seznanjanja oz. spoznavanja možnosti vključevanja v ostale mreže programov, ki posamezniku nudijo dodatne priložnosti za opolnomočenje in krepitev osebnega ter socialnega položaja (socialna aktivacija, projektno učenje, aktivna politika zaposlovanja ipd.) za bolj samostojno in kakovostno življenje.

Pri merjenju učinkov programa bo poudarek na kazalnikih, ki merijo kvaliteto učinka programa, in sicer: spremembo načina življenja, izboljšanje psihosocialnega in zdravstvenega stanja (manj hospitalizacij, manj samomorilnih misli), zmanjšanje ali odprava odvisnosti, rešitev bivanjske problematike, zmanjšanje oziroma odprava vzrokov nasilja v družini, pridobivanje novih uporabnih znanj in spretnosti za boljšo opolnomočenost za življenje, posebno v (post)epidemioloških družbenih razmerah, ter pridobitev delovnih veščin, katerih cilj je povečanje socialne vključenosti (približevanje trgu dela,

vključitev v programe izobraževanja, socialne aktivacije, druge programe pridobivanja novih funkcionalnih in socialnih znanj ter sposobnosti oz. različne programe v skupnosti, tudi prostovoljske).

Izvajalci programov socialnega vključevanja bodo sodelovali s centri za socialno delo, izvajalci na področju šolstva in zdravstva ter zaposlovanja. Ciljna skupina so posamezniki s kompleksnimi psihosocialnimi težavami, v povezavi z jamstvom za otroke pa bo program naslavljal neposredno starše, posredno pa otroke v negotovih družinskih situacijah.

Finančni viri:

NOSILEC	2022	2023	2024	PRORAČUNSKA POSTAVKA
Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti	0	0	4.167.000,00	*

* Gre za evropska sredstva, zato se plan sredstev ter proračunske postavke še usklajujejo v okviru Izvedbenega načrta Programa EKP 2021–27 na ravni organa upravljanja.

6. PROGRAMI SOCIALNE AKTIVACIJE

S programi socialne aktivacije bomo tudi v novi finančni perspektivi zagotavljali podporo najbolj ranljivim ciljnim skupinam, tj. upravičencem/prejemnikom denarne socialne pomoči, osebam, vpisanim v evidenco brezposelnih oseb ali v evidenco začasno nezaposljivih oseb ter neaktivnim osebam s kompleksno socialno problematiko. Poseben sklop programov socialne aktivacije bo namenjen ženskam iz drugih kulturnih okolij (sklop 2) ter poseben sklop romskim ženskam (sklop 3).

Programi socialne aktivacije bodo s svojim celostnim pristopom prispevali k reševanju problemov socialne izključenosti in tveganja revščine ter prispevali k povečanju zaposlitvenih možnosti udeležencev programov.

Namen programov je:

- dvig motivacije in opolnomočenje za vstop na trg dela,
- krepitev obstoječih ter pridobitev novih socialnih in funkcionalnih kompetenc za učinkovito spopadanje z ovirami, ki osebam preprečujejo vstop na trg dela in jih posledično vodijo v socialno izključenost in življenje pod pragom revščine,
- pridobitev delovnih kompetenc, tj. uporabnih znanj, spretnosti in sposobnosti za izboljšanje možnosti vstopa na trg dela.

Programi socialne aktivacije so sicer namenjeni polnoletnim osebam, vendar se preko vključevanja staršev v aktivnosti programov pozitivni vidiki vključenosti v programe posredno kažejo tudi v življenjih njihovih otrok.

To je še posebej izraženo pri programih sklopa 2 in 3, tj. programih za ženske iz drugih kulturnih okolij in romske ženske, kjer je poseben poudarek na aktivnostih, ki krepijo ozaveščenost udeleženk o pomembnosti vključevanja v širše socialno in kulturno okolje, kot npr. spoznavanje s sistemom delovanja institucij (zdravstvo, sociala, šolstvo ipd.), spodbujanje udeleženk za vključevanje v šolske obveznosti njihovih otrok, spoznavanje kulturnih norm in običajev večinske družbe, skupinske aktivnosti z družinskimi člani ipd. Namen programov sklopa 2 in 3 je okrepiti socialno vključenost

udeleženk v širše družbeno okolje, povečanje motivacije in krepitev obstoječih ter pridobitev novih socialnih in funkcionalnih kompetenc za reševanje zanje značilnih specifičnih življenjskih in socialnih položajev, ki jih postavljajo v odvisen položaj in jim omejujejo možnosti vključevanja in integracije v širše socialno okolje. Številne pripadnice ciljne skupine namreč živijo v Republiki Sloveniji brez ali z zelo omejenimi stiki s širšo (lokalno) skupnostjo oziroma imajo zelo malo možnosti navezave stikov in vzpostavljanja odnosov s pripadniki širše skupnosti, kar jim onemogoča integracijo v okolje. Navedeno posledično vpliva na njihov položaj v družbi, družini in posredno tudi na položaj njihovih otrok, kar vodi do medgeneracijskega prenosa vzorcev socialne izključenosti.

Finančni viri:

NOSILEC	2022	2023	2024	PRORAČUNSKA POSTAVKA
Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti	0,00	999.999,35	7.499.995,13	*

* Gre za evropska sredstva, zato se plan sredstev ter proračunske postavke še usklajujejo v okviru Izvedbenega načrta Programa EKP 2021–27 na ravni organa upravljanja.

7. MREŽA SOCIALNOVARSTVENIH PROGRAMOV (PODROČJE OTROK IN MLADOSTNIKOV)

Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti preko vsakoletnih javnih razpisov že skoraj tri desetletja redno (so)financira različne socialnovarstvene programe (pretežno tiste, ki jih izvajajo nevladne organizacije). Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti v okviru programov za posamezna področja (skupno 10 področij) oziroma posamezne ciljne skupine med ostalimi sofinancira tudi programe, namenjene otrokom in mladostnikom, oziroma podpira razvoj dnevnih centrov za otroke in mladostnike, ki so namenjeni pridobivanju socialnih veščin. Preko sofinanciranja programov podpira otroke, ki so prikrajšani za primerno družinsko življenje, in mladostnike s težavami v odraščanju ter zagotavlja učno pomoč za otroke in mladostnike z manj priložnostmi. V okviru tega se sofinancirajo tudi svetovanje oziroma svetovalne telefonske linije, ki nudijo podporo in svetovalne pogovore, ko se otrok ali mladostnik znajde v stiski.

V letu 2021 je Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti sofinanciralo okrog 25 programov v skupni višini 1,3 milijonov EUR, v letu 2022 pa vsega skupaj 22 programov (19 javnih socialnovarstvenih programov in 3 razvojne socialnovarstvene programe) v skupni višini 1,8 milijonov EUR.

Glavni cilji tovrstnih programov so krepitev socialne vključenosti in socialne mreže otrok in mladostnikov, nuditi podporo pri aktivnem reševanju različnih stisk in težav, (o)krepiti socialne kompetence, kvalitetno preživljanje prostega časa, izboljšanje učnih navad in odnosa do šolskih obveznosti. Nekateri programi nudijo tudi psihosocialno svetovanje otrokom in mladostnikom.

V zvezi s sofinanciranjem socialnovarstvenih programov izpostavljamo tudi Javni razpis za sofinanciranje projektov za pomoč najbolj ranljivim skupinam prebivalcev zaradi epidemije COVID-19 in zmanjševanju njenih posledic, ki ga je Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti objavilo v letu 2020. Namen javnega razpisa je bil izvedba projektov, ki zagotavljajo

inovativne pristope za naslavljanje in odpravljanje socialnih stisk, v katerih so se znašle ranljive skupine zaradi pojava epidemije COVID-19.

Sofinancirani so bili projekti, ki razvijajo različne pristope, s katerimi so bile naslovljene novonastale potrebe zaradi epidemije COVID-19 s področij kot so: psihosocialno svetovanje, ozaveščanje, informiranje, terensko delo, zagotavljanje konkretne podpore uporabnikom, vzpostavitev novih varnih točk, digitalne rešitve za reševanje stisk in zagotavljanje kriznih namestitev za ciljne skupine. Ključni cilj izbranih projektov je bil usmerjen v spodbujanje socialne vključenosti in opolnomočenje ter boj proti revščini in kakršnikoli diskriminaciji. Projekti so naslavljali različne ciljne skupine, med drugim tudi otroke in mladostnike ter druge osebe, ki se srečujejo z visoko stopnjo socialne izključenosti.

V sofinanciranje je bilo vključeno 17 projektov v vrednosti okoli 2 milijonov EUR, za vse ranljive skupine. Izmed teh projektov jih je 12 naslovlilo specifične probleme otrok in mladostnikov. Pristopi naslavljanja njihovih problemov so bili raznoliki, prav tako aktivnosti, ki jih posamezni izbrani prijavitelji izvajajo, in sicer: psihosocialna podpora, učna pomoč socialno ogroženim otrokom in mladostnikom, organizacija družabništva, priprava in izvedba digitalnega opismenjevanja, osebno spremljanje, psihosocialna pomoč ter podpora otrokom in družinam, učenje socialnih veščin, telefonska linija, spletna svetovalnica, elektronsko svetovanje, terapevtsko delo, skupine za mladostnike, terensko delo vstopa v družine in nudenje celostne pomoči (pomoč pri opravilih, pomoč pri varstvu otrok, informiranje o virih pomoči, pomoč pri vključitvi v programe, dostava prehrabnih in higienskih paketov, psihosocialno svetovanje, družabništvo ipd.), prilagojeno svetovanje za žrtve nasilja (tudi otroke in mladostnike) preko pop-up točk in spletnih rešitev.

Finančni viri:

NOSILEC	2022	2023	2024	PRORAČUNSKA POSTAVKA
Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti	1.821.929,78	1.800.000,00	1.800.000,00	170082, 170083

5.2 CILJNI UKREPI IZ PRIPOROČIL SVETA

5.2.1 VZGOJA IN VARSTVO PREDŠOLSКИH OTROK, VKLJUČUJOČE IZOBRAŽEVANJE IN ŠOLSKE DEJAVNOSTI TER ZDRAV OBROK VSAK ŠOLSKI DAN

I. **Opredelitev in odprava finančnih in nefinančnih ovir za udeležbo v vzgoji in varstvu predšolskih otrok, izobraževanju in šolskih dejavnostih**

1. ZNIŽANO PLAČILO VRTCA ZA LAŽJI DOSTOP DO PREDŠOLSKE VZGOJE

V Republiki Sloveniji se višina plačila vrtca določi glede na dohodkovni razred staršev otroka in že zdaj starši v najvišjem dohodkovnem razredu plačujejo največ 77 % cene programa. Za lažje vključevanje v predšolsko vzgojo je staršem iz ranljivih skupin omogočeno znižano plačilo vrtca. Starši oddajo vlogo

za znižano plačilo vrtca na pristojni center za socialno delo v mesecu pred vključitvijo otroka v vrtec. Z ukrepom oprostitev plačila vrtca je olajšan dostop do predšolske vzgoje za otroke:

- iz družin z najnižjimi dohodki (če povprečni mesečni dohodek na osebo v družini ne presega 200 evrov);
- iz družin, v katerih starši prejema denarno socialno pomoč;
- v rejništvu.

Center za socialno delo lahko tudi v drugih izjemnih primerih, ko bi plačilo programa vrtca ogrozilo socialno varnost oseb, ali iz drugih pomembnih razlogov, določi nižje plačilo vrtca.

Starši, ki imajo v vrtcu hkrati vključena dva otroka, so plačila za mlajšega otroka oproščeni. Prav tako so starši oproščeni plačila za vrtec za tretjega in vsakega nadaljnjega otroka iz iste družine, ne glede na to, ali je v vrtec vključen hkrati s svojim sorojencem. Z omenjenim ukrepom se želi izboljšati finančno dostopnost vrtcev za mlade družine in prispevati k povečanju deleža otrok, vključenih v vrtec.

Cilja:

- izvedba evalvacijske študije o analizi potreb, pogojev in možnosti obveznega vključevanja otrok v enega izmed programov predšolske vzgoje z vidika zmanjševanja socialne, ekonomske in kulturne neenakosti na državni ravni ter izdelava priporočil za morebitne spremembe sistemskih ukrepov;
- opredelitev nadaljnjih ukrepov za še večjo finančno dostopnost vrtcev.

Finančni viri:

NOSILEC	2022	2023	2024	PRORAČUNSKA POSTAVKA
Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje	42.832.978,00	50.400.000,00	50.400.000,00	850810 – Brezplačni vrtec za družine, ki imajo v vrtcu hkrati več otrok

2. BREZPLAČEN PROGRAM PREDŠOLSKE VZGOJE V OBSEGU 240 UR

Krajši programi, ki so v obsegu 240 ur namenjeni petletnim otrokom in njihovim mlajšim štiriletnim sorojencem, ki še niso bili vključeni v sistem predšolske vzgoje, temeljijo na prostovoljni vključitvi otrok in so za starše (ne glede na socialno-ekonomski status) brezplačni. Ker je bila posebna pozornost namenjena otrokom iz ranljivih skupin, je bil določen tudi znižan normativ za oblikovanje tovrstnih oddelkov. To pomeni, da za oblikovanje oddelka krajšega programa – v primeru, da so vanj vključeni otroci iz ranljivih skupin – zadostuje že pet otrok, kar dejansko pomeni skoraj individualiziran pristop, ki strokovnim delavcem omogoča, da se lahko otrokom posvetijo v polni meri. Običajen normativ za oblikovanje rednega oddelka krajšega programa je 8–12 otrok. Z organizacijo in izvajanjem krajših programov v vrtcu se zagotavlja pestrejša programska ponudba vrtcev, ki je prilagojena interesom in potrebam različnih ciljnih skupin staršev in otrok. Hkrati s tem se omogoča vključenost v programe tudi tistim predšolskim otrokom, ki leto pred vstopom v osnovno šolo še niso bili vključeni v vrtec.

Republika Slovenija trenutno dosega precej visoko vključenost otrok v predšolsko vzgojo, saj je bil v letu 2021/2022 celoten delež vključenosti 83,7 %, delež vključenih otrok v drugem starostnem obdobju

je znašal 92,6 %. Delež vključenih petletnih otrok, torej zadnje leto pred vstopom v osnovno šolo, je bil 95 %.

Cilj:

- oblikovati bolj prilagodljive oblike programov predšolske vzgoje ter s tem postopno zviševati delež vključenih otrok v visokokakovostne programe predšolske vzgoje, kot tudi prispevati k mehkejšemu prehodu otrok v obvezno osnovnošolsko izobraževanje.

Finančni viri:

NOSILEC	2022	2023	2024	PRORAČUNSKA POSTAVKA
Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje	124.074,00	140.000,00	150.000,00	180070 – Krajši programi za predšolske otroke, ki niso vključeni v vrtec

3. SPODBUJANJE VKLJUČEVANJA ROMSKIH OTROK IN OTROK IZ DRUGIH RANLJIVIH SKUPIN V PREDŠOLSKO VZGOJO VSAJ DVE LETI PRED ZAČETKOM OSNOVNE ŠOLE

V predšolsko vzgojo v Republiki Sloveniji po ocenah Ministrstva za vzgojo in izobraževanje ni vključenih približno 5 % vseh petletnih otrok, med njimi so pretežno otroci iz ranljivih skupin (ocenjuje se, da v jugovzhodni Sloveniji v predšolsko vzgojo ni vključenih približno 35 % otrok Romov). Država za vrtce, v katere so vpisani romski otroci, zagotavlja splošne finančne olajšave za plačilo vrtca, spodbuja zaposlovanje romskih pomočnikov ter zagotavlja večje stroške materiala in storitev, ki presegajo sredstva v rednih oddelkih.

Cilj vseh ukrepov je spodbuditi vključevanje romskih otrok in otrok drugih ranljivih skupin otrok v vrtec, da bi usvojili temeljne socialne in jezikovne veščine tudi za lažje vključevanje v osnovno šolo.

Ukrep je namenjen otrokom iz ranljivih skupin, ne samo otrokom Romom.

Cilj:

- povečati vključitev otrok iz ranljivih skupin, med njimi so tudi otroci Romov, v predšolsko vzgojo na raven, ki velja za vso populacijo otrok v državi.

Finančni viri:

NOSILEC	2022	2023	2024	PRORAČUNSKA POSTAVKA
Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje	124.074,00	140.000,00	150.000,00	180070 – Krajši programi za predšolske otroke, ki niso vključeni v vrtec

4. VARNO IN SPODBUDNO UČNO OKOLJE

Ukrep spodbuja varno in spodbudno učno okolje ter kulturo dobrega počutja (well-being) na šolah. Pri zagotavljanju dostopnosti se upošteva načelo pravičnosti, vključevanja in enakih možnosti celotne populacije, hkrati se upošteva drugačnost otrok in mladostnikov (otroci in mladostniki s posebnimi potrebami, ranljive skupine – socialno nesposobno okolje, priseljenci, Romi, otroci z učnimi težavami idr.). Ukrep je namenjen celotni šolski populaciji, tako skupinam kot posameznikom, vključujejo se lahko starši oziroma družine, strokovni delavci ter vodstva vrtcev in šol.

Ob tem se spodbuja tudi čustvena in socialna pismenost, razvija in krepi se različne spretnosti, povečuje pretok informacij in širi programe za preprečevanje različnih oblik nasilja. To naj bi dosegli z različnimi aktivnostmi, na primer:

- spodbujanje projektnega dela, dela v skupinah – timskega dela, priprava protokolov medsebojne pomoči in solidarnosti, krepitev tolerantnosti;
- zagotovitev dostopnosti do kulturnih vsebin v različnih kulturnih ustanovah (knjižnice, muzeji, galerije, kino, gledališča ...) oz. obisk umetnikov/kulturnih ustanov v vzgojno-izobraževalnih zavodih;
- zagotovitev dostopnosti do programov s poudarkom na gibanju, skrbi za zdravje (fizično in psihično), krepitev samopodobe, spodbujanje prevzemanja odgovornosti, spoštovanje;
- izvajanje programov za razvijanje komunikacije, razvoj socialnih spretnosti, kulture kakovostnih medvrstniških odnosov in nenasilne komunikacije (npr. delavnice za obvladovanje jeze, agresivnih vzgibov, prepoznavanje in izražanje čustev ipd.);
- več pogovornih ur z učenci in dijaki;
- spodbujanje povezovanja strokovnih delavcev – vertikalni strokovni aktivni, team building za učitelje;
- spodbujanje sodelovanja med šolami in oddelki (horizontalno in vertikalno) ter učenci oziroma dijaki (medgeneracijsko mreženje, tutorstvo, vrstniška mediacija ipd.);
- učiteljem nuditi možnost supervizije, intervizije, kolegijsnega coachinga in drugih oblik podpore;
- izvajanje programov za krepitev socialnih in čustvenih spretnosti za otroke, učence in dijake (npr. tabori/šole v naravi za učence, dijake, poletna šola ...);
- preprečevanje medvrstniškega nasilja: izdelan je Protokol ob zaznavi in za obravnavo medvrstniškega nasilja v vzgojno-izobraževalnih zavodih. V povezavi z drugimi pristojnimi bo izdelana mreža institucij za takojšnje ukrepanje ob zaznavah oziroma pojavih medvrstniškega nasilja.

Cilja:

- širjenje in nadgrajevanje primerov dobrih praks;
- stalno strokovno izpopolnjevanje strokovnih delavcev.

Finančni viri:

DEJAVNOST	FINANCIRANJE
– spodbujanje projektnega dela, dela v skupinah – timskega dela, priprava protokolov medsebojne pomoči in solidarnosti, krepitev tolerantnosti	Aktivnosti vseh strokovnih in vodstvenih delavcev. Ni posebnega financiranja.
– zagotovitev dostopnosti do kulturnih vsebin v različnih kulturnih ustanovah (knjižnice, muzeji, galerije, kino, gledališča ...) oz. obisk umetnikov/kulturnih ustanov v vzgojno-izobraževalnih zavodih	OŠ izvajajo v okviru dejavnosti, ki so sestavni del obveznega programa osnovne šole. Financira se globalno v okviru programa, ki ga izvaja šola.
– zagotovitev dostopnosti do programov s poudarkom na gibanju, skrbi za zdravje (fizično in psihično), krepitev samopodobe, spodbujanje prevzemanja odgovornosti, spoštovanje	OŠ izvajajo v okviru dejavnosti, ki so sestavni del obveznega programa osnovne šole. Financira se globalno v okviru programa, ki ga izvaja šola.
– izvajanje programov za razvijanje komunikacije, razvoj socialnih spretnosti, kulture kakovostnih medvrstniških odnosov in nenasilne komunikacije (npr. delavnice za obvladovanje jeze, agresivnih vzgibov, prepoznavanje in izražanje čustev ipd.)	Gre za sestavine celovitega programa osnovne šole. Aktivnosti se izvajajo glede na učne načrte in aktualizacijo predmetnih vsebin. Financira se globalno v okviru programa, ki ga izvaja šola.
– več pogovornih ur z učenci in dijaki	Redno v okviru pouka, dni dejavnosti in ur oddelčne skupnosti. Financira se globalno v okviru programa, ki ga izvaja šola.
– spodbujanje povezovanja strokovnih delavcev – vertikalni strokovni aktivni, team building za učitelje	Stalna naloga vseh strokovnih delavcev. Sredstva za izvedbo so v samem programu.
– spodbujanje sodelovanja med šolami in oddelki (horizontalno in vertikalno) ter učenci oziroma dijaki (medgeneracijsko mreženje, tutorstvo, vrstniška mediacija ipd.)	Izvedbena aktivnost osnovnošolskega programa, ki se izvaja v različnih oblikah in na različnih nivojih.
– učiteljem nuditi možnost supervizije, intervizije, kolegialnega coachinga in drugih oblik podpore	Aktivnost stalnega izpopolnjevanja vseh strokovnih delavcev. Sodi v program izvedbe in ni moč posebej specificirati.
– izvajanje programov za krepitev socialnih in čustvenih spretnosti za otroke, učence in dijake (npr. tabori/šole v naravi za učence, dijake, poletna šola ...)	Gre za sestavine celovitega programa osnovne šole. Aktivnosti se izvajajo glede na učne načrte in aktualizacijo predmetnih vsebin. Financira se globalno v okviru programa, ki ga izvaja šola.
– preprečevanje medvrstniškega nasilja: izdelan je Protokol ob zaznavi in za obravnavo medvrstniškega nasilja v vzgojno-izobraževalnih zavodih. V povezavi z drugimi pristojnimi bo izdelana mreža institucij za takojšnje ukrepanje ob zaznavah oziroma pojavih medvrstniškega nasilja.	

- II. Sprejem ukrepov za preprečevanje in zmanjšanje zgodnjega opuščanja šolanja z upoštevanjem vidika spola, ukrepov za ponovno vključitev otrok, pri katerih je tveganje, da opustijo šolanje ali usposabljanje, oziroma otrok, ki so opustili šolanje ali usposabljanje, ter zagotovitev individualnega svetovanja in krepitev sodelovanja z družinami

1. SPODBUJANJE REDNEGA SODELOVANJA ROMSKIH OTROK V UČNIH PROCESIH IN ZAKLJUČENA OSNOVNOŠOLSKA IZOBRAZBA

Republika Slovenija ima enega najmanjših deležev zgodnjega opuščanja izobraževanja in usposabljanja v Evropi, delež mladih, ki so opustili šolanje, znaša 4,2 %. Četudi ni zakonske podlage za zbiranje podatkov na osnovi etnične pripadnosti, opažanja iz lokalnih okolij kažejo na to, da je med otroki, ki opuščajo šolanje, veliko romskih otrok, zato se načrtuje krepitev spodbujevalnih ukrepov, da bi romskim učencem olajšali sodelovanje pri pouku.

Trenutno se zagotavlja:

- manjši obseg ur pouka za drugega strokovnega delavca v oddelkih 1. razreda, v katerega so vključeni najmanj trije učenci Romi,
- sistemizirano dodatno delovno mesto strokovnega delavca za delo z učenci Romi v skladu z določenimi merili,
- nižji normativ za oblikovanje oddelka, v katerem so najmanj trije romski učenci (redni normativ je 28 učencev, normativ za oddelk z vključenimi romskimi učenci pa je 21 učencev),
- nižji normativ za oblikovanje kombiniranega oddelka iz dveh razredov, v katerega so vključeni najmanj trije učenci Romi (redni normativ je 21 učencev, normativ za oddelk z vključenimi romskimi učenci pa je 16 učencev),
- nižji normativ za oblikovanje kombiniranega oddelka iz treh razredov, v katerega so vključeni najmanj trije učenci Romi (redni normativ je 14 učencev, normativ za oddelk z vključenimi romskimi učenci pa je 10 učencev).

Po raziskavi o učnem uspehu romskih učencev v osnovni šoli, ki jo je leta 2021 opravil Inštitut za narodnostna vprašanja, osnovno šolo uspešno zaključi zgolj okrog 20 % romskih učencev. Pri tem se zaznavajo velike razlike med regijami. V severovzhodni Sloveniji v povprečju osnovno šolo (9. razred) uspešno zaključi okrog 40 % romskih učencev, v jugovzhodni Sloveniji pa ta delež znaša zgolj okrog 11 %.

Cilja:

- do leta 2025 doseči minimalno 40 % in do leta 2030 minimalno 50 % romskih učencev, ki zaključijo osnovnošolsko izobraževanje;
- do leta 2025 doseči minimalno 20 % in do leta 2030 minimalno 40 % romskih učencev v jugovzhodni Sloveniji in Posavju, ki zaključijo osnovnošolsko izobraževanje.

Finančni viri:*

NOSILEC	2022	2023	2024	PRORAČUNSKA POSTAVKA
Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje	7.150.000,00	9.030.000,00	11.690.000,00	667210

* Upoštevana so vsa sredstva razen sredstev za romske pomočnike.

2. ZAPOSLOVANJE ROMSKIH POMOČNIKOV V OSNOVNIH ŠOLAH

V slovenskih šolah se je na podlagi pozitivnih rezultatov projekta s 1. 9. 2021 omogočilo zaposlovanje romskih pomočnikov, ki so do tedaj delali projektno in so se izkazali kot pomemben povezovalni člen med romskimi otroki, njihovimi starši in strokovnimi delavci vzgojno-izobraževalnih ustanov. Ključne naloge romskega pomočnika so: pomoč otrokom pri premagovanju čustvenih in jezikovnih ovir; vzpostavljanje in vzdrževanje stikov s starši ter pomoč pri njihovi komunikaciji s strokovnimi delavci v šoli oziroma vrtcu; sodelovanje s strokovnimi delavci šole oziroma vrtca pri aktivnostih, ki so namenjene boljši integraciji romskih otrok z ostalimi otroki; sodelovanje s strokovnimi delavci šole oziroma vrtca pri oblikovanju in izvedbi ukrepov za večjo uspešnost romskih otrok; izvedba aktivnosti za otroke in njihove starše v okoljih, kjer živijo; promocija pomena vzgoje in izobraževanja v romski skupnosti.

Romski pomočnik s svojo izobrazbo in zaposlitvijo predstavlja zelo pomemben zgled romskim otrokom, staršem in celotni romski skupnosti v določenem okolju, da je izobrazba ključnega pomena za boljše poklicne možnosti in kakovostnejše osebno življenje. V osnovnih šolah in osnovnih šolah s prilagojenim programom je trenutno zaposlenih 48 romskih pomočnikov v deležu 39,5 delovnega mesta.

Cilji:

- izvedba evalvacije dela romskih pomočnikov po uvedbi sistemiziranega delovnega mesta ter analiza potreb po novih zaposlitvah in usposabljanjih za romske pomočnike;
- povečanje števila romskih pomočnikov v šolah in njihovo zaposlovanje v drugih ustanovah;
- priprava načrta ustreznega strokovnega izobraževanja in izpopolnjevanja romskih pomočnikov.

Finančni viri:*

NOSILEC	2022	2023	2024	PRORAČUNSKA POSTAVKA
Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje	800.000,00	940.000,00	987.000,00	667210 - Dejavnost osnovnega šolstva

* Romski pomočniki v osnovnih šolah in v osnovnih šolah s prilagojenim programom – ocenjena vrednost na podlagi sistemizacije 2021/22 in 2022/23.

3. PREPREČEVANJE NEENAKOSTI V IZOBRAŽEVANJU NA PODLAGI VEČJEGA POSLUHA ZA INDIVIDUALNOST UČENCEV IN NJIHOVE POTREBE – PRODUKCIJSKA ŠOLA

Opuščanje šolanja v času mladostništva predstavlja tvegan dejavnik za zdravo odraščanje in vključevanje v širšo družbo. Mladostniki so kot skupina tudi najbolj izpostavljeni tveganjem, kot so zloraba nedovoljenih in dovoljenih snovi ipd. Vključeni v program Produkcije šole praviloma prihajajo iz rizičnih skupin mladostnikov z manj priložnostmi, ki imajo težave na čustvenem ali vedenjskem področju ali težave v duševnem zdravju. Produkcija šola ponuja program dejavnosti za mladostnike in mladostnice, ki so opustili šolanje v srednješolskih programih in ki potrebujejo dodatno podporo pri zdravem odraščanju (čustvene in vedenjske težave, težave v duševnem zdravju ipd.). Vključujejo se lahko v aktivnosti ročnih del, pripravljajo si obroke, skupaj z vzgojitelji pripravljajo projekte in se udeležujejo v zunanjem okolju. Program je namenjen aktivaciji mladih najprej na neformalnem področju, potem pa tudi kot podpora pri vračanju v formalno okolje z nadaljevanjem šolanja ali iskanjem zaposlitve. V obliki individualnih svetovanj in skupnih srečanj se izdatna podpora nudi tudi staršem. Vključitev je prostovoljna.

Program poteka med šolskim letom v času, ko bi bili otroci in mladostniki sicer vključeni v šolanje (od ponedeljka do petka od 8. do 15. ure). Med počitnicami poteka spremljanje mladostnikov ob prejšnjem spodbujanju k aktivaciji v njihovem okolju. Prav tako poteka program spremljanja po zaključku z namenom občasne podpore pri reintegraciji. Projekt se izvaja v Ljubljani, namenjen je širši regiji.

Cilj:

- vzpostavitev produkcijske šole v vsakem od štirih območnih regijskih centrov, ki opravljajo naloge iz Zakona o obravnavi otrok in mladostnikov s čustvenimi in vedenjskimi težavami in motnjami v vzgoji in izobraževanju.

Finančni viri:

NOSILEC	2022	2023	2024	PRORAČUNSKA POSTAVKA
Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje	80.000,00	12.000,00	13.000,00	667410 - Dejavnost zavodov za usposabljanje

III. Zagotavljanje učne podpore otrokom z učnimi težavami za premostitev njihove jezikovne, kognitivne in izobrazbene vrzeli

1. ODDELKI OTROK ROMOV V SISTEMU PREDŠOLSKE VZGOJE

Oddelki otrok Romov so oddelki, v katerih so samo romski otroci. Otrokom je dana možnost, da se skupaj z vrstniki navajajo na življenje v oddelku, predvsem v začetnem obdobju, ko se otroci Romov prvič vključijo v institucionalno vzgojo. Otroci v takem oddelku niso popolnoma izolirani, ker s fleksibilno organizacijo dela in dejavnosti otrok v oddelku dokaj hitro preidejo v stik z vrstniki neromskih otrok iz ostalih oddelkov vrtca.

V državnem proračunu se za vsako proračunsko leto v skladu z normativi in standardi zagotavljajo sredstva za plačilo višjih stroškov za oddelke otrok Romov. Krijejo se tudi stroški za dodatna didaktična sredstva, namenjena romskim otrokom oz. oddelku otrok Romov, za stalno strokovno izobraževanje za strokovne delavce, ki opravljajo delo z romskimi otroki, oziroma za strokovna predavanja, namenjena staršem Romov, za dodatno hišno perilo za otroke Romov oz. oddelke otrok Romov, za dodatna sredstva za higieno in prvo pomoč za oddelke otrok Romov ipd.

V letu 2005 je bilo v oddelke otrok Romov v šestih vrtcih vključenih 98 otrok (tudi v romskih naseljih Pušča in Brezje), v letu 2022 je v petih vrtcih vključenih 109 romskih otrok v oddelke otrok Romov.

Število otrok v oddelkih otrok Romov je skozi leta stabilno, oddelki pa uspešno delujejo že 16 let.

Cilji:

- povečanje števila otrok Romov, vključenih v sistem predšolske vzgoje;
- povečevanje števila oddelkov otrok Romov;
- povečevanje števila vrtcev oz. enot z oddelki otrok Romov.

Finančni viri:

NOSILEC	2022	2023	2024	PRORAČUNSKA POSTAVKA
Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje	17.941,00	22.000,00	24.200,00	887210 - Predšolska vzgoja otrok italijanske in madžarske narodnosti

2. DODATNA STROKOVNA POMOČ ZA UČENCE ROME

Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje zagotavlja:

1. manjši obseg ur pouka za drugega strokovnega delavca v oddelkih 1. razreda, v katerega so vključeni najmanj trije učenci Romi;
2. sistemizirano dodatno delovno mesto strokovnega delavca za delo z učenci Romi v skladu z določenimi merili, kjer lahko šola delež delovnega mesta razporedi med delovno mesto učitelja za dodatno strokovno pomoč za učence Rome in delovno mesto svetovalnega delavca;
3. nižje normative za oblikovanje oddelkov:
 - nižji normativ za oblikovanje oddelka, v katerem so najmanj trije romski učenci (redni normativ je 28 učencev, normativ za oddelke z vključenimi romskimi učenci pa je 21 učencev);
 - nižji normativ za oblikovanje kombiniranega oddelka iz dveh razredov, v katerega so vključeni najmanj trije učenci Romi (redni normativ je 21 učencev, normativ za oddelke z vključenimi romskimi učenci pa je 16 učencev);
 - nižji normativ za oblikovanje kombiniranega oddelka iz treh razredov, v katerega so vključeni najmanj trije učenci Romi (redni normativ je 14 učencev, normativ za oddelke z vključenimi romskimi učenci pa je 10 učencev);

4. sredstva za dodatne materialne stroške za romske učence in za zaposlovanje romskih pomočnikov.

Cilja:

- povečanje števila romskih pomočnikov v šolah in njihovo zaposlovanje v drugih ustanovah;
- spodbujanje rednega sodelovanja romskih otrok v učnem procesu.

Finančni viri*:

NOSILEC	2022	2023	2024	PRORAČUNSKA POSTAVKA
Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje	2.280.000,00	2.430.000,00	2.550.000,00	667210 - Dejavnost osnovnega šolstva

* Ocenjena je le dodatna strokovna pomoč za učence Rome na podlagi sistemizacije 2021/22 (64 delovnih mest).

IV. Prilagoditev objektov in izobraževalnih gradiv vzgoje in varstva predšolskih otrok ter izobraževalnih ustanov otrokom s posebnimi učnimi potrebami in otrokom z invalidnostjo ter ustrezen odziv na njihove specifične potrebe, pri čemer uporabijo vključujoče metode poučevanja in učenja; zagotoviti, da so na voljo usposobljeni učitelji in drugi strokovni delavci, kot so psihologi, logopedi, rehabilitatorji, socialni delavci ali pomočniki učiteljev

1. PODPORA UVAJANJU SLOVENSKEGA ZNAKOVNEGA JEZIKA V VZGOJO IN IZOBRAŽEVANJE

Gluhi otroci so zaradi oteženega sporazumevanja ena najbolj izključenih skupin. V Republiki Sloveniji je bila zato v 2021 pravica do uporabe slovenskega znakovnega jezika zapisana v Ustavo Republike Slovenije, razvijanje sporazumevalne zmožnosti v slovenskem znakovnem jeziku pa je tudi eden od ciljev jezikovne politike. Aktivnosti ukrepa bodo namenjene podpori pri umestitvi slovenskega znakovnega jezika v sistem predšolske vzgoje ter osnovnošolskega in srednješolskega izobraževanja gluhih in naglušnih s ciljem izboljšanja dostopnosti do izobraževanja v slovenskem znakovnem jeziku in o njem, priprave ustreznih programskih dokumentov (učnih načrtov, katalogov znanja ipd.) ter razvoja didaktike timskega vzgojno-izobraževalnega dela z gluhi in naglušnimi ter ustreznega programa za zagotovitev strokovno in jezikovno usposobljenih učiteljev in drugih strokovnih delavcev za poučevanje slovenskega znakovnega jezika, kot tudi za komunikacijo v slovenskem znakovnem jeziku.

Cilji:

- razvoj didaktike timskega vzgojno-izobraževalnega dela z gluhi in naglušnimi z vključevanjem strokovnega delavca za komunikacijo v slovenskem znakovnem jeziku v proces učenja in poučevanja ter s tem povezan razvoj programa za zagotovitev kompetentnih strokovnih delavcev za vzgojno-izobraževalno delo z gluhi in naglušnimi;
- priprava učnega načrta/kataloga znanja za pouk slovenskega znakovnega jezika za prilagojene programe osnovnošolskega in srednješolskega izobraževanja z enakovrednim izobrazbenim

- standardom za gluhe in naglušne ter prilagoditve za dvojezične šole in šole z italijanskim učnim jezikom ter priprava prilagojenega učnega načrta za slovenščino (italijanščino oz. madžarščino na narodnostno mešanih območjih) za gluhe in naglušne, uporabnike slovenskega znakovnega jezika, za prilagojene programe osnovnošolskega izobraževanja z enakovrednim izobrazbenim standardom za gluhe in naglušne;
- umestitev neobveznega učenja/poučevanja slovenskega znakovnega jezika v vzgojno-izobraževalne programe osnovnošolskega in srednješolskega izobraževanja ter priprava učnih načrtov oziroma drugih ustreznih programskih dokumentov ter poskusno izvajanje.

Finančni viri:

NOSILEC	2022	2023	2024	PRORAČUNSKA POSTAVKA
Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje	10.000,00	5.000,00	/	687010 - Evalvacije in nacionalni kurikulum
	16.500,00	24.500,00	12.500,00	716910 - Raziskovalne in strokovne naloge za izobraževanje
	60.000,00	240.000,00	180.000,00	667410 - Dejavnost zavodov za usposabljanje

2. RAZVOJ GRADIV ZA LAHKO BRANJE NA RAZLIČNIH ZAHTEVNOSTNIH RAVNEH ZA RAZLIČNE CILJNE SKUPINE S PRIPOROČILI ZA UPORABO V VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNEM PROCESU

Razvijanje in krepitev sporazumevalne zmožnosti otrok s specifičnimi motnjami (npr. disleksija, slabše bralne in učne sposobnosti, govorno-jezikovne motnje, barvna slepota), otrok z motnjami v duševnem razvoju in gibalno oviranih otrok ter zagotovitev pogojev za razvoj in krepitev te zmožnosti je eden izmed ciljev slovenske jezikovne politike. Vzpostavitev pogojev za razvoj bralne pismenosti in bralne kulture za ranljive skupine je nujna za preprečitev izolacije teh otrok, ki jim hkrati omogoča bolj enakopravno uresničevanje temeljnih pravic in dejavnejše vključevanje v družbo. V okviru instrumenta se bodo razvijala in pilotirala gradiva (priprava, tiskanje in e-oblikovanje) za lahko branje na različnih zahtevnostnih ravneh za različne ciljne skupine (tako po starosti kot po primanjkljaju) s priporočili za uporabo v vzgojno-izobraževalnem procesu.

Cilji:

- razvoj, priprava, tiskanje in oblikovanje literarnih del in drugih gradiv v obliki za lahko branje (tudi v e-obliki);
- računalniški programi za preverjanje težavnosti besedil;
- prilagoditveni sezname besedil za vse skupine otrok s posebnimi potrebami;
- priporočila za uporabo teh gradiv v vzgojno-izobraževalnem procesu;

- izobraževanje strokovnih delavcev za uporabo teh gradiv v vzgojno-izobraževalnem procesu.

Finančni viri:

* Finančne posledice ukrepa še niso dokončno potrjene, saj gre za evropske vire financiranja v sklopu EKP perspektive z delovnim naslovom Razvoj prilagojenih gradiv na različnih zahtevnostnih ravneh za različne ciljne skupine s priporočili za uporabo v VIZ procesu.

3. ODDELKI PRILAGOJENEGA PROGRAMA – RAZVOJNI ODDELKI V VRTCIH ZA OTROKE S POSEBNIMI POTREBAMI

Oddelki prilagojenega programa so namenjeni otrokom z zmernimi, težjimi in težkimi motnjami v duševnem razvoju in otrokom, ki imajo poleg omenjenih motenj še druge dodatne motnje. Namenjen je tudi gluhim in naglušnim otrokom, slepim in slabovidnim otrokom, gibalno oviranim otrokom in otrokom z govorno-jezikovnimi motnjami, ki imajo najtežje oblike primanjkljajev, ovir oziroma motenj in ki za odpravljanje oz. korekcijo le-teh potrebujejo prilagojen program. Prilagojeni program vključuje temeljna vedenja o razvoju predšolskih otrok ter specialno pedagoške oz. defektološke izkušnje pri vzgojno-izobraževalnem delu z otroki s posebnimi potrebami. Predstavlja okvir za načrtovanje in izvajanje vzgojno-izobraževalnega procesa v oddelku in vrtcu oziroma zavodu ter za oblikovanje individualiziranih in individualnih programov vzgoje in izobraževanja.

Normativ izvajanja predvideva v vsakem oddelku vključenost največ šest otrok s posebnimi potrebami in prilagojeno izvajanje predšolskega programa. Leta 2019/2020 je bilo 52 oddelkov prilagojenega programa, v letu 2021/2022 pa že 59 oddelkov prilagojenega programa.

Ukrep je namenjen otrokom s posebnimi potrebami.

Cilj:

- nadaljevati z ukrepom sofinanciranja razlike cene vrtca z namenom vzpostavitve mreže, ki sledi potrebam terena.

Finančni viri:

NOSILEC	2022	2023	2024	PRORAČUNSKA POSTAVKA
Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje	2.731.856,00	2.919.545,00	2.919.545,00	180069 - Sofinanciranje razvojnih oddelkov vrtca

4. BOLNIŠNIČNI VRTCI

Humanizacija hospitalizacije je za otroke izjemnega pomena. Predšolski otroci, ki se zdravijo v Pediatrični kliniki Univerzitetnega kliničnega centra Ljubljana, Univerzitetnem rehabilitacijskem inštitutu Republike Slovenije – Soča in v devetih regijskih bolnišnicah, so vključeni v vzgojo in varstvo s pomočjo vzgojiteljev, ki opravljajo vzgojno delo na pediatričnih oddelkih. Ti bolnim otrokom s pogovorom in pozornostjo pomagajo premagovati strah in domotožje, jih tolažijo in spodbujajo. S pestro izbiro dejavnosti z vseh kurikularnih področij bogatijo otrokov dan v bolnišnici, sodelujejo s

starši in bolnišničnim osebjem. Bolnišnične dneve popestrijo tudi s številnimi praznovanji, lutkovnimi in gledališkimi predstavami.

Ukrep je namenjen otrokom, ki jim bi odsotnost zaradi bolezni lahko povzročila prekinitve v izobraževalnem procesu in vrzeli v znanju.

Cilj:

- ohraniti in krepiti strukturo in mrežo bolnišničnih vrtcev, ki delujejo v vseh regijskih bolnišnicah, kot tudi v Univerzitetnem kliničnem centru Ljubljana.

Finančni viri:

NOSILEC	2022	2023	2024	PRORAČUNSKA POSTAVKA
Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje	894.046,00	918.500,00	1.010.350,00	873610 – Plače pripravnikov v vrtcih in zaposlenih v bolnišničnih vrtcih

- V. **Ukrepi za podporo vključujočemu izobraževanju in preprečevanje ločenih razredov v ustanovah za vzgojo in varstvo predšolskih otrok ter v izobraževalnih ustanovah, vključno z zagotavljanjem prednostnega ali po potrebi zgodnjega dostopa pomoči potrebnim otrokom**

1. **ZAČETNI POUK SLOVENŠČINE ZA UČENCE PRISELJENCE IZ DRUGIH DRŽAV**

Učni jezik v slovenskih osnovnih šolah je slovenščina.¹² Za doseganje učnih ciljev in standardov ter za uspešno participacijo v šolskih dejavnostih mora vsak učenec obvladati slovenščino v največji možni meri. V slovenski šolski prostor vstopajo tudi učenci, katerih prvi jezik ni slovenščina (priseljenci, Romi), zato mora vzgojno-izobraževalni sistem – z vidika pravičnosti in dostopnosti do izobraževanja – zagotoviti dodatno podporo tem učencem pri učenju slovenskega jezika.

Zakonodaja na področju izvajanja programa osnovne šole določa dodatne ure slovenščine v prvem letu šolanja priseljencev tudi v primerih majhnega števila vključenih učencev v osnovno šolo (do 4 učenci – 120 ur, od 5 do 8 učencev – 160 ur, od 9 do 17 učencev – 180 ur) ter možnost sistemiziranega delovnega mesta učitelja za poučevanje slovenščine učencev, katerih materni jezik ni slovenski. Prav tako je z

¹² Učni jezik v osnovnih šolah v jeziku narodne skupnosti je italijanski, v dvojezičnih osnovnih šolah pa slovenski in madžarski. V osnovnih šolah na območjih, kjer prebivajo pripadniki slovenskega naroda in pripadniki italijanske narodne skupnosti in so opredeljena kot narodno mešana območja, se učenci v šolah s slovenskim učnim jezikom obvezno učijo italijanski jezik, učenci v šolah z italijanskim učnim jezikom pa obvezno slovenski jezik.

dodatnimi urami slovenščine poskrbljeno tudi za učence, katerih materni jezik je slovenski, pa so se predhodno izobraževali v tujini.

Drugo in tretje šolsko leto imajo učenci priseljenci možnost podpore pri učenju slovenščine in drugih predmetov (dopolnilni pouk, individualna oz. skupinska pomoč, vključenost v razširjeni program – jutranje varstvo, podaljšano bivanje). Po potrebi se otrok lahko vključi v obstoječo skupino začetnega pouka slovenščine tudi drugo in tretje leto po vključitvi v OŠ v Republiki Sloveniji.

Cilj:

- krepitev podpore učencem priseljencem ter drugim skupinam učencev, ki jim slovenščina ni prvi jezik, za kakovostno učenje slovenščine kot drugega jezika. Pomoč je namenjena tudi slovenskim izseljencem po povratku v Republiko Slovenijo, saj na področju materinščine učenci ne morejo napredovati na enak način v tujini.

Finančni viri:

NOSILEC	2022	2023	2024	PRORAČUNSKA POSTAVKA
Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje	302.191,00	350.000,00	367.500,00	667210 - Dejavnost osnovnega šolstva

2. DODATNA POMOČ UČENCEM Z UČNIMI TEŽAVAMI – INDIVIDUALNA IN SKUPINSKA POMOČ, DOPOLNILNI POUK

Delo z učenci z učnimi težavami temelji na načelih dobre poučevalne prakse, temeljnih načelih pomoči učencem z učnimi težavami ter na prilagajanju metod in oblik dela, značilnih za posamezno skupino učnih težav. Pomoč učencem z učnimi težavami je petstopenjska:

- pomoč učitelja pri pouku, dopolnilnem pouku in v okviru oddelka podaljšanega bivanja,
- pomoč šolske svetovalne službe oz. mobilne specialpedagoške službe,
- dodatna individualna in skupinska pomoč,
- mnenje in pomoč zunanje strokovne ustanove,
- program s prilagojenim izvajanjem in z dodatno strokovno pomočjo.

Cilj:

- nadgradnja izvajanja pomoči učencem z učnimi težavami v skladu z odločbami za usmerjanje zaradi učnih težav.

Finančni viri:

- Priprava smernic za pripravo in evalvacijo individualiziranih programov bo potekala v sklopu rednih nalog Zavoda Republike Slovenije za šolstvo.
- Ozaveščanje o pomenu izvajanja petstopenjskega modela (srečanja ravnateljev) je redna naloga Zavoda Republike Slovenije za šolstvo.

3. OZAVEŠČANJE IN SPODBUJANJE OTROK S POSEBNIMI POTREBAMI O MOŽNOSTI PREHAJANJA MED IZOBRAŽEVALNIMI PROGRAMI V OSNOVNI ŠOLI

Otroci s posebnimi potrebami se v skladu z odločbo o usmeritvi, ki jo izda komisija za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami, vključujejo v zanje najprimernejši program in pri tem dobijo tudi drugo ustrezno pomoč. Pri tem se izvajajo različne oblike pomoči učencem s posebnimi potrebami:

- individualiziran program, ki ga določi strokovna skupina na šoli (opredeljena dodatna strokovna pomoč, cilji in oblike dela, potrebne prilagoditve pri preverjanju in ocenjevanju znanja, prehajanje med programi itd.);
- prilagoditve in dodatna strokovna pomoč, opredeljene v odločbi o usmeritvi; podrobnejši način izvajanja je določen v individualiziranem programu;
- fizična pomoč spremljevalca za težje in težko gibalno ovirane učence;
- pomoč tolmača za gluhe in naglušne učence, ki se sporazumevajo v slovenskem znakovnem jeziku.

Obstajajo naslednji programi:

- izobraževalni program devetletne osnovne šole s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo;
- prilagojeni izobraževalni programi vzgoje in izobraževanja z enakovrednim izobrazbenim standardom (za gluhe in naglušne, za gibalno ovirane; za slepe in slabovidne; za govorno-jezikovne motnje; za otroke z avtističnimi motnjami).

Ozaveščanje poteka prek šolske svetovalne službe in prek usposabljanj strokovnih delavcev šole. Pri prehajanju gre za prehod iz lažjega izobraževalnega programa v težjega in ne obratno. Prehajanje učencev pri posameznih predmetih med izobraževalnimi programi je omogočeno glede na učenčevo znanje in njegove sposobnosti sledenja učnemu načrtu predmeta izobraževalnega programa, v katerega učenec prehaja.

Če učenec pri posameznih predmetih prehaja v »višji« izobraževalni program, se njegovo znanje pri teh predmetih ocenjuje v skladu s pravili ocenjevanja, ki veljajo v tem izobraževalnem programu.

Ukrep prehajanja se izvaja na nacionalni ravni v programih osnovne šole. Dodatna strokovna pomoč se izvaja v izobraževalnih programih osnovne in srednje šole.

Cilj:

- v skladu s trendi se predvideva 5 % povečano prehajanje učencev iz osnovne šole s prilagojenim programom v program osnovne šole oz. iz lažjega izobraževalnega programa v težjega.

Finančni viri*:

NOSILEC	2022	2023	2024	PRORAČUNSKA POSTAVKA
Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje	10.000,00	10.000,00	/	716910 - Raziskovalne in strokovne naloge za izobraževanje

*Prenova Smernic za delovanje svetovalne službe v vrtcu, osnovni in srednji šoli je osnovna naloga na Zavodu Republike Slovenije za šolstvo. Družbene spremembe narekujejo strokovni pregled in posodobitev v skladu z novjšimi teoretičnimi spoznanji o svetovalnem delu v vrtcih in šolah ter ustrezen odziv na izkušnje in izzive prakse na področju delovanja svetovalne službe v Republiki Sloveniji. Dopolnili bodo tiste vsebinske vidike (področje duševnega zdravja, socialnega in čustvenega učenja, karierno svetovanje, delo z nadarjenimi, delo z ranljivimi skupinami in siceršnje aktualne vsebine), ki manjkajo ali pa potrebujejo nadgradnje skladno s potrebami otrok, učencev in dijakov ter časa, v katerem živimo.

4. ROMSKI POMOČNIK V VRTCIH

Od 1. 9. 2021 se v vrtcih, v katere je vključenih 10 ali več otrok iz romskih naselij, v skladu z normativi sistemizira delovno mesto romski pomočnik. Da je novo delovno mesto romski pomočnik pomemben povezovalni člen med romskimi otroki, njihovimi starši in strokovnimi delavci v vrtcu, je že v prvem letu prepoznalo 15 vrtcev, ki imajo sistemiziranega romskega pomočnika, ter v treh vrtcih, ki imajo oddelke v romskih naseljih Pušča, Vejar in Brezje.

Romski pomočniki so bili v vzgojno-izobraževalni sistem v Republiki Sloveniji vključeni v več projektih, ki so temeljili na tem, da bi izboljšali izobraževalne dosežke romskih otrok. Po uspešno zaključenem projektu Skupaj za znanje (2021) je romski pomočnik s šolskim letom 2021/2022 sistemsko urejen na področju vzgoje in izobraževanja kot novo delovno mesto v vrtcih.

Stroški dela za zaposlenega javnega uslužbenca na delovnem mestu romski pomočnik, ki se krijejo iz državnega proračuna, obsegajo:

- sredstva za plače in
- povračila stroškov in drugih prejemkov (regres za letni dopust, povračila stroškov prehrane med delom, povračila stroškov prevoza na delo in iz dela, jubilejne nagrade, odpravnine ob upokojitvi).

Ukrep je namenjen romskim otrokom.

Cilja:

- krepitev vloge romskega pomočnika v vrtcih z rednim strokovnim usposabljanjem in izobraževanjem;
- izvajanje letnih analiz ter na podlagi ugotovljenih pomanjkljivosti in izzivov ustrezná nadgradnja sistema.

Finančni viri:

NOSILEC	2022	2023	2024	PRORAČUNSKA POSTAVKA
Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje	189.391,00	210.499,00	291.060,00	887210 - Predšolska vzgoja otrok italijanske in madžarske narodnosti

VI. Zagotovitev vsaj enega zdravega obroka vsak šolski dan

1. PREHRANA V PREDŠOLSKI VZGOJI

Otroci preživijo v vrtcu, ki je prevladujoča oblika predšolskega varstva in vzgoje v Republiki Sloveniji, veliko svojega časa, zato je zelo pomembno, da njihovo prehrano in jedilnike v vrtcih skrbno načrtujejo. Prehrana otrok v vrtcih je s systemskega vidika urejena s področno zakonodajo, ki med drugim določa, da je prehrana del programa ter da morajo vrtci zagotoviti pogoje za otrokov telesni in duševni razvoj. Tega ne morejo zagotavljati brez kakovostne prehrane in pravilnega odnosa do hrane. Otroci v tem obdobju oblikujejo prehranske navade, v vrtcih pa se strokovni delavci trudijo, da otrokom že v najzgodnejših letih privzgojijo pozitiven odnos do zdravega načina prehranjevanja. Vrtci otrokom zagotavljajo najmanj tri (lahko do pet) različnih obrokov (zajtrk, dopoldansko malico, kosilo, popoldansko malico in še dodatno pozno malico). Prehrana je izjemnega pomena predvsem za otroke, ki prihajajo iz ranljivih skupin prebivalstva in deprivilegiranih okolij.

Cilj:

- ohraniti in po potrebi nadgraditi obstoječi standard, ki je - kar zadeva upoštevana priporočila, kakovost in število ponujenih obrokov - unikum tudi v evropskem merilu.

Finančni viri:

Programi predšolske vzgoje, ki zajemajo tudi stroške prehrane, se financirajo iz občinskih proračunov, plačil staršev in drugih virov.

2. ŠOLSKA PREHRANA

Republika Slovenija je ena izmed držav v svetu, ki namenja šolski prehrani otrok posebno skrb. Dobro načrtovana in organizirana šolska prehrana je najučinkovitejši popravek nepravilne družinske prehrane, ki pa ne more izpolniti svojega namena, če jo otrok zavrača. Zato je vzgojna in izobraževalna vloga šole pri razvijanju zavesti o zdravi prehrani, prehranjevalnih navadah, kulturi prehranjevanja ter odgovornega odnosa do sebe in svojega zdravja izrednega pomena. To je tudi razlog, da je šolska prehrana od vstopa v osnovno šolo do zaključka srednje šole del šolske razvojne politike.

V Republiki Sloveniji šole za vse učence in dijake obvezno organizirajo malico, kot dodatno ponudbo pa tudi zajtrk, kosilo in popoldansko malico. Učenci in dijaki iz manj spodbudnih okolij so upravičeni do subvencije za malico in v osnovni šoli tudi do subvencije za kosilo. Pri pripravi obrokov šole obvezno upoštevajo *Smernice za prehranjevanje v vzgojno-izobraževalnih zavodih*, sprejete na Strokovnem svetu Republike Slovenije za splošno izobraževanje, ki vsebujejo:

- cilje, načela in vzgojno-izobraževalne dejavnosti, povezane s šolsko prehrano;
- strokovne usmeritve in navodila, ki opredeljujejo merila za izbor živil, načrtovanje sestave, količinske normative in način priprave šolske prehrane ter časovni okvir za njeno izvedbo, ki jih določi javni zdravstveni zavod, pooblaščen od ministrstva, pristojnega za zdravje. Zagotovljeno je strokovno spremljanje šolske prehrane.

Cilj:

- ohraniti in po potrebi nadgraditi obstoječi standard.

Finančni viri:

NOSILEC	2022	2023	2024	PRORAČUNSKA POSTAVKA
Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje	43.164.504,00	58.206.090,00	58.212.193,00	152710 - Regresirana prehrana učencev 863810 - Regresirana prehrana dijakov

VII. Zagotovitev izobraževalnega gradiva, vključno z digitalnimi izobraževalnimi orodji, knjigami, uniformami ali drugimi potrebnimi oblačili

1. UČBENIŠKI SKLADI V OSNOVNIH ŠOLAH

Sredi devetdesetih let so na ministrstvu, pristojnem za izobraževanje, spodbudili nastajanje učbeniških skladov, ki so za tretjinsko ceno učbenikov le-te izposojali učenkam in učencem. Tako so šole zagotovile dostopnost učbenikov vsem udeležencem izobraževanja. V letih od 2006 do 2008 so na ministrstvu postopoma v celoti prevzeli stroške izposojevalnine in učenke in učenci si odtlej učbenike izposojajo brezplačno.

Država sofinancira nastajanje učbenikov za italijansko in madžarsko narodno skupnost, za slepe in slabovidne učence ter za učence v šolah s prilagojenim programom.

Pri izbiri učbenikov in učnih gradiv so strokovni aktivni učitelji v šolah avtonomni.

Cilj:

- ohraniti brezplačno izposajo učbenikov v osnovnošolskem izobraževanju.

Finančni viri:

NOSILEC	2022	2023	2024	PRORAČUNSKA POSTAVKA
Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje	5.436.439,00	6.000.000,00	6.000.000,00	* 483210 - Učbeniki in učna tehnologija

*Za učbeniški sklad v osnovnih in srednjih šolah obstaja ista proračunska postavka.

2. UČBENIŠKI SKLADI V SREDNJIH ŠOLAH

Učbeniški skladi v srednjih šolah niso obvezni, jih pa večina šol ima. Za srednje šole je specifično tudi to, da pri nekaterih programih, predvsem poklicnih in strokovnih, pri katerih zaradi majhnega števila dijakov in dijakov za natis učbenikov ni ekonomskega interesa, Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje sofinancira nastanek in izdajo tovrstnih gradiv.

Cilj:

- ohraniti in po potrebi nadgraditi obstoječi standard.

Finančni viri:

NOSILEC	2022	2023	2024	PRORAČUNSKA POSTAVKA
Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje	5.436.439,00	6.000.000,00	6.000.000,00	* 483210 - Učbeniki in učna tehnologija

*Za učbeniški sklad v osnovnih in srednjih šolah obstaja ista proračunska postavka.

VIII. Zagotovitev povezljivost visoke hitrosti, ustrezno opremo in digitalne storitve, ki so potrebni za učenje na daljavo, da se zagotovi dostop do izobraževalnih vsebin na spletu, izboljšajo digitalna znanja in spretnosti pomoči potrebnih otrok in učiteljev, ter izvedejo potrebne naložbe za odpravo vseh oblik digitalnega razkoraka

1. USPEŠNA DIGITALIZACIJA IZOBRAŽEVANJA

Republika Slovenija vlaga v razvoj digitalnih spretnosti in digitalne infrastrukture za šole. Slovenske šole so bolj opremljene in digitalno povezane od povprečja Evropske unije (v nadaljnjem besedilu: EU), vendar težave s povezljivostjo v oddaljenih šolah ostajajo. Za uspešno digitalizacijo izobraževanja je treba na vzgojno-izobraževalnih zavodih pristopiti celostno s pripravo digitalne strategije šole. Republika Slovenija bo v okviru *Načrta za okrepanje in odpornost* okrepila povezljivost vzgojno-izobraževalnih ustanov.

Cilji:

- za opremo informacijsko-komunikacijske tehnologije do leta 2027 nameniti okrog 50,50 milijonov EUR;
- razvoj novih informacijskih rešitev za podporo digitalizaciji pedagoškega procesa za vse ravni vzgoje in izobraževanja;
- bolj celostna integracija digitalnih spretnosti v učne načrte na vseh ravneh;
- v digitalnih veščinah dodatno usposobiti 20.000 pedagoških delavcev in ravnateljev, tj. polovico učiteljske populacije.

Finančni viri:

NOSILEC	2022	2023	2024	PRORAČUNSKA POSTAVKA
Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje	11.819,00	100.000,00	100.000,00	445510 - Vrtci - računalniško opismenjevanje in informatika
	4.808.436,00	1.825.000,00	1.825.000,00	483010 - Računalniško opismenjevanje in informatika
	46.005,17	50.000,00	50.000,00	448810 - Dijaški domovi - računalniško opismenjevanje in informatika
	0	12.542.974,00	6.179.794,00	221164 C2K7IJ Digitalizacija izobraževanja in športa-NOO-MIZŠ
	0	2.554.725,00	1.528.436,00	221099 Plačilo DDV za NOO – izobraževanje

2. POUK NA DALJAVO

Ob izbruhu COVID-19 in ob prehodu na pouk na daljavo je bila izvedba pouka na daljavo in zagotavljanje dostopnosti za vse vzgojno-izobraževalne zavode in otroke najvišja prioriteta. Takrat so vse šole dobile strokovne smernice in priporočila za izvedbo pouka na daljavo. Te usmeritve so bile podprte strokovno, finančno in tudi zakonodajno, tako da lahko odslej pouk na daljavo poteka s čim manj zapleti.

Delo na daljavo z učenci poteka prek razrednih spletnih učilnic. Pri načrtovanju dela je zagotovljena interaktivnost, sprotne povratne informacije in spodbude ter vrstniško sodelovanje. Spletne učilnice tudi omogočajo spremljanje aktivnosti in vrednotenje znanja učencev.

Kakovost izvajanja pouka na daljavo je odvisna od različnih dejavnikov. Ena ključnih skrbi je zagotavljanje dostopnosti in opremljenosti otrok iz socialno šibkih družin in tistih, ki živijo na ruralnih področjih, kjer imajo slabše pogoje za delo na daljavo. Vseh težav z dostopom do medomrežja ni mogoče rešiti z mobilnim dostopom, saj mobilni signal ne pokriva zadovoljivo celotnega ozemlja Republike Slovenije, tovrstne problematike pa žal ni mogoče hitro rešiti. Vse take primere so šole obravnavale individualno, prav tako so imele navodilo, da družinam, ki nimajo ustrezne opreme, posodijo svoje šolske računalnike; če pa bi jim šolskih računalnikov in opreme zmanjkalo, si šole priskočijo na pomoč in si v času trajanja pouka na daljavo posodijo opremo tudi med seboj.

Cilj:

- zagotoviti vsem učencem in dijakom možnost izobraževanja na daljavo.

Finančni viri:

Za podporo izobraževanju na daljavo so vzgojno-izobraževalni zavodi v letih 2020 in 2021 prejeli 6.464 namiznih računalnikov, 22.078 prenosnih računalnikov in 3.306 tabličnih računalnikov v skupni vrednosti 21.995.440,00 EUR. Akademska in raziskovalna mreža Slovenije – Arnes je prejele sredstva v višini 799.241,00 EUR za okrepitev centralne informacijske infrastrukture (vključena je tudi uporaba videokonferenčnega sistema Zoom za vse učitelje).

Zavodi so preko donacij (A1, d. d., in Telekom Slovenije, d. d.) prejeli 800 obilnih modemov z neomejenimi podatkovnimi paketi, dodatno je bilo nabavljenih še 760 mobilnih modemov z neomejenimi podatkovnimi paketi ter 400 spletnih kamer in 400 slušalk z mikrofoni.

IX. Zagotovitev prevoza do ustanov za vzgojo in varstvo predšolskih otrok ter izobraževalnih ustanov

1. BREZPLAČNI ORGANIZIRANI PREVOZ DO VRTCA, ŠOLE, ZAVODA IN NAZAJ DOMOV ZA OTROKE S POSEBNIMI POTREBAMI

Otroci s posebnimi potrebami v Republiki Sloveniji so upravičeni do brezplačnega prevoza v okviru organiziranega prevoza, javnega prevoza ali v okviru prevoza, ki ga izvajajo starši otroka s posebnimi potrebami. Izvajanje in financiranje stroškov prevoza poteka na lokalni in nacionalni ravni. Organizacijo in povračilo prevoznih stroškov za predšolske otroke, učence, ki so nastanjeni v domovih in zavodih za otroke in mladostnike s čustvenimi in vedenjskimi motnjami, ki so v oskrbi v vzgojnih zavodih in so vključeni v vzgojno izobraževalne programe izven vzgojnih zavodov ter za težje ali težko gibalno ovirane dijake, krije državni proračun.

Cilj:

- tudi v prihodnje zagotavljanje zadostnih sredstev za financiranje stroškov prevoza za vse upravičence, torej tudi za otroke, vključene v razvojne oddelke.

Finančni viri:

NOSILEC	2022	2023	2024	PRORAČUNSKA POSTAVKA
Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje	186.715,00	206.360,00	216.678,00	190138 – Prevozi otrok v razvojnih oddelkih vrtcev

2. PLAČILO PREVOZA ZA OTROKE IZ DEPRIVILEGIRANIH OKOLIJ OZIROMA V SPECIFIČNIH SITUACIJAH

Kadar otroci, ki prihajajo iz deprivilegiranih okolij in nimajo možnosti prevoza od doma do vrtca (ker je vrtec neobvezen, ni zakonske podlage za plačilo stroškov), poiščejo rešitev na lokalni ravni ali pa občasno v krajših programih, ki jih v celoti financira Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje. Otroci imajo v specifičnih okoliščinah organiziran prevoz do vrtcev tudi znotraj krajših programov, kadar prevoza ni možno zagotoviti drugače. Vrtec lahko iz sredstev ministrstva krije tudi stroške prevoza.

Ukrep je namenjen vsem otrokom iz deprivilegiranih okolij.

Kritje stroškov prevoza na predšolski ravni se izvaja občasno tudi v okviru sofinanciranja oddelkov otrok Romov, v okviru financiranja krajših programov in občasno iz občinskih proračunov, kar bo država spodbujala tudi v prihodnje, saj je logistična nezmožnost včasih ovira za ne vključevanje otroka v vrtec. Slednje pa je izjemnega pomena tudi z vidika mehkega prehoda v osnovno šolo, zato bo vrtcem v tovrstnih primerih zagotovljena podpora v obliki finančnih nadomestil. Starše o tem informira svetovalna služba vrtca, kjer tudi presodijo, ali je slednje upravičeno in dejansko potrebno.

Brezplačen prevoz v osnovno šolo: Učenec ima pravico do brezplačnega prevoza, če je njegovo prebivališče od osnovne šole oddaljeno več kot štiri kilometre. O načinu prevoza učencev se dogovorijo osnovna šola, starši in lokalna skupnost. O upravičenosti učencev do brezplačnega prevoza na podlagi vloge staršev odloči lokalna skupnost (občina), ki prevoz tudi financira.

Ne glede na oddaljenost prebivališča od osnovne šole imajo pravico do brezplačnega prevoza:

- učenci prvega razreda osnovne šole,
- učenci ostalih razredov osnovne šole, če pristojni organ za preventivo v cestnem prometu ugotovi, da je na poti v šolo ogrožena njihova varnost,
- otroci s posebnimi potrebami, če je tako določeno z odločbo o usmeritvi.

Učenci, ki obiskujejo osnovno šolo zunaj svojega šolskega okoliša, v katerem prebivajo, imajo po zakonu pravico do povračila stroškov v višini, ki bi jim pripadala, če bi obiskovali osnovno šolo v šolskem okolišu, kjer prebivajo.

Subvencioniran prevoz v srednjo šolo: Dijaki so upravičeni do denarne pomoči pri nakupu vozovnic javnega potniškega prometa, če je kraj, kjer se izobražujejo, najmanj dva kilometra oddaljen od njihovega doma.

Ministrstvo, pristojno za izobraževanje, subvencionira tudi prilagojen prevoz osebam, ki so težje ali težko gibalno ovirane.

Prilagojeni prevozi: Učencem in dijakom, ki so težje ali težko gibalno ovirani, pripada brezplačen prilagojen prevoz v šolo. Omogoča ga Ministrstvo za izobraževanje, znanosti in šport na podlagi pogodbe, ki jo sklene z vzgojno-izobraževalnim zavodom in prevoznikom

Vzgojno-izobraževalni zavod, kjer se težje ali težko gibalno ovirani učenci oziroma dijaki šolajo, na podlagi javne objave izbere ponudnika, ki je najustreznejši glede na usposobljenost, opremo in ceno prevozov.

Cilj:

- ohranjati obstoječe standarde sofinanciranja na vseh omenjenih področjih.

Finančni viri:

NOSILEC	2022	2023	2024	PRORAČUNSKA POSTAVKA
Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje	1.250.609,00	1.474.000,00	1.508.000,00	439510 - Regresiranje prevoza učencem zaradi nevarnih zveri

X. Zagotovitev enakega in vključujočega dostopa do šolskih dejavnosti, vključno z udeležbo na šolskih izletih ter v športnih, prostočasnih in kulturnih dejavnostih

1. ŠIROK IN VKLJUČUJOČ DOSTOP DO ŠOLSKIH IN OBŠOLSKIH DEJAVNOSTI

Šolske ekskurzije: Realizacijo zastavljenih programov sofinancira Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje, in sicer v letu 2022: 20 km na oddelek od 1. do 4. razreda oz. 23 EUR na oddelek in 120 km na oddelek od 5. do 9. razreda oz. 138 EUR na oddelek.

Kulturne dejavnosti so del obveznega programa osnovne šole, ki medpredmetno povezujejo discipline in predmetna področja, vključena v predmetnik osnovne šole. Učenke in učenci spoznavajo različna jezikovna, družboslovna in umetnostna področja, naravne vrednote in vrednote človeške družbe ter jih med seboj povezujejo. V izvajanju kulturnih dni so učenke in učenci aktivni, to je dejavnosti načrtujejo ter sprejemajo, doživljajo in se izražajo.

Naslednje dejavnosti so na razpolago vsem otrokom glede na njihove interese in zmožnosti:

- Šola organizira interesne dejavnosti, ki jih določi z letnim delovnim načrtom. Njihov namen je, da odkrivajo in razvijajo interese učencev ter jih usposobijo, da bo njihov prosti čas preživet koristno in zdravo. Izvajajo se pred poukom ali po njem. Učenci se vanje vključujejo prostovoljno.
- Športne krožke šole organizirajo glede na zanimanje učencev. Cilji so, da otroci pridobijo raznovrstna športna znanja, zadovoljijo otrokove potrebe po gibanju in igri, spodbujajo k medsebojnemu sodelovanju, zdravi tekmovalnosti, spoštovanju športnega obnašanja, strpnosti in sprejemanju drugačnosti in jih navajajo na kakovostno preživljanje prostega časa.
- Prostočasne dejavnosti (oz. neusmerjen prosti čas) se odvijajo v okviru podaljšanega bivanja ter otrokom pomagajo, da se pravilno psihomotorično in psihosocialno razvijajo, obenem pa se učijo tudi odgovornosti in razpolaganja s svojim časom. Vsako dejavnost je treba vnaprej načrtovati in jo prilagajati glede na šolske obveznosti, obveznosti doma in podobno.

Večina izvenšolskih dejavnosti je brezplačnih, kolikor so v organizaciji in izvedbi šole, v obsegu ur, ki ga določa predmetnik, in se izvajajo na šoli. Nekaj dejavnosti pa je treba doplačati, če šola ponudi več dejavnosti, kar se šteje za nadstandard.¹³

¹³ V tem primeru mora dodatni seznam odobriti svet šole po predhodnem soglasju sveta staršev. Če se pri izvedbi nadstandardne dejavnosti pričakujejo določeni stroški, se z letnim delovnim načrtom šole opredeli vir financiranja. Dodatne

Cilj:

- trenutno spadajo interesne dejavnosti pod razširjeni program in ne v obveznega, kar naj bi se s spremembo normativov spremenilo. Cilj je sistematizirati del interesnih dejavnosti, da bo dostop do dejavnosti za vse učenke in učence enak.

Finančni viri:

NOSILEC	2022	2023	2024	PRORAČUNSKA POSTAVKA
Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje	3.100.000,00	12.500.000,00	12.500.000,00	667210

2. TELESNA DEJAVNOST

Prehrana in telesna dejavnost ugodno vplivata na zdravje in zmanjšujeta breme debelosti. Telesna dejavnost pripomore k boljši telesni pripravljenosti ter lahko izboljša ravnovesje krvnega sladkorja in krvnih maščob, krvni tlak, preprečuje nastanek presnovnega sindroma, zavira razvoj osteoporoze in preprečuje izgubo mišične mase. Telesna dejavnost zgolj v šolah (v sklopu telesne vzgoje) ne zadošča za zdrav razvoj in ohranjanje zdravja.

Cilj:

- spodbujati in organizirati aktivno pot v šolo.

Finančni viri:

NOSILEC	2022	2023	2024	PRORAČUNSKA POSTAVKA
Ministrstvo za zdravje (program Aktivno v šolo in zdravo mesto, program Specialni zdravko)	54.774,42	70.128,30	70.128,30	* 180050 – Nacionalni program o prehrani in telesni dejavnosti, ukrep št. 2711-18-0005 – Zdravje na področju prehrane in telesne dejavnosti

ure lahko nato v celoti ali delno financira občina, del stroškov po potrebi in ob soglasju krijejo starši. Nekaj izvenšolskih dejavnosti je v celoti plačljivih, najpogosteje so to tiste, ki jih izvajajo zunanji izvajalci.

- XI. Razvoj okvirja za sodelovanja izobraževalnih ustanov, lokalnih skupnosti, socialnih služb, zdravstvenih služb in služb za zaščito otrok, družin in akterjev socialne ekonomije za podporo vključujočega izobraževanja, zagotovitev varstva po pouku in možnosti za udeležbo v športnih, pristočasnih in kulturnih dejavnostih ter vlaganje v izobraževalne ustanove kot središča vključevanja in udeležbe

1. DVIG SPORAZUMEVALNE ZMOŽNOSTI ROMSKIH OTROK

V predvidenem projektu se bo razvil, nadgradil in pilotiral instrumentarij za preverjanje sporazumevalne zmožnosti romskih otrok v predšolskem obdobju ter v prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju, vzpostavil se bo sistem za sledenje razvoju sporazumevalne zmožnosti romskih učencev, nadgradil sistem vzpostavljanja pomoči ter vključevanja staršev. Izvajanje projekta bo potekalo tako v okolju vzgojno-izobraževalnih zavodov z vključevanjem strokovnih in vodstvenih delavcev kot v večnamenskih romskih centrih v sodelovanju z romsko skupnostjo.

Pri izvajanju instrumenta se bo upoštevalo izsledke, dognanja in izkušnje vseh dosedanjih projektov na temo dviga jezikovnega in socialnega kapitala romskih otrok in učencev.

Cilji:

- razvoj instrumentarija za preverjanje in sledenje razvoju sporazumevalne zmožnosti romskih otrok in učencev v slovenskem in romskem jeziku;
- vzpostavitev sistema za nudenje pomoči romskim otrokom in učencem pri razvoju njihove sporazumevalne zmožnosti, tudi z vključevanjem staršev;
- priprava programov za starše v okviru večnamenskih romskih centrov.

Finančni viri:

NOSILEC	2022	2023	2024	PRORAČUNSKA POSTAVKA
Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje	548.480,00	335.944,00	/	za kohezijsko regijo Vzhodna Slovenija: 150044 – PN10.1- Izboljšanje kompetenc in spodbujanje prožnih oblik učenja-14-20-EU (80,00 %)
	137.120,00	83.986,00	/	150046 – PN10.1- Izboljšanje kompetenc in spodbujanje prožnih oblik učenja-14-20-slovenska udeležba (20,00 %)

	91.520,00	56.056,00	/	za kohezijsko regijo Zahodna Slovenija: 150045 – PN10.1- Izboljšanje kompetenc in spodbujanje prožnih oblik učenja-14-20- EU (80,00 %)
	22.880,00	14.014,00	/	150047 – PN10.1- Izboljšanje kompetenc in spodbujanje prožnih oblik učenja-14-20- slovenska udeležba - (20,00 %)

2. SPODBUJANJE SOCIALNE VKLJUČENOSTI OTROK IN MLADIH S POSEBNIMI POTREBAMI V LOKALNO OKOLJE

Krepitev socialnih, osebnostnih ter poklicnih kompetenc je za otroke in mladostnike s posebnimi potrebami, ki se vključujejo v zavode za vzgojo in izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami, v osnovne šole s prilagojenim programom ali v srednješolske programe nižjega poklicnega izobraževanja, pomembna za spodbujanje njihove socialne vključenosti.

Osebe s posebnimi potrebami potrebujejo razvoj njim prilagojenih oblik usposabljanja in izobraževanja za pridobitev in nadaljnje razvijanje spretnosti in znanj, ki jim bodo omogočale kakovostno samostojno oz. neodvisno življenje, lahko pa tudi vključitev v delovno okolje. Treba je ustvariti pogoje za pridobivanje novih socialnih izkušenj, razvijanje socialnih, medosebnih in komunikacijskih spretnosti, zmožnosti sodelovanja v skupini in reševanja problemov, uporabe IKT ter krepitev poklicnih spretnosti itd. Za lažji prehod iz izobraževalnih ustanov v lokalna okolja je potrebna vzpostavitev močne povezave z lokalnim okoljem ter vseh potrebnih deležnikov za izvedbo različnih aktivnosti, s katerimi se osebe s posebnimi potrebami umesti v lokalno okolje ter se jih spodbuja k aktivnejšemu samostojnemu življenju.

Cilja:

- nadgradnja programov za razvoj socialnih, osebnostnih ter poklicnih zmožnosti otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami tudi v okviru evropske kohezijske politike 2021–2027;
- vzpostavitev sistema podpore v lokalnem okolju za spodbujanje socialne vključenosti otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami.

Finančni viri:

NOSILEC	2022	2023	2024	PRORAČUNSKA POSTAVKA
Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje EKP projekt Spodbujanje socialne vključenosti otrok in mladih s posebnimi potrebami v lokalno okolje	/	/	200.000,00 (EU udeležba, 40 %) 300.000,00 (slovenska udeležba, 60 %)	*

* Gre za evropska sredstva, zato se plan sredstev ter proračunske postavke še usklajujejo v okviru Izvedbenega načrta Programa EKP 2021–27 na ravni organa upravljanja. Projekt se bo financiral iz sredstev, predvidenih za zahodno kohezijsko regijo.

3. VEČNAMENSKI ROMSKI CENTRI KOT INOVATIVNA UČNA OKOLJA – VEČANJE SOCIALNEGA IN KULTURNEGA KAPITALA V NASELJIH Z ROMSKIM PREBIVALSTVOM

Socialni in kulturni kapital Romov je, predvsem v dolenski regiji, nizek. Po ocenah Ministrstva za vzgojo in izobraževanje veliko romskih otrok osnovne šole ne zaključi uspešno, spopadajo se tudi z revščino in neustreznimi bivalnimi razmerami. V romskih okoljih zato že vrsto let izvajamo projekte za dvig socialnega, kulturnega in izobrazbenega kapitala romskih otrok. Zelo uspešen projekt, ki se je odvijal med leti 2016 in 2021, poimenovan *Skupaj za znanje*, nadaljujemo s projektom *Večnamenski romski centri kot inovativna učna okolja*¹⁴. Projekt med drugim poudarja razvoj inovativne pedagoške prakse in prožnejše oblike za vzgojno-izobraževalno delo z romskimi otroki, ki so prilagojene posebnostim dela s to skupino otrok. Uvajanje teh praks v učna okolja večnamenskih romskih centrov poteka ob upoštevanju načel individualizacije, personalizacije in diferenciacije na nivoju osnovnega in razširjenega vzgojno-izobraževalnega programa. Namen ukrepa je krepitev kompetenc, veščin in znanj romskih otrok prek izboljšanja njihove vključenosti in uspešnosti v vzgojno-izobraževalnem sistemu in v družbi.

Cilji:

- razviti inovativne pedagoške prakse in prožnejše oblike vzgojno-izobraževalnega dela, ki so usmerjene v krepitev kompetenc, veščin in znanj romskih otrok prek izboljšanja njihove vključenosti in uspešnosti v vzgojno-izobraževalnem sistemu in v družbi;
- uspešno uvesti inovativne pedagoške prakse in prožnejše oblike vzgojno-izobraževalnega dela z romskimi otroki v učna okolja večnamenskih romskih centrov;
- pridobiti dodatne strokovne kompetence in veščine strokovnih delavcev v vzgojno-izobraževalnih zavodih na področju vzgojno-izobraževalnega dela z romskimi otroki.

¹⁴ Večnamenske romske centre kot inovativna učna okolja ne gre zamenjevati z večnamenskimi romskimi centri, ki jih sofinancira Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, saj gre za dva različna programa.

Finančni viri:

NOSILEC	2022	2023	2024	PRORAČUNSKA POSTAVKA
Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje	2.000,00	2.000,00	2.000,00	715310 - Izobraževanje učiteljev

4. KREPITEV KOMPETENC STROKOVNIH DELAVCEV ZA DELO V VEČKULTURNEM OKOLJU

Eden izmed ciljev nadaljnjega izobraževanja in usposabljanja strokovnih delavcev v vzgoji in izobraževanju je zagotavljanje strokovne usposobljenosti za poučevanje predmeta ali predmetnega področja oziroma za opravljanje strokovnega dela, kar vključuje tudi usposabljanje za delo v večkulturnem okolju. Strokovni kader v izobraževanju se redno usposablja za delo v večkulturnem okolju, projekti, v sklopu katerih potekajo izobraževanja, se nanašajo na večkulturno okolje, torej tudi na priseljence iz drugih jezikovnih in kulturnih okolij, in ne naslavlja izključno Romov.

Cilj:

- izvajati programe profesionalnega usposabljanja strokovnih delavcev za delo v večkulturnem okolju.

Finančni viri:

NOSILEC	2022	2023	2024	PRORAČUNSKA POSTAVKA
Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje	2.000	2.000	2.000	715310 - Izobraževanje učiteljev

5.2.2 ZDRAVSTVENO VARSTVO

- I. Zgodnje odkrivanje in zdravljenje bolezni in razvojnih težav, vključno s tistimi, ki so povezane z duševnim zdravjem, ter zagotovitev dostopa do rednih zdravniških pregledov, vključno z zobozdravstvenimi in oftalmološkimi, in programov zgodnje diagnostike; zagotovitev pravočasne kurativne in rehabilitacijskih ukrepov, vključno z dostopom do zdravil, zdravljenja in medicinskih pripomočkov, ter dostopa do programov cepljenj

Da bi pomoči potrebnim otrokom zagotovili učinkovit in brezplačen dostop do kakovostnega zdravstvenega varstva, Slovenija v okviru obveznega zavarovanja pokriva zgodnje odkrivanje in zdravljenje bolezni in razvojnih težav, vključno s tistimi, ki so povezane z duševnim zdravjem, ter zagotavlja dostop do rednih zdravniških pregledov, vključno z zobozdravstvenimi in oftalmološkimi. Prav tako so v Sloveniji dostopni programi zgodnje diagnostike, pravočasni kurativni in rehabilitacijski ukrepi, vključno z dostopom do zdravil, zdravljenja in medicinskih pripomočkov, zagotovljeni pa so tudi dostop do programov cepljenja in ciljno usmerjene rehabilitacijske in habilitacijske storitve za otroke z invalidnostjo. V okviru Jamstva za otroke Slovenija načrtuje predvsem nadgradnjo dostopnih

programov za spodbujanje zdravja in preprečevanje bolezni za pomoči potrebne otroke in njihove družine ter strokovnjake, ki delajo z otroki.

V Sloveniji so vsi otroci do 18. leta, oziroma do konca šolanja, vključeni v obvezno zavarovanje, kot ožji ali širši družinski člani zavarovanca ali kot zavarovanci, v kolikor njihovi starši zanje ne skrbijo, oziroma ker starši ne izpolnjujejo pogojev za vključitev v obvezno zavarovanje.

V okviru obveznega zavarovanja jim pripada širok nabor zdravstvenih storitev, kot so:

- preventivni pregledi otrok, mladostnikov in študentov, vzgoja za zdravje in obravnavo za krepitev zdravja kot jih opredeljuje novela Pravilnika za izvajanje preventivnega zdravstvenega varstva na primarni ravni (Uradni list RS, št. 57/21),
- svetovanje, izobraževanje, usposabljanje in pomoč za spreminjanje nezdravega življenjskega sloga,
- zdravljenje in rehabilitacija otrok,
- obvezna cepljenja skladno s programom (hemofilus influence b, davica, tetanus, oslovski kašelj, otroška paraliza, ošpice, mumps, rdečke in hepatitis B),
- nujna medicinska pomoč,
- patronažni obiski, zdravljenje in nega na domu ter v socialnovarstvenih zavodih,
- zdravila, medicinski pripomočki in živila za posebne zdravstvene namene,
- sobivanje enega od staršev, rejnika, skrbnika, v zdravstvenem zavodu ali zdravilišču z bolnim otrokom do vključno 14. leta starosti ali več v primeru določenih težjih stanj,
- skupinski zdravstveni programi zaradi krepitve zdravstvenega stanja otrok do 18. leta starosti, ki so v koledarskem letu večkrat hospitalizirani ali vsaj dvakrat bolni ali imajo določena zdravstvena stanja, kot so cerebralna paraliza, živčno-mišične bolezni ali druge vrste gibalne oviranosti, poškodba glave, juvenilni revmatoidni artritis, sladkorna bolezen, fenilketonurija, celiakija ali prekomerna telesna teža, motnja avtističnega spektra, razvojni zaostanek ali intelektualna manjzmožnost, multipla skleroza, poliomelelitis, Parkinsonova bolezen ali težja ali težka motnja v duševnem razvoju.

Odlično pokritost zdravstvenih storitev kaže tudi raziskava EU-SILC modul zdravja otrok v 2017. Raziskava je pokazala, da zdravstvena oskrba in zdravila na predstavljajo finančnega bremena. Delež precepljenih otrok za DTP3 (davica-tetanus-oslovski kašelj) v 2020 je 95,2 %, proti ošpicam, mumpsu in rdečkam pa 94,3 %.¹⁵

Kljub široki dostopnosti kakovostne preventivne in kurativne obravnave otrok in mladostnikov pa je potrebno programe stalno nadgrajevati in dopolnjevati, da bi dosegli najbolj ranljive otroke in mladostnike. V okviru Jamstva za otroke Slovenija načrtuje predvsem nadgradnjo dostopnih programov za spodbujanje zdravja in preprečevanje bolezni za pomoči potrebne otroke in njihove družine ter strokovnjake, ki delajo z otroki.

¹⁵ Precepljenost prebivalstva: 1: Precepljenost predšolskih otrok (v %) proti davici, tetanusu, oslovskemu kašlju, otroški paralizi in okužbam s Hib, letno – ocena, Slovenija, letno, 2: Precepljenost predšolskih otrok (v %) proti ošpicam, mumpsu in rdečkam – ocena, Slovenija, letno. NIJZ podatkovni portal. Dostopno 22. 12. 2022 na: https://podatki.nijz.si/pxweb/sl/NIJZ%20podatkovni%20portal/NIJZ%20podatkovni%20portal__3%20Preventivni%20programi__1%20Precepljenost%20prebivalstva/

1. PRVIH 1000 DNI OTROKOVEGA ŽIVLJENJA – INTENZIVNI PROGRAM PSIHOSOCIALNE PODPORE ZA RANLJIVE NOSEČNICE IN OGROŽENE DRUŽINE Z VELIKO TVEGANJI ZA ZDRAVJE NA DOMU (V NOSEČNOSTI IN V OBDOBJU PO ROJSTVU)

V Sloveniji se letno rodi med 18.000 in 19.000 otrok. Pomembno je prepoznavanje nosečnic, otrok in družin z različnimi ranljivostmi in tveganji za zdravje in kakovostno življenje. Ranljive nosečnice in družine z veliko tveganji za zdravje je nujno podpreti, spremljati ter zagotoviti ustrezno pomoč, zdravljenje in usmerjanje že v času nosečnosti oz. od samega začetka družinskega življenja. S tem ščitimo plodovo in otrokovo zdravje in podpiramo njegov razvoj, preprečujemo zasvojenosti, transgeneracijski prenos travm, zmanjšujemo revščino in socialno izključenost in pomembno vplivamo na dobrobit otroka kratkoročno in na zdravje in kakovost njegovega življenja, ko bo odrasel. V tem najzgodnejšem obdobju se postavljajo temelji telesnega, duševnega in socialnega zdravja.

S tega vidika je pomembno celostno (duševno, telesno in socialno) zdravje nosečnic in mater. Ocenjuje se, da se vsaka peta nosečnica in ženska po porodu srečuje z depresijo in/ali tesnobo, približno 6 % pa s posttravmatsko stresno motnjo po porodu. Duševne stiske v obporodnem obdobju so še posebej tabuizirane in stigmatizirane. Pomoč in zdravljenje duševnih stisk nasploh nista dovolj dostopna, še posebej pa za ranljive (oddaljenost, plačljivost določenih storitev, kot so psihoterapije, čakalne dobe za tovrstne storitve v zdravstvenem sistemu so predolge).

Ženske z dojenčkom se težje odločijo za obiskovanje zdravstvenih strokovnjakov zaradi praktičnih izzivov, težav z varstvom otroka, težjega dostopa do prevoza. Nekatere svojo stisko prikrivajo zaradi stigmatizacije. Pomembno je tudi celostno (duševno, telesno in socialno) zdravje (bodočega) očeta. Nujno je prepoznavati vpliv obremenjujočih izkušenj na starševsko vlogo, jih razreševati ter podpreti dobre starševske prakse (varna navezanost, sodelovanje z otrokom, prepoznavanje otrokovih potreb in ustrezno odzivanje nanje). Zelo pomembno je razviti usklajen algoritem presajanja na obporodno depresijo, nasilje v družini, zasvojenosti idr. v obporodnem obdobju in ga uvesti na nacionalno raven (kdo preseja, kdaj preseja in določiti poti usmerjanja itd.). Intenzivno in dalj časa trajajoče sodelovanje med nosečnico, bodočim očetom oz. družino z dojenčkom in strokovnjakom, ki temelji na zaupanju in usmerjenosti k skupnemu cilju (kakovostna skrb za dojenčka in njegovo zdravje in dober razvoj), dokazano prispeva k dobremu otroka že v nosečnosti in po njegovem rojstvu in k zmanjšanju neenakosti med najranljivejšimi (in od odraslih odvisnimi) skupinami prebivalstva – otroki. Intenzivna podpora in pomoč v tem obdobju je zelo učinkovita. Zmanjševanje neenakosti otrok je izjemnega pomena prav na začetku nastajanja družine.

Program se bo osredotočal na obdobje nosečnosti, porod in obdobja življenja družine do okvirno drugega leta starosti otroka. Vključeval bo nosečnice, bodoče očete, dojenčke, otroke, očete, matere oziroma skrbnike otrok, sorojence; tudi člane in članice širše družine, kadar bo to smiselno; gre za ranljive nosečnice in ogrožene družine z veliko tveganji za zdravje in otrokov razvoj oz. kakovosti življenja, družine s številnimi izzivi. Podpiral bo družine, ki se, med drugim, soočajo s predhodnimi in obstoječimi težavami v duševnem zdravju, z več obremenjujočimi izkušnjami iz otroštva in mladosti, s krizno situacijo v družini, brezposelnostjo, zasvojenostmi (npr. alkohol, droge, nekemične zasvojenosti), nasiljem v družini, pričakujejo/imajo otroka s težjo boleznijo, s posebnimi potrebami, otroka s težavami v razvoju, so priseljenske družine, se soočajo z marginaliziranostjo, soočajo z revščino, slabimi bivanjskimi razmerami ipd.

Program bo sestavljen iz:

- a) ugotavljanja potreb nosečnic in mater, staršev oz. skrbnikov otrok, otrok, družin po povečani podpori, spremljanju, pomoči, zdravljenju in usmerjanju in identifikacije, tj. presejanja na ranljivosti in tveganja in
- b) dolgotrajnega in poglobljenega sodelovanja med nosečnico oz. (bodočimi) starši ali skrbniki ter otrokom ter strokovnjakom. Ta bo po vzpostavitvi zaupnega odnosa nudil dolgotrajno intenzivno podporo in pomoč na domu. Po potrebi bo tudi usmerjal na druge vire pomoči.

Ob tem je predvideno tudi:

- izobraževanje in usposabljanje zdravstvenih in drugih strokovnjakov, ki sodelujejo z navedeno ciljno populacijo (ginekologi porodničarji, babice, medicinske sestre, patronažne medicinske sestre, klinični psihologi, pediatri, psihiatri ...), in relevantnih strokovnjakov iz drugih sektorjev;
- vzpostavljanje na razumevanju travme delujočih zdravstvenih ustanov;
- ozaveščanje in informiranje bodočih staršev in staršev in splošne javnosti.

Cilj:

- krepi telesno, duševno in socialno zdravje nosečnic in mater oz. staršev in krepi starševske kompetence za večanje možnosti za dober razvoj ploda in otroka ter krepitev njegovega duševnega, telesnega in socialnega zdravja kratkoročno in v odraslosti, preprečevanje transgeneracijskega prenosa oškodovanosti in travm ter poglobljanja neenakosti.

Finančni viri:

NOSILEC	2022	2023	2024	PRORAČUNSKA POSTAVKA
Ministrstvo za zdravje	/	120.000,00	170.000,00	*

* Gre za evropska sredstva, zato se plan sredstev ter proračunske postavke še usklajujejo v okviru Izvedbenega načrta Programa EKP 2021–27 na ravni organa upravljanja.

2. USTNO ZDRAVJE

Ustno zdravje je neločljiv del splošnega zdravja in pomemben dejavnik kakovosti življenja. Ugotovljena je povezanost med zobnimi in ustnimi boleznimi ter najpogostejšimi kroničnimi boleznimi in vpliv ustnih in zobnih boleznih na otroško in materialno zdravje. Ustne bolezni predstavljajo tudi pomemben izdelek zdravstvene blagajne. Trenutni preventivni program ne vključuje vseh populacijskih skupin, hkrati pa sistem ne vključuje spremljanja ustnega zdravja, ki je nujen korak za spremljanje in načrtovanje aktivnosti. Potrebno bo vzpostaviti celovit sistem spremljanja, izvajanja in evalvacije preventivnih aktivnosti. Poleg tega je potrebno nadgraditi obstoječi preventivni program z vključevanjem ranljivih skupin in natančneje opredeliti naloge in pristojnosti posameznih deležnikov, ki so vključeni v preventivne aktivnosti (izobraževalne aktivnosti v vzgojno-izobraževalnih zavodih, druge preventivne aktivnosti v vzgojno-izobraževalnih zavodih, klinični postopki).

Cilja:

- nadgraditi obstoječi preventivni program, vključno s sistemom spremljanja, izvajanja in evalvacije;

- ohranjati, krepiti in izboljšati zdravje ust, še posebej pri otrocih iz ranljivih skupin s ciljnimi brezplačnimi programi promocije ustnega zdravja.

Finančni viri:

NOSILEC	2022	2023	2024	PRORAČUNSKA POSTAVKA
Ministrstvo za zdravje	/	50.000,00	50.000,00	7084 - Izvajanje javne službe na NIJZ

3. PREVENTIVNI PROGRAM ZA OTROKE, MLADOSTNIKE IN ŠTUDENTE »Zdravje danes za jutri – Program ZDAJ«

V Republiki Sloveniji imamo dolgoletno tradicijo uspešnega preventivnega programa, ki poteka za novorojenčke v porodnišnicah, za dojenčke, predšolske otroke, učence, dijake, otroke in mladostnike – registrirane športnike, otroke z motnjo v razvoju ter študente na primarni ravni zdravstvenega varstva. Novela Pravilnika za izvajanje preventivnega zdravstvenega varstva na primarni ravni, Uradni list RS, št. 57/21, je opredelila mehanizme in pristope v upravljanju programa. Vendar so nekateri otroci in mladostniki spregledani in niso vključeni v preventivni program, kar lahko pomeni izgubo priložnosti za spremljanje rasti in razvoja ter preventivnih aktivnosti in dejavnosti promocije zdravja. To ima lahko negativne posledice za zdravje v otroštvu in v smislu vseživljenjske perspektive tudi za zdravje v odrasli dobi. Predvidevamo, da iz sistema preventivnega zdravstvenega varstva pogosteje izpadejo otroci, rojeni v tujini, rojeni doma (izven porodnišnic), otroci, ki niso vključeni v vzgojo in izobraževanje (vrtec, šola), tisti, ki izpadejo iz rednega programa izobraževanja, otroci romskih družin, priseljeni otroci itd. Za lažjo identifikacijo teh otrok je potrebna vzpostavitev sistema spremljanja vključenosti ciljne populacije v preventivni zdravstveni program, ki bo omogočal ažurno spremljanje in izvajanje aktivnosti za izboljšanje stanja, kar je še posebej pomembno za ranljive otroke in mladostnike.

V okviru Programa ZDAJ zdravstveni delavci in sodelavci izvajajo tudi DRUŽINSKO OBRAVNAVO ZA ZDRAV ŽIVLJENJSKI SLOG, ki je namenjena otrokom in mladostnikom z debelostjo in zmanjšano telesno zmogljivostjo ter vključuje tudi starše in sorojence. Intervencijo izvaja multidisciplinarni tim, ki ga vodi pediater, sodelujejo kineziolog, dietetik, psiholog in diplomirana medicinska sestra. Program je kombinacija individualnih in skupinskih obravnav (pregledi, timski sestanki, svetovanja, delavnice ipd.) ter je usmerjen v spreminjanje življenjskega sloga na področju prehrane, telesne dejavnosti, uporabe elektronskih naprav in spanja. Pomemben vidik je psihološka podpora oz. motiviranje za spremembe. Pomembno je sodelovanje s šolo in lokalno skupnostjo, da bi podprli otroke, mladostnike in njihove družine pri spremembi življenjskega sloga. Multidisciplinarni timi na primarni ravni oz. v lokalnem okolju zagotavljajo podporo tudi otrokom in mladostnikom, ki zaključijo intervencije v bolnišničnem okolju ali pa v Mladinskem zdravilišču in letovišču Rdečega križa Slovenije Debeli rtič.

Cilji:

- implementacija upravljanja programa in vzpostavitev sistema spremljanja vključenosti otrok in mladostnikov v preventivni program, identifikacija neodzivnikov in razvoj protokola za njihovo vključitev v preventivno zdravstveno varstvo;

- redno usposabljanje izvajalcev programa za izboljšanje preventivnega zdravstvenega varstva ranljivih otrok in mladostnikov;
- priprava protokolov sodelovanja s Centri za duševno zdravje otrok in mladostnikov;
- širitev Centrov za krepitev zdravja na druga področja Slovenije za zagotovitev dostopne, celostne in kakovostne obravnave na področju vzgoje za zdravje in obravnave za krepitev zdravja na primarni ravni;
- razvoj novih intervencij za obvladovanje debelosti in posledično drugih nenalezljivih kroničnih bolezni;
- prilagoditev intervencij posameznim ciljnim skupinam s poudarkom na ranljivih otrocih in mladostnikih.

Finančni viri:

NOSILEC	2022	2023	2024	PRORAČUNSKA POSTAVKA
Ministrstvo za zdravje	200.000,00	400.000,00	400.000,00	7084 – Izvajanje javne službe na NIJZ ZZS – centri za krepitev zdravja

4. VZPOSTAVITEV MREŽE CENTROV ZA DUŠEVNO ZDRAVJE OTROK IN MLADOSTNIKOV V OKVIRU ZDRAVSTVENIH DOMOV, KI ZAGOTAVLJAJO DOSTOPNO, CELOSTNO IN KAKOVOSTNO OBRAVNAVO

Skrb za duševno zdravje družbe temelji na dobrem duševnem zdravju otrok in mladih. Skladno z resolucijo o Nacionalnem programu duševnega zdravja 2018–2028 se vzpostavljajo Centri za duševno zdravje otrok in mladostnikov (CDZOM), ki zagotavljajo preventivo ter celostno, multidisciplinarno ambulantno in skupnostno obravnavo otrok in mladostnikov. V letu 2022 je delujočih 18 od načrtovanih 25 centrov, ki bodo skupno delovali na geografskih območjih z okvirno 80.000 prebivalci, od tega približno 16.000 otrok in mladostnikov od 0 do 19. leta. Zagotavljanje varnega in spodbudnega okolja, ki preprečuje duševne težave v otroštvu, je naložba družbe. Duševno zdravje ostaja še naprej eno ključnih področij zdravstvenega stanja otrok in mladostnikov in je povezano tudi z razvojem številnih škodljivih vedenj. Glede na še vedno visoke kazalnike negativnega duševnega zdravja, kot sta povečevanje obravnave v zdravstvenem sistemu in visoka stopnja samomorilnosti, je v prihodnje nujno treba povečati aktivnosti na tem področju in vključiti različne sektorje za učinkovitejše reševanje problematike.

Cilj:

- zagotoviti dostopno, celostno in kakovostno obravnavo na področju duševnega zdravja v skupnosti za otroke.

Finančni viri:

Delovanje in zdravstvene storitve Centrov za duševno zdravje so financirane s strani ZZS.

II. Ciljno usmerjene rehabilitacijske in habilitacijske storitve za otroke z invalidnostjo

1. NADGRADNJA STORITEV ZA OTROKE Z INVALIDNOSTJO

Skladno s Pravilnikom o izvajanju preventivnega zdravstvenega varstva se na primarni ravni zagotavlja dodatna obravnava razvojno motenih otrok, tako da se poleg rednih sistematičnih pregledov po programu za vse upravičene otroke izvajajo tudi pregledi v razvojni ordinaciji in ostale storitve habilitacijskega programa. Podobno velja tudi za razvojno motene šolajoče se otroke in mladino do dopolnjenega 19. leta starosti.

Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije v skladu s svojim letnim programom zagotavlja zavarovanim osebam z mišičnimi in živčno-mišičnimi boleznimi, paraplegijo, cerebralno paralizo, najtežjo obliko generalizirane psoriaze, multiplo sklerozo in paralizikom ob določeni funkcionalni okvari možnosti udeležbe v skupinski in njim prilagojeni rehabilitaciji. Udeležencem je zagotovljeno sofinanciranje fizioterapije in stroškov bivanja. Otrokom in mladostnikom s cerebralno paralizo, drugimi težjimi in trajnimi telesnimi okvarami ali kroničnimi boleznimi (juvenilnim revmatoidnim artritisom, sladkorno boleznijo, fenilketonurijo in celiakijo) je zagotovljena udeležba na organiziranih skupinskih usposabljanjih za obvladovanje bolezni oziroma stanja. Zavod sofinancira potrebne zdravstvene storitve, stroške terapevtskih delovnih skupin ter stroške bivanja. Izjemoma se takšnega usposabljanja lahko udeleži tudi eden izmed staršev otroka oziroma mladostnika. Usposabljanje traja največ 14 dni na leto. Te pravice ne morejo uveljavljati otroci in mladostniki, ki so med letom v oskrbi v ustreznih zdravstvenih, vzgojnih ali socialnovarstvenih zavodih oziroma v zavodih za usposabljanje. Otroku, ki je bil večkrat hospitaliziran ali je pogosteje bolan, zavod sofinancira letovanje v organizirani in strokovno vodeni zdravstveni koloniji.

Cilj:

- izgradnja novega objekta Centra za zdravljenje bolezni otrok Šentvid pri Stični, ki bo zagotavljal boljšo oskrbo otrok (uspešnejše zdravljenje in doseganje večjega deleža trajnejših učinkov zdravljenja), skrajšanje časa obravnave otrok (zmanjšanje bolnišničnih okužb), izboljšanje zdravstvenih storitev (primernejši prostori za bivanje otrok in spremstva), izvajanje dodatnih aktivnosti obstoječih programov (šola zdravega načina življenja, terapevtska obravnava otrok z motnjami v razvoju itd.) in izboljšanje delovnih pogojev zaposlenih. Ob tem bosta omogočena tudi večje socialno vključevanje mladine s posebnimi potrebami v lokalno okolje in razvoj deinstitutionalnih oblik varstva.

Finančni viri:

Nadgradnjo storitev za otroke z invalidnostjo financira Evropski sklad za regionalni razvoj v skupnem znesku 5.523.902,76 EUR.

III. Dostopni programi za spodbujanje zdravja in preprečevanje bolezni za pomoči potrebne otroke in njihove družine ter strokovnjake, ki delajo z otroki

1. RAZVOJ PREVENTIVNIH PROGRAMOV ZA PREPREČEVANJE NEKEMIČNIH ZASVOJENOSTI

Težave s področja uporabe digitalnih tehnologij so se v času epidemije COVID-19 še poglobile, zato se ukrepi predvidevajo tudi za obvladovanje posledic epidemije COVID-19, ki so pri otrocih in mladostnikih ter njihovih družinah številne in se odražajo večplastno.

Za preprečevanje in obravnavo nekemičnih odvisnosti pri otrocih bomo izvedli naslednje aktivnosti:

- dopolnitev obstoječih in/ali razvoj novih vsebin za dvig digitalne in medijske pismenosti v povezavi z nekemičnimi zasvojenostmi;
- razvoj, pilotiranje, evalvacija in morebitna prilagoditev podpornih delavnic za zmanjševanje tveganja za razvoj digitalnih zasvojenosti;
- razvoj programa usposabljanja strokovnega kadra v centrih za duševno zdravje otrok in mladostnikov s področja nekemičnih zasvojenosti.

Cilj:

- preprečevanje nekemičnih zasvojenosti med otroki in mladostniki.

Finančni viri:

NOSILEC	2022	2023	2024	PRORAČUNSKA POSTAVKA
Ministrstvo za zdravje, sofinanciranje programov NVO, ki delujejo na preventivi s področja nekemičnih zasvojenosti	275.000,00	290.000,00	216.000,00	221091 – Programi duševnega zdravja in demence
Ministrstvo za zdravje, v okviru redne dejavnosti NIJZ delo NIJZ na področju nekemičnih zasvojenosti financira tudi ZZS				7084 – Izvajanje javne službe na NIJZ + ZZS splošni dogovor
Ministrstvo za zdravje	Dodatna sredstva	Dodatna sredstva	Dodatna sredstva	Mehanizem za okrevanje in odpornost: projekt »Razvoj programov za duševno zdravje otrok, mladostnikov in mlajših odraslih«

2. PROGRAM »COOL KIDS« ZA PREMAGOVANJE ANKSIOZNOSTI PRI OTROCIH IN MLADOSTNIKI

Podatki o najpogostejših motnjah v različnih življenjskih obdobjih kažejo, da so najpogostejše duševne motnje med starejšimi otroki (med 6. in 14. letom) čustvene in vedenjske motnje, hiperkinetična motnja ter v manjšem obsegu tudi razvojne motnje. Med mladostniki (med 15. in 19. letom) pa so najbolj prisotne »odziv na hud stres in prilagoditvene motnje«, druge anksiozne motnje, depresivne epizode ter motnje hranjenja.

»Cool Kids« je dokazano učinkovit program za premagovanje anksioznosti, ki ga uvajamo tudi v slovenski prostor. Gre za strukturiran program za otroke in mladostnike z anksioznimi težavami ali motnjami, namenjen pa je otrokom in mladostnikom od 7. do 17. leta ter njihovim staršem. Izvaja se v skupini ali individualno in temelji na kognitivno-vedenjski terapiji ter se usmerja v učenje praktičnih spretnosti za obvladovanje anksioznosti. Program »Cool Kids« obsega tudi različico programa, namenjeno anksioznim otrokom in mladostnikom z motnjami avtističnega spektra (MAS), starim od 7 do 12 let – »Cool Kids Autism Spectrum Adaptation« (CKASA).

Nosilec programa v Republiki Sloveniji je Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše Ljubljana, v sklopu projekta pa bodo za izvajanje programa v prvem koraku akreditirani strokovnjaki iz štirih partnerskih ustanov (Svetovalni center Ljubljana, Svetovalni center Maribor, Zdravstveni dom Ljubljana in Zdravstveni dom Velenje).

Cilj:

- vzpostavitev programa za premagovanje anksioznosti, vključno za otroke z motnjami avtističnega spektra.

Finančni viri:

NOSILEC	2022	2023	2024	PRORAČUNSKA POSTAVKA
Ministrstvo za zdravje	71.120,00	50.393,00	37.795,00	221091 – Programi duševnega zdravja in demence
Ministrstvo za zdravje	dodatna sredstva	dodatna sredstva	dodatna sredstva	Mehanizem za okrevanje in odpornost: projekt »Razvoj programov za duševno zdravje otrok, mladostnikov in mlajših odraslih«

3. NEVERJETNA LETA

Podatki o najpogostejših motnjah v različnih življenjskih obdobjih kažejo, da so najpogostejše duševne motnje med starejšimi otroki (med 6. in 14. letom) čustvene in vedenjske motnje, hiperkinetična motnja ter v manjšem obsegu tudi razvojne motnje. Program »Neverjetna leta« je dokazano učinkovit program za preprečevanje in zgodnjo obravnavo vedenjskih težav otrok. Otroci, ki niso deležni obravnave in pri katerih se vedenjske težave stopnjujejo, so kot odrasli izpostavljeni večjemu tveganju za nezaposlenost, težave v duševnem zdravju, odvisnosti, prezgodnje starševstvo, prestopništvo, zaporne kazni, nasilje v družini in krajšo življenjsko dobo.

Cilji:

- preprečevanje in zgodnja obravnava čustveno vedenjskih težav ter avtistične razvojne motnje;
- večja dostopnost programa starševstva, vključno za starše otrok z avtistično razvojno motnjo;
- izvajanje programa vodenja razreda za učitelje.

Finančni viri:

NOSILEC	2022	2023	2024	PRORAČUNSKA POSTAVKA
Ministrstvo za zdravje	102.209,00	50.400,00	37.800,00	221091 – Programi duševnega zdravja in demence
Ministrstvo za zdravje	dodatna sredstva	dodatna sredstva	dodatna sredstva	Mehanizem za okrepanje in odpornost: projekt »Razvoj programov za duševno zdravje otrok, mladostnikov in mlajših odraslih«

4. PROGRAMI ZA ZMANJŠEVANJE MEDVRSTNIŠKEGA NASILJA

Izsledki mednarodne raziskave HBSC iz leta 2014 kažejo, da je bilo 44 % učencev, starih od 13 do 15 let, v šoli v preteklih mesecih vsaj enkrat ustrahovanih in/ali v preteklem letu vpletenih v pretep¹⁶. V Republiki Sloveniji imamo že vzpostavljene različne mehanizme za preprečevanje medvrstniškega nasilja, vendar zaznavajo otroci potrebo po več in učinkovitejših načinih boja proti tej problematiki.

Cilji:

- pilotno testiranje in postopna sistemska uvedba preverjeno učinkovitih programov zmanjševanja medvrstniškega nasilja, ki povečujejo občutljivost otrok do te problematike in usmerjeno naslavlja obravnavo prepoznanih primerov vrstniškega in spletnega vrstniškega nasilja, ter programov, ki uspešno delujejo za vzpostavitev varnega in spodbudnega šolskega okolja;
- pilotna izvedba in evalvacija programov za zmanjševanje medvrstniškega nasilja;
- dopolnitev programa, priprava nacionalnega načrta implementacije, začetek prenosa izvajanja na nacionalno raven;
- priprava smernic in protokolov.

¹⁶ Vsak dvanajsti (8,2 %) mladostnik je mesečno sodeloval pri trpinčenju, vsak deseti (9,6 %) se je pogosteje pretepal, vsak četrti (24,1 %) pa je bil žrtev trpinčenja. Vsak osmi (12,4 %) mladostnik je bil žrtev online trpinčenja, vsak dvajseti (5,1 %) pa je mesečno sodeloval v online trpinčenju. Trend (11, 13, 15 let): v obdobju 2002–2018 se je zvišal odstotek mladostnikov, ki so trpinčili vrstnike, in odstotek trpinčenih med 15-letniki. Znižal se je odstotek mladostnikov, ki se pogosteje pretepajo.

Finančni viri:

NOSILEC	2022	2023	2024	PRORAČUNSKA POSTAVKA
Ministrstvo za zdravje	62.202,00 EUR	50.324,00 EUR	37.743,00 EUR	7084 – Izvajanje javne službe na NIJZ
Ministrstvo za zdravje	dodatna sredstva	dodatna sredstva	dodatna sredstva	Mehanizem za okrevanje in odpornost: projekt »Razvoj programov za duševno zdravje otrok, mladostnikov in mlajših odraslih«

5. »A (SE) ŠTEKAŠ?!?« INTEGRIRAN PRISTOP KREPITVE DUŠEVNEGA ZDRAVJA IN PRIMARNE PREVENTIVE SAMOMORILNEGA VEDENJA ZA MLADOSTNIKE

Program je namenjen krepitvi veščin soočanja in ukrepanja v primeru stiske pri otrocih in mladostnikih ter je usmerjen v oblikovanje zdravega življenjskega stila posameznikov v kasnejših obdobjih. Vključuje učenje mladostnikov, kako prepoznavati nefunkcionalne vzorce, kako se učinkovito soočiti z lastno stisko in kako prepoznati stisko pri drugih. Program poteka v sodelovanju s sistemom vzgoje in izobraževanja, kar pomeni sodelovanje z osnovnimi in srednjimi šolami, dijaškimi domovi, organizacijami za prostočasne aktivnosti mladostnikov ipd. Program vključuje izobraževanja za mladostnike, učitelje, starše ter tudi lokalne deležnike. V aktivnostih programa sodelujejo tri društva študentov psihologije.

Cilja:

- krepitev duševnega zdravja in preventiva samomorilnega vedenja med mladostniki s pomočjo dela na šolah;
- ustvarjanje široke mreže pomoči in postvencijske aktivnosti za učence in dijake v primeru samomora sošolca.

Finančni viri:

NOSILEC	2022	2023	2024	PRORAČUNSKA POSTAVKA
Ministrstvo za zdravje	57.775,00	49.958,00	37.469,00	221091 - Programi duševnega zdravja in demence
Ministrstvo za zdravje	dodatna sredstva	dodatna sredstva	dodatna sredstva	Mehanizem za okrevanje in odpornost: projekt »Razvoj programov za duševno zdravje

				otrok, mladostnikov in mlajših odraslih«
--	--	--	--	--

5.2.3 ZDRAVA PREHRANA

I. Dostop do zdravih obrokov tudi izven šolskih dni, vključno s pomočjo v naravi ali finančno podporo, zlasti v izjemnih okoliščinah, kot so zaprtja šol

1. POMOČ V HRANI

V okviru Operativnega programa za hrano in/ali osnovno materialno pomoč iz Sklada za evropsko pomoč najbolj ogroženim se zagotavlja nefinančna pomoč materialno in socialno najbolj ogroženim osebam v Republiki Sloveniji, in sicer v obliki paketov s hrano ter z izvajanjem različnih spremljevalnih ukrepov, ki spodbujajo socialno vključevanje materialno in socialno najbolj ogroženih oseb. Iz sredstev v okviru odziva Unije na pandemijo COVID-19 je v letih 2021, 2022 in 2023 za nakup prehrabnih izdelkov za najbolj ogrožene namenjenih 7,7 milijona EUR.

V okviru nove finančne perspektive 2021–2027 bo v Programu za odpravljanje materialne prikrajšanosti v Sloveniji v obdobju 2021–2027 na voljo več kot 32,5 milijona EUR sredstev.

Cilj:

- zagotavljanje zadostnega obsega pomoči v obliki paketov s hrano, osnovne materialne pomoči za socialno najbolj ogrožene družine ter izvajanje različnih spremljevalnih ukrepov, ki spodbujajo socialno vključevanje materialno in socialno najbolj ogroženih oseb.

Finančni viri:

NOSILEC	2022	2023	2024	PRORAČUNSKA POSTAVKA
Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti	5.739.375,10	7.388.021,73	5.032.072,00	140074, 140075, 211190*

*dodatni dve proračunski postavki nista znani, saj še nista določeni.

II. Zagotavljanje posebnih prehranskih potreb v prehranskih standardih v ustanovah za vzgojo in varstvo predšolskih otrok ter izobraževalnih ustanovah

1. VRTČEVSKA IN ŠOLSKA PREHRANA

Prehrana otrok in odraščajoče mladine ima več posebnosti in prav zato ji šole posvečajo posebno pozornost. Šole morajo poleg vsebin, ki so opredeljene v učnih načrtih predmetov, v svojih letnih delovnih načrtih dodatno opredeliti vzgojno-izobraževalne dejavnosti, povezane s prehrano, in dejavnosti, s katerimi bodo spodbujale zdravo prehranjevanje in kulturo prehranjevanja. V Republiki

Sloveniji šole za vse učence in dijake obvezno organizirajo malico, ki na podlagi zdravniškega potrdila ustreza medicinsko indiciranim dietam učencev in dijakom. Pri ostalih obrokih, ki jih nudijo šole, dietne prehrane niso dolžne organizirati, vendar jo mnoge šole zagotavljajo v skladu s svojimi zmožnostmi, enako velja za alternativno prehrano po željah staršev.

Obroki za vse otroke in mladostnike naj bodo uravnoteženi po sestavi, tako da vsebujejo dovolj kakovostnih beljakovin, polnovrednih ogljikovih hidratov in zelenjave, da se v pripravi uporabljajo kakovostne maščobe z ugodno sestavo, da niso preslani in da so primerno toplotno obdelani. Posebna pozornost naj bo namenjena vključevanju kakovostne lokalne hrane, ki je prilagojena sezonski ponudbi ter vključevanju ekoloških izdelkov, kar poudarjajo tudi ukrepi na področju javnega naročanja živil, šolske sheme in okoljske politike.

Cilji:

- ohraniti obstoječi standard in ga s stalnim spremljanjem ves čas izboljševati s posebnim poudarkom na otrocih iz socialno ogroženih skupin;
- povezovanje z lokalno skupnostjo;
- povečevanje kompetenc otrok iz ranljivih okolij (npr. s kmetij) zaradi njihovih specifičnih znanj.

Finančni viri:

V sklopu rednih aktivnosti.

III. Omejiti oglaševanje in dostopnost hrane z visoko vsebnostjo maščob, soli in sladkorja v ustanovah za vzgojo in varstvo predšolskih otrok ter izobraževalnih ustanovah

1. OTROKOM OMEJITI OGLAŠEVANJE NEZDRAVE PREHRANE

Okolje je – poleg nezadostne telesne dejavnosti – pri otrocih eden glavnih vzrokov za naraščajočo debelost, saj spodbuja pogosto uživanje večjih količin energijsko goste hrane. Intenzivno trženje energijsko gostih in hranilno revnih živil negativno vpliva na prehranske izbire. Z ureditvijo trženja hrane in pijač otrokom bi ugodno vplivali na spreminjanje okolja, ki zdaj spodbuja pogosto uživanje večjih količin zdravju nekoristnih živil in pijač, ter na opisane skrb vzbujajoče trende naraščanja debelosti.

V Republiki Sloveniji je omejeno oglaševanje in dostopnost hrane z visoko vsebnostjo maščob, soli in sladkorja v ustanovah za vzgojo in varstvo predšolskih otrok ter izobraževalnih ustanovah, saj so z Zakonom o šolski prehrani v šolah prepovedani prodajni avtomati.

Cilja:

- omejiti trženje zdravju nekoristnih živil (energijsko goste ter hranilno revne hrane in sladkih pijač) otrokom, s posebno pozornostjo omejevanja digitalnega trženja nezdrave hrane, ki ciljano najbolj dosega otroke iz ranljivih skupin;
- promocija ukrepov za zmanjševanje uživanja zdravju nekoristnih živil (po sestavi in energijski gostoti prehransko neugodna živila) v skladu s predlogi stroke.

Finančni viri:

NOSILEC	2022	2023	2024	PRORAČUNSKA POSTAVKA
Ministrstvo za zdravje, sofinanciranje programa ZPS Moja izbira veš kaj ješ izbira	32.690,00	26.522,00	26.522,00	180050
Ministrstvo za zdravje, sofinanciranje portala Prehrana.si	26.588,00	31.900,00	31.900,00	180050

2. OTROKOM OMEJITI DOSTOPNOST NEZDRAVE PREHRANE

Zakon o šolski prehrani določa pogoje za ustrezno prehranjevanje vseh socialno-ekonomskih skupin učencev in definira vzgojne funkcije prehranske vzgoje. Skladno s tem zakonom so zaradi polne organizacije šolske prehrane prepovedani avtomati s hrano v šolskem prostoru. S strokovnim spremljanjem se ugotavlja skladnost šolske prehrane s smernicami zdravega prehranjevanja, ki so za vzgojno-izobraževalne zavode zavezujoče, ter svetuje z zdravstvenega vidika. Strokovno spremljanje šolske prehrane kaže, da se sestava jedilnikov glede na smernice zdravega prehranjevanja (z izjemo vrtcev) v splošnem ne uresničuje v želeni meri.

Smernice o šolskih obrokih svetujejo zmerno uporabo soli, nasičenih maščob ter zlasti sladkih napitkov. Da bi pomoči potrebnim otrokom zagotovili učinkovit dostop do zadostne in zdrave prehrane, je v Republiki Sloveniji zagotovljeno, da prehranski standardi v ustanovah za vzgojo in varstvo predšolskih otrok ter v izobraževalnih ustanovah upoštevajo posebne prehranske potrebe. Spremljanje s svetovanjem in ugotavljanje skladnosti jedilnikov v vzgojno-izobraževalnih ustanovah s strokovnimi usmeritvami je določeno z Zakonom o šolski prehrani. Poleg zagotavljanja spremljanja kakovosti obrokov svetovanje omogoča tudi širjenje aktualnih strokovnih vsebin s področja prehrane, gibanja in zdravja otrok in mladostnikov, ki so za pedagoške delavce lahko podlaga za vzgojno-zdravstveno delo z otroki in mladostniki. Ministrstvo za zdravje sofinancira kontinuirano posodabljanje portala Šolski lonec in razvija računalniško aplikacijo, ki omogoča organizatorjem prehrane kakovostnejše načrtovanje šolske prehrane v skladu s Smernicami zdravega prehranjevanja v vzgojno-izobraževalnih zavodih. Dodatno je vzpostavljen tudi portal prehrana.si, kjer so na voljo strokovne in preverjene informacije v povezavi z zdravim prehranjevanjem za različne ciljne skupine.

Delež čezmerno hranjenih in debelih otrok in mladostnikov se je v zadnjih tridesetih letih podvojil. Povečanje je izrazitejše pri fantih, saj se je delež dečkov s čezmerno telesno maso povečal s 13,3 % na 19,9 %, delež debelih pa se je povečal z 2,7 % na 7,5 %. Čezmerna telesna masa in debelost sta povezani tudi s porastom števila bolnikov s sladkorno boleznijo. Sladkorna bolezen tipa 2, ki je bila še nedavno značilna predvsem za starejše, se danes pojavlja tudi pri otrocih s povečano telesno maso, pri katerih hkrati ugotavljamo tudi povišan krvni tlak in vrednosti holesterola v krvi ter zamaščenost jeter. Posebej skrb vzbujajoče je, da se neustrezna prehranjenost otrok in mladine kaže tudi na njihovi gibalni učinkovitosti (Strel in drugi, 2011). Povečevanje indeksa telesne mase navadno vodi v slabšanje gibalne učinkovitosti (slika 6), saj povečana telesna masa pomeni dodatno breme, ki ga morajo premagovati otroci in mladostniki.

Aktivnosti:

- redno spremljanje in poročanje o ustreznosti ponudbe skladno s smernicami ter prilagajanje dejanske ponudbe,
- izobraževanje in usposabljanje ter zagotavljanje kapacitet za izvajanje prehrane v vzgojno-izobraževalnih zavodih,
- strokovno spremljanje šolske prehrane s svetovanjem,
- sodelovanje pri izvajanju shem za izboljšanje dostopa do hrane (npr. obstoječa Shema šolskega sadja in zelenjave ter mleka) oziroma drugih živil skladno s smernicami,
- spodbujanje uživanja pitne vode tudi z nameščanjem pitnikov v objektih in na igriščih,
- sodelovanje pri izvajanju projekta Tradicionalni slovenski zajtrk in podobnih projektov z izborom priporočenih lokalno pridelanih živil in povečevanjem deleža ekološko pridelane hrane,
- omejevanje trženja hrane in pijače v šolskem prostoru,
- vzpostavitev izmenjave primerov dobre prakse in učinkovitih vzgojno-izobraževalnih pristopov pri izvajanju prehranske vzgoje v vrtcih in šolah.

Cilj:

- izboljšana kakovost prehranjevanja v vzgojno-izobraževalnih ustanovah na osnovi uveljavitve Smernic zdravega prehranjevanja v vzgojno-izobraževalnih zavodih v Republiki Sloveniji.

Finančni viri:

NOSILEC	2022	2023	2024	PRORAČUNSKA POSTAVKA
Ministrstvo za zdravje, Sofinanciranje portala Šolski lonec ter izobraževanje v zvezi s smernicam	36.000,00	40.000,00	40.000,00	180050 - Nacionalni program o prehrani in telesni dejavnosti
Ministrstvo za zdravje, sofinanciranje programa GZS »Več živil ugodnejše sestave v javnih zavodih«	34.200,00	/	/	180050 - Nacionalni program o prehrani in telesni dejavnosti
Ministrstvo za zdravje, sofinanciranje programa ZPS Moja izbira veš kaj ješ izbira	32.690,00	26.522,00	26.522,00	180050 - Nacionalni program o prehrani in telesni dejavnosti
Ministrstvo za zdravje, financiranje nalog NIJZ – javne službe na področju prehrane Podpora prehrani v vzgojno-izobraževalnih ustanovah z zaznavanjem sprememb in vplivov:	158.357,00	162.756,00	162.756,00	7084 - Izvajanje javne službe na NIJZ

<ul style="list-style-type: none"> – podpora implementaciji prenovljenih prehranskih smernic in Šolskega lonca za vrtce in šole – strokovno spremljanje šolske prehrane s svetovanjem – podpora izvajanju Šolske sheme – podpora izvajanju Tradicionalnega slovenskega zajtrka z izborom priporočenih lokalno pridelanih živil in povečevanjem deleža uživanja ekološko pridelane hrane 				
---	--	--	--	--

IV. Otrokom in družinam zagotoviti ustrezne informacije o zdravi prehrani otrok

1. OBRAVNAVA PREKOMERNO HRANJENIH OTROK IN MLADOSTNIKOV

Ministrstvo za zdravje sofinancira portal prehrana.si, kjer so na voljo strokovne in preverjene informacije v povezavi z zdravim prehranjevanjem za različne ciljne skupine.

Od leta 1989 do leta 2010 je število predebelih in debelih otrok naraščalo, vendar se je naraščajoči trend po letu 2010 obrnil in se je delež prehranjenih in debelih otrok vseskozi zmanjševal. V letu 2020¹⁷ in 2021 (preliminarni podatki) pa se zaradi epidemije COVID-19 ponovno soočamo z negativnimi trendi, ki so zelo izraziti. Po podatkih športno-vzgojnega kartona (Slofit, 2020) je bilo poslabšanje vidno pri celotni generaciji otrok – najbolj pri tistih otrocih, ki so bili prej zelo telesno aktivni. Opazne so tudi značilne razlike glede na regije, pri čemer so rezultati slabši v vzhodni regiji v primerjavi z zahodno in so verjetno povezani z ekonomsko deprivilegiranostjo, izobrazbeno strukturo in tudi z okoljsko deprivilegiranostjo okolja.

Skupno gledano je delež fantov z debelostjo glede na predhodno šolsko leto narasel za več kot 20 %, na 7,1 % populacije, delež fantov s preddebelostjo je narasel za več kot 11 %, na 19,7 %, hkrati pa je tudi delež fantov z morbidno debelostjo narasel kar za 25 %, na 2 % populacije. Pri dekletih so bili trendi sprememb prehranjenosti podobni, saj je delež deklet z debelostjo narasel za skoraj 17 %, na 5,6 % populacije, delež tistih z morbidno debelostjo pa se je povečal z 1,3 % populacije na 1,5 % populacije, kar je 15-odstotni prirast. Do največjih prirastov preddebelosti in debelosti prišlo pri otrocih do 11. leta starosti, ki jih poučujejo pretežno učitelji razrednega pouka, ki pri šolanju na daljavo športni vzgoji niso posvečali zadostne pozornosti.

Analiza SLOFIT poudarja, da so bili otroci ena izmed najbolj prizadetih populacij zaradi ukrepov v povezavi s preprečevanjem COVID-19, saj so jim ti preprečili običajno vsakdanjo telesno dejavnost in popolnoma spremenili njihov življenjski slog. Kaže tudi na to, da poučevanje športne vzgoje na daljavo ni moglo preprečiti izjemnega upada gibalne učinkovitosti otrok, ampak ga je zgolj malenkostno

Podatki za leto 2020 so dostopni v [Poročilo 2020 splet \(slofit.org\)](http://porocilo.2020.splet.slofit.org) ;

Preliminarno poročilo za leta 2021 je dostopno na: [Poročilo za javnost SLOfit 2021.pdf](http://porocilo.za.javnost.slofit.2021.pdf);

ublažilo. Tako delež fantov kot tudi deklet z debelostjo je bil v letu 2020 in 2021 najvišji v zgodovini analiz SLOFIT.

Podpora izvajanju interdisciplinarnega programa pri obravnavi prekomerno hranjenih otrok in mladostnikov se izvaja v Mladinskem zdravilišču in letovišču Rdečega križa Slovenije Debeli rtič. Dvotedenski program zdravljenja je namenjen otrokom v starosti 7–19 let in se izvaja timsko (zdravnik, prehranski svetovalec, psiholog, fizioterapevt in/ali delovni terapevt in kineziolog). Otroci so aktivno vključeni v pripravo zdravih obrokov, aktivnosti v naravi, veliko športa in gibanja, gradnjo samopodobe in učenja za življenje. Program vključuje tudi aktivno prisotnost staršev oz. skrbnikov, ki se udeležijo delavnic ob koncu tedna znotraj 14-dnevnega programa. Po odhodu v domače okolje multidisciplinarni timi (pediatrični tim in kineziolog, prehranski svetovalec, psiholog ter diplomirana medicinska sestra) zagotavljajo podporo otrokom, mladostnikom in njihovim staršem ali skrbnikom na primarni ravni, v lokalnem okolju.

V lokalnem okolju je potrebno spodbujati in zagotoviti pogoje za zdrav življenjski slog, predvsem ustrezne možnosti gibanja za otroke in mladostnike, ki so bili vključeni v interdisciplinarne programe obravnave prekomerne hranjenosti.

Podoben program Šola zdravega načina življenja se izvaja v Bolnišnici Stična, kjer se opravlja dejavnost rehabilitacije kronično bolnih otrok v starosti od 0 do 19 let, in sicer za vsa bolezenska stanja. Poleg zdravljenja bolezni same je njihov cilj priprava otroka na življenje s kronično boleznijo in ga pri tem opremiti s pozitivno samopodobo in samospoštovanjem. Ker je poskrbljeno tudi za osnovnošolsko izobraževanje, si ob tem otrok pridobi tudi veščine usklajevanja bolezenskega stanja z obveznostmi. V dejavnost so poleg medicinskega osebja, potrebnega za zdravljenje in nego, vključeni še fizioterapevti, delovni terapevti, dietetik, logoped, psihologinje in psihoterapevtka, ki so povezani s timskim delom za vsakega posameznega otroka. Obravnava otrok in mladostnikov s prekomerno telesno maso in debelostjo na primarni ravni se izvaja tudi v Centrih za krepitev zdravja v sklopu programa »Družinska obravnava za zmanjšanje ogroženosti zaradi debelosti in zmanjšane telesne zmogljivosti«, ki je namenjen otrokom in mladostnikom 3. in 6. razreda, pri katerih so ob rednem sistematskem pregledu prepoznali vključitvena merila.

Ministrstvo za zdravje bo s pomočjo Evropskega sklada za regionalni razvoj gradilo novi objekt Centra za zdravljenje bolezni otrok Šentvid pri Stični. Z naložbo bo zagotovljena boljša oskrba otrok (uspešnejše zdravljenje in doseganje večjega deleža trajnejših učinkov zdravljenja), skrajšanje časa obravnave otrok (zmanjšanje bolnišničnih okužb), izboljšanje zdravstvenih storitev (primernejši prostori za bivanje otrok in spremstva), izvajanje dodatnih aktivnosti obstoječih programov (šola zdravega načina življenja, terapevtska obravnava otrok z motnjami v razvoju itd.) in izboljšanje delovnih pogojev zaposlenih. Ob tem bosta omogočena tudi večje socialno vključevanje mladine s posebnimi potrebami v lokalno okolje in razvoj deinstitucionalnih oblik varstva.

Aktivnosti: Spodbujanje zdravega načina življenja otrok in mladostnikov v lokalnih okoljih, s poudarkom na telesni dejavnosti.

Cilj:

- izvajanje in evalvacija interdisciplinarnega programa pri obravnavi čezmerno hranjenih otrok.

Finančni viri:

NOSILEC	2022	2023	2024	PRORAČUNSKA POSTAVKA
Ministrstvo za zdravje, sofinanciranje portala Prehrana.si	26.588,00 EUR	31.900,00 EUR	31.900,00 EUR	180050 - Nacionalni program o prehrani in telesni dejavnosti
Ministrstvo za zdravje, sofinanciranje programa Interdisciplinarni pristop pri obravnavi prekomerno hranjenih otrok in mladostnikov s poudarkom na dvigu zdravstvene pismenosti cele družine	35.600,00 EUR	31.666,00 EUR	31.666,00 EUR	180050 - Nacionalni program o prehrani in telesni dejavnosti * **

* Interdisciplinarna obravnava otrok, ki se izvaja v Bolnišnici za otroke Šentvid pri Stični ter v Centrih za krepitev zdravja, se financira s sredstvi ZZS.

**Finančne posledice ukrepa evalvacije še niso dokončno potrjene, saj gre za evropske vire financiranja.

5.2.4 USTREZNO STANOVANJE

- I. **Zagotovitev ustrezne nastanitve za brezdomske otroke in njihove družine, da so hitro premeščeni iz začasnih nastanitv v stalno stanovanje ter da so jim zagotovljene ustrezne socialne in svetovalne storitve**

1. BIVALNE ENOTE ZA ZAČASNO REŠEVANJE STANOVANJSKIH POTREB RANLJIVIH SKUPIN

Za najbolj ranljive skupine, ki zaradi različnih razlogov ostanejo brez bivališč, je na trgu premalo stanovanj oziroma so najemnine previsoke. Nekatere si stanovanja tudi ne morejo zagotoviti zaradi predsodkov in nezaupanja najemodajalcev, ki pogosto ne želijo oddati stanovanj socialno ogroženim ljudem. V Republiki Sloveniji imamo v okviru socialnovarstvenih programov za ranljive skupine na voljo 1.280 ležišč. Največ ležišč je na voljo v programih za preprečevanje nasilja (varne hiše in materinski domovi, 427 ležišč), sledijo programi za brezdomec (zavetišča, 352 ležišč), nato programi na področju duševnega zdravja (stanovanjske skupine, 278 ležišč), programi socialne rehabilitacije zasvojenih (185 ležišč) ter programi za invalide (38 ležišč). Vendar podatki¹⁸ kažejo, da je prehodnih stanovanjskih skupin premalo, saj so izvajalci zaradi prezasedenosti kapacitet zavrnil kar 498 uporabnikov.

V predlogu Resolucije o nacionalnem programu socialnega varstva 2021–2030 smo predvideli spremembo vloge namestitvenih socialnovarstvenih programov (varne hiše, materinski domovi, zavetišča ...) tako, da bodo postopno postali del javne mreže in bodo imeli zagotovljeno 100-% financiranje s strani države. Poleg tega smo v skladu s sodobnimi standardi na področju socialnega dela predvideli uporabo pristopa Najprej stanovanje!¹⁹, saj je najbolj ranljivim ljudem treba zagotoviti varno namestitev in nato strokovno podporo, da se bodo lahko soočili s stiskami.

Namen ukrepa je dopolnitev dosedanjih nastanitvenih socialnovarstvenih programov z zagotovitvijo (nakupom, izgradnjo in prenovo) bivalnih enot, namenjenih začasnemu reševanju stanovanjskih

¹⁸ Vir: Spremljanje izvajanja socialnovarstvenih programov v letu 2020. Končno poročilo; OSNUTEK, Ljubljana, 2021.

¹⁹ Angl. *Housing first!*

potreb za ranljive skupine, kot so brezdomci, deložirane družine in posamezniki, osebe s težavami v duševnem zdravju, ženske in otroci, ki se zaradi nasilja umaknejo iz družinskega okolja, otroci in mladostniki, ki se znajdejo v akutni stiski, ki je v domačem okolju ne morejo razrešiti: nevzdržne razmere doma (psihično in fizično nasilje, spolne zlorabe, alkoholizem staršev ...), upor staršem zaradi različnih razlogov, zavrnitev s strani staršev, čustvena prizadetost, adolescentna kriza, težave v povezavi s šolo.

Predvidena je zagotovitev 24 bivalnih enot, v posamezni bivalni enoti se zagotavlja namestitev od 5 do 12 oseb. V bivalnih enotah bomo omogočili namestitev s strokovno podporo za 168 najbolj ranljivih oseb.

Cilja:

- zagotovitev dodatnih bivalnih enot, namenjenih začasnemu reševanju stanovanjskih potreb najbolj ranljivih skupin;
- zagotovitev varne namestitve in strokovne podpore najbolj ranljivim skupinam, da se bodo lahko soočile s socialnimi in drugimi stiskami → Najprej stanovanje!

Finančni viri:

NOSILEC	2022	2023	2024	PRORAČUNSKA POSTAVKA
Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti	0	0	2.000.000,00	*

* Proračunska postavka še ni določena, znana bo ob rebalansu proračuna.

- II. Ocena in po potrebi revidiranje nacionalne in lokalne stanovanjske politike ter sprejem ukrepov za zagotovitev, da se ustrezno upoštevajo interesi družin s pomoči potrebnimi otroki, vključno z obravnavanjem energetske revščine in preprečevanjem tveganja brezdomstva; zagotovitev prednostnega in pravočasnega dostopa pomoči potrebnim otrokom in njihovim družinam do socialnih stanovanj ali pomoč pri pridobitvi stanovanj

1. NAJEMNA STANOVANJA

Stanovanjski zakon opredeljuje mlade in mlade družine za prednostno kategorijo pri pridobivanju neprofitnih najemnih stanovanj. Prav tako so prednostna kategorija tudi invalidi in družine z invalidnim članom. Neprofitna najemna stanovanja na lokalni ravni zagotavljajo občine, na ravni celotne države pa javna najemna stanovanja zagotavlja Stanovanjski sklad Republike Slovenije.

V letu 2022 uvajamo javni najem stanovanj, ki bo namenjen tudi mladim in mladim družinam. Stanovanjski sklad Republike Slovenije bo od zasebnikov najemal stanovanja na trgu in jih oddajal v podnajem upravičencem, med njimi tudi mladim in mladim družinam z otroki ter družinam z invalidnim otrokom.

S prenovo ključnih segmentov stanovanjske zakonodaje je Vlada Republike Slovenije omogočila, da bo po načrtu do leta 2026 zagotovljenih vsaj 5.000 dodatnih javnih najemnih stanovanj. Samo Stanovanjski sklad Republike Slovenije bo v obdobju od leta 2020 do leta 2023 zagotovil 2.360 novih javnih najemnih stanovanj in najemnih oskrbovanih stanovanj, od leta 2023 dalje pa ima v okviru lastnih projektov že predvideno izgradnjo še dodatnih 1.333 javnih najemnih in najemnih oskrbovanih stanovanj²⁰.

Poleg navedenih projektov Stanovanjskega sklada Republike Slovenije je treba upoštevati še naložbe občin in občinskih stanovanjskih skladov, ki jim ugodnejši zakonski pogoji olajšujejo pridobivanje novih javnih najemnih stanovanj. Usklajena višina neprofitne najemnine, prenos celotnega stroška subvencioniranja tržnih najemnin na državni proračun, omogočeno višje zadolževanje stanovanjskih skladov in višje povprečnine bodo občinam omogočili aktivnejše izvajanje stanovanjske politike. Samo ljubljanski stanovanjski sklad bo do leta 2025 zagotovil še dodatnih 1.044 javnih najemnih stanovanj, aktivni pa so tudi drugi skladi mestnih občin.

Republika Slovenija bo na podlagi svojega načrta za okrevanje in odpornost prejela skupaj 60 milijonov EUR na področju stanovanjske politike, da bi s kombinacijo reforme in naložb zapolnili primanjkljaj javnih najemnih stanovanj in vzpostavili vzdržne sheme financiranja gradnje tovrstnih stanovanj ter tako izboljšali dostop do javnih najemnih stanovanj za socialno ogrožene in druge marginalizirane skupine.

Cilji:

- povečati število javnih najemnih stanovanj;
- preko javnega najema stanovanj aktivirati prazna zasebna stanovanja zlasti na območjih, kjer je povpraševanje največje;
- ureditev trga najemnih stanovanj in izboljšanje pravne varnosti najemnikov in najemodajalcev;
- prenova fonda ter naslavljanje energetske revščine in nefunkcionalnih stanovanj.

Finančni viri:

NOSILEC	PODUKREP	2022	2023	2024	PRORAČUNSKA POSTAVKA
Ministrstvo za solidarno prihodnost	povečanje števila javnih stanovanj	1.500.000,00	1.500.000,00	1.500.000,00	221083 dokapitalizacija SSRS

²⁰ Gre za projekte, ki so skladno s potrebami razmeščeni po celotni državi. Največji med njimi so Novo Brdo, Ljubljana (498 stanovanj), Pod Pekrsko Gorco, Maribor (400 stanovanj), Ob Savi, Kranj (187 stanovanj), Nad Dolinsko 3, Koper (90 stanovanj), sicer pa so večje naložbe v teku še v Celju, Jesenicah, Slovenj Gradcu, Lukovici, Kočevju, Črnomlju in drugih slovenskih mestih.

	javni najem stanovanj	270.001,54	1.039.300,00	1.500.000,00	153254 Stanovanjska dejavnost
--	-----------------------	------------	--------------	--------------	----------------------------------

2. SUBVENCIONIRANJE NAJEMNIN

Čeprav je neprofitna najemnina navzgor omejena in je precej nižja od tržne najemnine, se najemniki lahko znajdejo v socialni stiski. Razlog so lahko nizke plače, izguba službe, smrt v družini, povečanje družinskih članov. V teh primerih lahko zaprosijo za subvencijo k neprofitni najemnini. Najemniki neprofitnih najemnih stanovanj z dohodki pod določeno mejo so upravičeni do subvencije najemnin, ki lahko predstavlja do 85 % najemnine.

Najemniki, ki jim ne uspe pridobiti neprofitnega najemnega stanovanja, pa bi bili po kriterijih do njega upravičeni, si lahko stanovanje poiščejo na trgu sami. Najemnina tržnih stanovanj je visoka, zato se najemniki večkrat znajdejo v stiski. Če družina nima zadostnih sredstev za plačevanje najemnine in ima dohodke pod določeno mejo, lahko zaprosi za pravico do subvencije najemnine do višine 85 % najemnine. Prav tako se na podlagi veljavne zakonodaje pri izračunu višine subvencije najemnine upošteva dejstvo, če je najemnik ali uporabnik stanovanja oseba z ovirami, ki mu je oteženo ali preprečeno normalno gibanje.

Oba ukrepa sta namenjena reševanju stanovanjskega vprašanja družin z otroki.

Cilja:

- prenoviti sistem subvencioniranja najemnin;
- regulacija najemnega trga in višin najemnin.

Finančni viri:

NOSILEC	2022	2023	2024	PRORAČUNSKA POSTAVKA
Ministrstvo za solidarno prihodnost	10.613.331,88	12.877.822,00	15.106.053,00	200030 - Subvencioniranje najemnin

III. Upoštevanje otrokovih koristi, splošnega položaja in individualne potrebe pri nameščanju otrok v institucionalno oskrbo ali rejništvo; zagotovitev premestitev otrok iz institucionalne oskrbe ali rejništva v kakovostno oskrbo v skupnosti ali družini ter podpiranje njihovega neodvisnega življenja in socialnega vključevanja

1. ZASLEDOVANJE OTROKOVIH KORISTI V REJNIŠTVU

Namen rejništva je, da se otrokom pri osebah, ki niso njihovi starši, omogoči zdrava rast, vzgoja, izobraževanje, skladen osebni razvoj in usposobitev za samostojno življenje in delo. O namestitvi otroka v rejništvo in o imenovanju rejnika odloči sodišče. Center za socialno delo nato z rejnikom sklene rejniško pogodbo, v kateri se natančneje opredeli rejniško razmerje s pravicami in obveznostmi pogodbenih strank. Naloga centra za socialno delo je, da spremlja izvajanje rejniške dejavnosti, ves čas sodeluje z rejniško družino, otrokom ter njegovo matično družino, pri čemer se za vsakega otroka pripravi individualni načrt izvajanja rejništva. Pri tem je pomembna naloga tudi načrtovanje prenehanja rejništva. Z namestitvijo otroka v rejništvo ostanejo staršem ali skrbniku tiste pravice in obveznosti, ki so združljive z namenom rejništva, če zaradi varovanja koristi otroka ni odločeno drugače. Vsak rejnik mora pridobiti dovoljenje za izvajanje rejniške dejavnosti, uvedeno je obvezno kontinuirano usposabljanje za rejnice in rejnike tako na državni kot na lokalni ravni, obvezno je sprotno spremljanje vsakega otroka v rejništvu (t.i. individualne projektne skupine), urejeno je financiranje rejništva, vsako leto pa se podeljujejo tudi priznanja najbolj zaslužnim rejnicam in rejnikom.

V Republiki Sloveniji je septembra 2022 v rejništvu živel 783 otrok, v sistemu rejnic in rejnikov pa je 578 oseb, vendar so potrebe po rejniških družinah še večje, kar se kaže zlasti ob nameščanju več otrok hkrati oz. pri nameščanju romskih otrok.

Cilji:

- promocija rejništva z željo pridobiti več rejniških družin;
- nadgradnja strokovne podpore rejnicam in rejnikom, kot tudi strokovnim delavkam in delavcem na centrih za socialno delo;
- zagotovitev čim hitrejšega vključevanja otrok in mladostnikov, ki so v rejništvu, v potrebne obravnave in v že obstoječe programe v podporo posameznikom in družini oz. te možnosti razširiti (tudi v sodelovanju z drugimi resorji);
- nadgradnja podpore otrokom ob in po izhodu iz rejništva.

Finančni viri:

NOSILEC	2022	2023	2024	PRORAČUNSKA POSTAVKA
Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti	5.628.133	5.628.133	5.628.133	7057

2. STRATEGIJA DEINSTITUCIONALIZACIJE

Republika Slovenija ima dolgo tradicijo in veliko izkušenj na področju deinstitucionalizacije in vzpostavljanja skupnostnih storitev za otroke s posebnimi potrebami in njihove družine. Tri vzgojne zavode smo v Republiki Sloveniji že v 1980-ih preobrazili v skupnostne službe, še vedno pa imamo nekaj večjih institucij za nameščanje otrok s posebnimi potrebami. Za boljše uresničevanje Konvencije o pravicah otrok in Konvencije o pravicah invalidov moramo posodobiti sistem oskrbe za otroke s posebnimi potrebami na način, ki spodbuja participacijo otrok in skupnostne oblike podpore. Trenutno je v Republiki Sloveniji v centrih za usposabljanje, delo in varstvo nameščenih 178 otrok, v

strokovnih centrah za usposabljanje za otroke in mladostnike s posebnimi potrebami pa okrog 300 otrok. V trenutnem sistemu ureditve so otroci in odrasli s posebnimi potrebami nameščeni v iste institucije, kar bomo v procesu deinstitucionalizacije tudi ločili, da bodo otroci obravnavani posebej in s storitvami po meri posameznega otroka.

Deinstitucionalizacija predstavlja pomemben segment preprečevanja socialne izključenosti, zato pripravljamo strategijo za deinstitucionalizacijo, ki bo vključevala tudi področje deinstitucionalizacije otrok s posebnimi potrebami.

Cilji:

- promocija deinstitucionalizacije v skupnosti (tako v centrih za socialno delo, ki so prvi, ki družino sprejmejo v obravnavo kot v sami družini in skupnosti, kjer bomo nudili storitve);
- izobraževanja o pomenu deinstitucionalizacije in skupnostni oskrbi za akterje na področju oskrbe otrok (podpora in dodatna izobraževanja zaposlenim v centrih za socialno delo za izvajanje preventivnih ukrepov za zgodnjo intervencijo in preprečevanje institucionalizacije otrok);
- razvoj storitev kot alternativo institucionalizaciji otrok (vključno z intenzivno podporo staršem in družini na domu, zgodnjo obravnavo in razvojem kakovostnih skupnostnih storitev, namenjenih otrokom s kompleksnimi potrebami ter njihovim družinam);
- promocija in razvoj družinskih in drugih alternativnih oblik oskrbe za otroke s posebnimi potrebami in storitve podpore izvajalcem (razvoj specializiranega rejništva in družinski podobni vzgoji za otroke, ki se ne morejo vrniti v matično družino);
- razvoj podpornih storitev ob prehodu iz institucije v skupnost (namenjenih tako otrokom kot njihovim družinam oz. skrbnikom).

Ranljive skupine iz Priporočila JO, ki jim je ukrep namenjen, so otroci z invalidnostjo, otroci, ki imajo težave z duševnim zdravjem ter otroci v alternativni, zlasti institucionalni oskrbi.

Finančni viri:

Finančne posledice ukrepa še niso dokončno potrjene, saj gre za evropske vire financiranja.

5.2.5 DRUGI PREDVIDENI UKREPI ZA POMOČI POTREBNE OTROKE V REPUBLIKI SLOVENIJI

1. MLADOLETNIKI BREZ SPREMSTVA

Mladoletniki brez spremstva so ena najbolj ranljivih skupin otrok, ki jih je treba ob prihodu v državo zaščititi in primerno oskrbeti. Republika Slovenija je vse do leta 2016 veljala za prehodno državo. Od leta 2016, ko je ob begunski krizi tudi v Republiko Slovenijo prišlo in ostalo več mladoletnikov brez spremstva, poteka pilotni projekt za oskrbo in integracijo mladoletnikov brez spremstva v slovensko družbo. Pilotni projekt je bil že evalviran, ustanovljena je bila medresorska delovna skupina, katere naloga je pripraviti celovito rešitev za vzpostavitev sistemske oblike nastanitve in obravnave mladoletnikov brez spremstva. Za zaščito mladoletnikov brez spremstva pristojni center za socialno delo vsakemu mladoletniku brez spremstva dodeli zakonitega zastopnika, ki ga zastopa v postopku za priznanje mednarodne zaščite in na področjih varovanja zdravja, izobraževanja, varovanja premoženjskih pravic in koristi ter v zvezi z uresničevanjem pravic na področju sprejema. Seznam

zakonitih zastopnikov mladoletnikov brez spremstva vodi Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. Nanj so uvrščene osebe, ki izpolnjujejo pogoje za skrbnika, določene z zakonom, ki ureja družinska razmerja, in ki so se udeležile 40-urnega strokovnega usposabljanja.

Cilji:

- vzpostavitev sistemske oblike nastanitve in obravnave mladoletnikov brez spremstva.

Finančni viri:

Finančne posledice ukrepa še niso dokončno potrjene.

2. VEČJA SOCIALNA VKLJUČENOST OTROK RANLJIVIH DRUŽIN

Otroci, ki odraščajo v revščini, so socialno izključeni in stigmatizirani ter imajo slabše razvite socialne podporne mreže, hkrati pa imajo manj možnosti za dober šolski uspeh, dobro zdravstveno stanje ter uspešen razvoj vseh svojih zmogljivosti. Med posebej socialno ranljivimi otroci so otroci staršev brez zaposlitve oz. otroci staršev z nizkimi dohodki, otroci z migrantskim ozadjem ter otroci, ki odraščajo v enostarševski družini (pri slednjih se glede na podatke Eurostata s tveganjem socialne izključenosti sooča vsak četrti otrok). Dejavniki in okoliščine otrok iz socialno in finančno prikrajšanega okolja so različni in pogosto med seboj kompleksno prepleteni, zato se kaže potreba po analizi njihovih življenjskih pogojev otrok, opredelitvi dejavnikov tveganja za njihov slabši socialni položaj ter pripravo ciljno usmerjenih finančnih in drugih ukrepov za izenačevanje življenjskih priložnosti otrok iz enostarševskih družin, otrok z migrantskim ozadjem ter otrok staršev brez oz. z nizkimi prihodki s tistimi v drugih oblikah družin.

Cilji:

- spremljanje in analiza položaja različnih tipov (ranljivih) družin in oblikovanje ciljno usmerjenih ukrepov za družine, ki se začasno znajdejo ali živijo v okoliščinah, zaradi katerih so še posebej ranljive;
- oblikovanje metodologijo za določanje lestvice stroškov oz. potreb otrok v Republiki Sloveniji po starosti in morebitnih drugih specifikah;
- oblikovanje metodologije za določanje minimalne preživnine v Republiki Sloveniji in nadomestila preživnine.

Finančni viri:

Ukrep je v pripravi, zato finančne posledice ukrepa še niso znane.

3. POMOČ TRETJE OSEBE

Skrb za otroka s posebnimi potrebami, zlasti če je v težkem stanju, je za starše pogosto fizično in psihično izjemno naporna, zaradi česar so izčrpani in tudi izgoreli. Zaradi specifične družinske dinamike je v tovrstni družini odraščanje lahko zahtevno tudi za sorojenca otroka s posebnimi potrebami, saj se pri njih lahko pojavi zanikanje lastnih potreb, različne vrste stisk in škodljivega vedenja.

Za pomoč družinam z otrokom s posebnimi potrebami bomo pripravili celovito zasnovo (in zakonodajno rešitev) pomoči družini s strani tretje osebe. Opredelili bomo:

- katere družine potrebujejo pomoč tretje osebe (predvsem glede na stanje otroka);
- kakšne oblike pomoči tretje osebe v družini potrebujejo;
- koliko pomoči družine potrebujejo (časovno);
- kdo lahko nudi pomoč tretje osebe oziroma kakšne reference in znanja potrebuje tretja oseba, ki nudi pomoč;

- organizacija pravice do pomoči tretje osebe (plačilo pomoči, kje bodo zaposlene in druga vprašanja, povezana z izvedbo).

Poleg individualno opredeljenih oblik pomoči družini bo naloga tretje osebe tudi informiranje staršev in otrok o drugih možnostih vključitve družinskih članov v aktivnosti in programe različnih organizacij v lokalnem okolju. Resnično vključevanje pomeni spodbujanje in možnost vključevanja družinskih članov v okolje, zato bomo preverili načine in možnosti za spodbujanje vključevanja posameznih družinskih članov v programe v podporo družini in v večgeneracijske centre.

Cilja:

- izvedba pilotnega projekta, s katerim bi preverili različne načine pomoči otrokom in družinam otrok s posebnimi potrebami na terenu;
- na podlagi analize Pilotnega projekta priprava systemske ureditve področja pomoči tretje osebe otroku in družini otroka s posebnimi potrebami na domu.

Finančni viri:

Ukrep je v pripravi, zato finančne posledice ukrepa še niso znane.

4. BEG V ŠKODLJIVA OKOLJA

Leta 2017 je bila oblikovana ad-hoc delovna skupina za pripravo protokola v postopkih obravnave primerov begov mladoletnih oseb v škodljiva okolja (zgodnje poroke)²¹ in prisilnih porok²² v romski skupnosti, ki jo vodi Urad Vlade Republike Slovenije za narodnosti. V okviru dela delovne skupine je bil skupaj z Nacionalno platformo za Rome pripravljen »*Priročnik o prepoznavanju zgodnjih in prisilnih porok v romski skupnosti ter o ukrepanju v teh primerih*«. Ocena vseh sodelujočih v delovni skupini je bila, da je za preprečevanje tega pojava in za učinkovito ukrepanje ključno povezovanje in sodelovanje vseh deležnikov ter njihovo izobraževanje. V letu 2022 tako potekajo usposabljanja, ki so namenjena vodstvom in strokovnim delavcem vseh ključnih institucij, kot so: policija, centri za socialno delo, šole, zdravstvo, tožilstvo, sodstvo, nevladne organizacije. Usposabljanja potekajo v manjših skupinah in v lokalnih okoljih, kjer so ti pojavi bolj pogosti.

Za preprečevanje in ukrepanje ob pojavih zgodnjih in prisilnih porok se bo ad-hoc delovna skupina redno srečevala (vsaj 1-krat letno). Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti bo izvedlo raziskavo, s katero bomo ugotovili stanje in ki bo služila za podlago za nadaljnje ukrepanje.

Cilji:

- multidisciplinarna obravnava problematike, z učinkovito izmenjavo izkušenj med predstavniki različnih institucij;
- krepitev dela na terenu s pripadnicami in pripadniki romske skupnosti pri naslavljanju vrste socialno-ekonomskih izzivov;
- kadrovska krepitev centrov za socialno delo za delo z ranljivimi skupinami, med katere sodijo tudi Romi.

Finančni viri:

Finančne posledice ukrepa še niso dokončno potrjene.

²¹ Angl. *Early marriages*

²² Angl. *Forced marriages*

5. IZVAJANJE OPERATIVNIVNEGA PROGRAMA ZA HRANO IN/ALI OSNOVNO MATERIALNO POMOČ NAJBOLJ OGROŽENIM ZA OBDOBJE 2014–2020

Operativni program za hrano in/ali osnovno materialno pomoč iz Sklada za evropsko pomoč najbolj ogroženim (v nadaljnjem besedilu: program) se izvaja od leta 2014 naprej. Cilji programa so: spodbuditi socialno kohezijo, povečati socialno vključenost in prispevati k odpravljanju revščine ter odpraviti najhujše oblike revščine z zagotavljanjem nefinančne pomoči najbolj ogroženim v obliki hrane ter izvajanjem dejavnosti socialnega vključevanja najbolj ogroženih oseb. V okviru programa se izvajajo tri dejavnosti: nakup hrane, dejavnosti razdeljevanja hrane in izvajanja spremljevalnih ukrepov ter tehnična pomoč.

Nakup hrane opravi Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti preko izvedbe javnega naročila za izbor dobaviteljev. Od leta 2014, ko se je program začel izvajati, se je nabor prehranskih artiklov razširil. Od leta 2017 tako dobavitelji dobavljajo 8 prehranskih artiklov (pšenična moka, kratke testenine, dolge testenine, brušen dolgozrnat riž, mleko UVT, jedilno rafinirano sončnično olje, konzervirano zelenjavo – fižol in konzervirano zelenjavo – pelati).

Nabor prehranskih artiklov ministrstvo usklajuje s partnerskima organizacijama – Rdečim križem Slovenije – Zveza združenj in Slovensko karitas, ki izvajata dejavnosti razdeljevanja hrane in izvajanje spremljevalnih ukrepov. Partnerski organizaciji poskrbita, da prehranske artikle dobijo socialno in materialno najbolj ogroženi ljudje. Pred delitvijo prehranskih artiklov obe partnerski organizaciji pripravita merila delitve hrane najbolj ogroženim, s katerimi seznanita tako razdeljevalce hrane kot tudi upravičene osebe do pomoči iz programa. Ogroženim osebam oba izvajalca nudita različne aktivnosti, ki izboljšujejo njihovo socialno vključenost.

V okviru odziva Evropske unije na pandemijo COVID-19 je Ministrstvu za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti Evropska komisija odobrila dodatna sredstva za izvajanje programa in nakup prehranskih izdelkov za najbolj ogrožene. Prehranski izdelki iz dodatnih sredstev so bili na voljo že v letu 2021 in bodo na voljo še v letošnjem letu ter v letu 2023.

V letu 2021 je bilo od vseh končnih prejemnikov, ki prejemajo podporo v hrani, 20,14 % otrok, starih 15 let ali manj.

Cilja:

- zagotovitev prehranskih paketov socialno najbolj ogroženim;
- izvajanje spremljevalnih ukrepov in s tem prispevati k izkoreninjanju revščine.

Finančni viri:

NOSILEC	2022	2023	2024	PRORAČUNSKA POSTAVKA
Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti	5.739.375,10	5.230.491,73	0,00	140074, 140075, 211190

6. IZVAJANJE PROGRAMA ZA ODPRAVLJANJE MATERIALNE PRIKRAJŠANOSTI V REPUBLIKI SLOVENIJI V OBDOBJU 2021–2027

Ključni cilj Programa za odpravljanje materialne prikrajšanosti v Sloveniji v obdobju 2021–2027 je osebam, ki se soočajo z najvišjo stopnjo tveganja revščine, zagotavljati kontinuirano pomoč v obliki hrane ter jih vključevati v različne spremljevalne ukrepe. Hrana bo osebam na voljo brezplačno, in sicer na razdelilnih mestih humanitarnih organizacij, v zavetiščih, materinskih domovih, varnih hišah, prehodnih domovih, kriznih centrih ter dnevnih centrih. Za razdeljevanje hrane bodo zadolžene izbrane humanitarne organizacije, za redno dobavo hrane v centralna skladišča izbranih humanitarnih organizacij pa bo zadolženo Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. O obsegu in vrsti izdelkov se bo ministrstvo predhodno posvetovalo s humanitarnimi organizacijami in prehranskimi strokovnjaki. Posebna pozornost bo namenjena zagotavljanju uravnotežene prehrane najbolj ogroženih oseb ter, v kolikor bo mogoče, naročanju lokalno pridelanih živil.

Vsem končnim prejemnikom bomo omogočili vključevanje v spremljevalne ukrepe, ki bodo namenjeni obravnavanju njihove socialne izključenosti in bodo prispevali k izkoreninjenju revščine. Izvajale se bodo naslednje vsebine: napotitev na mehanizme socialne države in informiranje o pravicah iz javnih sredstev, informiranje in spodbujanje k vključevanju v druge programe, ki so namenjeni spodbujanju socialnega vključevanja in socialne aktivacije, organizacija socializacije prejemnikov pomoči v obliki raznih povezovalnih aktivnosti in delavnic ter psihosocialno svetovanje.

Posebna pozornost bo namenjena spremljanju števila končnih prejemnikov, in sicer otrok, mlajših od 18 let.

Cilja:

- zagotovitev prehranskih paketov socialno najbolj ogroženim;
- izvajanje spremljevalnih ukrepov in s tem prispevati k izkoreninjanju revščine.

Finančni viri:

NOSILEC	2022	2023	2024	PRORAČUNSKA POSTAVKA
Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti	0,00	2.157.530,00	5.032.072,00	221652, 221654, 221653, 221655

6 SPREMLJANJE IZVAJANJA NACIONALNEGA AKCIJSKEGA NAČRTA

- a) Za obveščanje staršev in otrok o možnih oblikah pomoči bomo do konca leta 2022 pripravili t. i. Spletno info točko, kjer bodo na enem mestu zbrane informacije o vseh virih brezplačnih oblikah pomoči otrokom in družinam.
- b) Za spremljanje izvajanja NAN JO bomo razvili kazalnike ukrepov (predvidoma do junija 2023).

- c) Vzpostavili bomo nacionalni okvir za zbiranje podatkov in za spremljanje izvajanja NAN JO, v katerem bosta opredeljena tudi participacija otrok in finančni okvir za spremljanje izvajanja (predvidoma do junija 2023).

PRILOGA 1: PREGLED UKREPOV ZA POMOČI POTREBNE OTROKE V REPUBLIKI SLOVENIJI

SKUPINA OTROK	UKREPI PO PODROČJIH
OTROCI PRISELJENCEV, OTROCI Z MIGRANTSKIM OZADJEM ALI IZ ETNIČNIH MANJŠIN, ZLASTI ROMSKI	VZGOJA IN VARSTVO PREDŠOLSKIH OTROK, VKLJUČUJOČE IZOBRAŽEVANJE IN ŠOLSKE DEJAVNOSTI TER ZDRAV OBROK VSAK ŠOLSKI DAN: <ol style="list-style-type: none"> 1. SPODBUJANJE VKLJUČEVANJA ROMSKIH OTROK IN OTROK IZ DRUGIH RANLJIVIH SKUPIN V PREDŠOLSKO VZGOJO VSAJ DVE LETI PRED ZAČETKOM OSNOVNE ŠOLE

	<ol style="list-style-type: none"> 2. ROMSKI POMOČNIK V VRTCIH 3. SPODBUJANJE REDNEGA SODELOVANJA ROMSKIH OTROK V UČNIH PROCESIH IN ZAKLJUČENA OSNOVNOŠOLSKA IZOBRAZBA 4. ZAPOSLOVANJE ROMSKIH POMOČNIKOV V OSNOVNIH ŠOLAH 5. ODDELKI OTROK ROMOV V SISTEMU PREDŠOLSKE VZGOJE 6. DODATNA STROKOVNA POMOČ ZA UČENCE ROME 7. ZAČETNI POUK SLOVENŠČINE ZA UČENCE PRISELJENCE IZ DRUGIH DRŽAV 8. DVIG SPORAZUMEVALNE ZMOŽNOSTI ROMSKIH OTROK 9. VEČNAMENSKI ROMSKI CENTRI KOT INOVATIVNA UČNA OKOLJA – VEČANJE SOCIALNEGA IN KULTURNEGA KAPITALA V NASELJIH Z ROMSKIM PREBIVALSTVOM 10. KREPITEV KOMPETENC STROKOVNIH DELAVCEV ZA DELO V VEČKULTURNEM OKOLJU <p>DRUGI UKREPI:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. MLADOLETNIKI BREZ SPREMSTVA 2. BEG V ŠKODLJIVA OKOLJA
<p>OTROCI S POSEBNIMI POTREBAMI</p>	<p>VZGOJA IN VARSTVO PREDŠOLSKIH OTROK, VKLJUČUJOČE IZOBRAŽEVANJE IN ŠOLSKE DEJAVNOSTI TER ZDRAV OBROK VSAK ŠOLSKI DAN:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ODDELKI PRILAGOJENEGA PROGRAMA – RAZVOJNI ODDELKI V VRTCIH ZA OTROKE S POSEBNIMI POTREBAMI 2. PODPORA UVAJANJU SLOVENSKEGA ZNAKOVNEGA JEZIKA V VZGOJO IN IZOBRAŽEVANJE 3. DODATNA POMOČ UČENCEM Z UČNIMI TEŽAVAMI – INDIVIDUALNA IN SKUPINSKA POMOČ, DOPOLNILNI POUK 4. OZAVEŠČANJE IN SPODBUJANJE OTROK S POSEBNIMI POTREBAMI O MOŽNOSTI PREHAJANJA MED IZOBRAŽEVALNIMI PROGRAMI V OSNOVNI ŠOLI 5. BREZPLAČNI ORGANIZIRANI PREVOZ DO VRTCA, ŠOLE, ZAVODA IN NAZAJ DOMOV ZA OTROKE S POSEBNIMI POTREBAMI 6. SPODBUJANJE SOCIALNE VKLJUČENOSTI OTROK IN MLADIH S POSEBNIMI POTREBAMI V LOKALNO OKOLJE 7. BOLNIŠNIČNI VRTCI 8. PREPREČEVANJE NEENAKOSTI V IZOBRAŽEVANJU NA PODLAGI VEČJEGA POSLUHA ZA INDIVIDUALNOST UČENCEV IN NJIHOVE POTREBE – PRODUKCIJSKA ŠOLA 9. RAZVOJ GRADIV ZA LAHKO BRANJE NA RAZLIČNIH ZAHTEVNOSTNIH RAVNEH ZA RAZLIČNE CILJNE SKUPINE S PRIPOROČILI ZA UPORABO V VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNEM PROCESU <p>ZDRAVSTVENO VARSTVO:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. NADGRADNJA STORITEV ZA OTROKE Z INVALIDNOSTJO 2. POMOČ TRETJE OSEBE
<p>OTROCI, KI IMAJO TEŽAVE Z DUŠEVNIM ZDRAVJEM</p>	<p>ZDRAVSTVENO VARSTVO:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. VZPOSTAVITEV MREŽE CENTROV ZA DUŠEVNO ZDRAVJE OTROK IN MLADOSTNIKOV V OKVIRU ZDRAVSTVENIH DOMOV, KI

<p>IN/ALI DUŠEVNIMI MOTNJAMI</p>	<p>ZAGOTAVLJAJO DOSTOPNO, CELOSTNO IN KAKOVOSTNO OBRAVNAVO</p> <ol style="list-style-type: none"> 2. PROGRAM »COOL KIDS« ZA PREMAGOVANJE ANKSIOZNOSTI PRI OTROCIH IN MLADOSTNIKI 3. RAZVOJ PREVENTIVNIH PROGRAMOV ZA PREPREČEVANJE NEKEMIČNIH ZASVOJENOSTI IN VZPOSTAVITEV CENTRA ZA OBRAVNAVO NEKEMIČNIH ZASVOJENOSTI NA NACIONALNI RAVNI 4. NEVERJETNA LETA 5. »A (SE) ŠTEKAŠ?!?« INTEGRIRAN PRISTOP KREPITVE DUŠEVNEGA ZDRAVJA IN PRIMARNE PREVENTIVE SAMOMORILNEGA VEDENJA ZA MLADOSTNIKE 6. OBRAVNAVA PREKOMERNO HRANJENIH OTROK IN MLADOSTNIKOV
<p>OTROCI, KI ŽIVIJO V DISFUNKCIONALNIH, NEGOTOVIH DRUŽINSKIH RAZMERAH IN/ALI V SOCIALNO IN FINANČNO PRIKRAJŠANEM OKOLJU; OTROCI V ALTERNATIVNI (ZLASTI INSTITUCIONALNI) OSKRBI</p>	<p>VZGOJA IN VARSTVO PREDŠOLSКИH OTROK, VKLJUČUJOČE IZOBRAŽEVANJE IN ŠOLSKE DEJAVNOSTI TER ZDRAV OBROK VSAK ŠOLSKI DAN:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ZNIŽANO PLAČILO VRTCA ZA LAŽJI DOSTOP DO PREDŠOLSKE VZGOJE 2. PLAČILO PREVOZA ZA OTROKE IZ DEPRIVILEGIRANIH OKOLIJI OZIROMA V SPECIFIČNIH SITUACIJAH <p>ZDRAVSTVENO VARSTVO:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. PRVIH 1000 DNI OTROKOVEGA ŽIVLJENJA – INTENZIVNI PROGRAM PSIHOSOCIALNE PODPORE ZA RANLJIVE NOSEČNICE IN OGROŽENE DRUŽINE Z VELIKO TVEGANJI ZA ZDRAVJE NA DOMU (V NOSEČNOSTI IN V OBDOBJU PO ROJSTVU) <p>ZDRAVA PREHRANA:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. POMOČ V HRANI <p>USTREZNO STANOVANJE:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. BIVALNE ENOTE ZA ZAČASNO REŠEVANJE STANOVANJSKIH POTREB RANLJIVIH SKUPIN 2. NAJEMNA STANOVANJA 3. SUBVENCIONIRANJE NAJEMNIN 4. ZASLEDOVANJE OTROKOVIH KORISTI V REJNIŠTVU 5. STRATEGIJA DEINSTITUCIONALIZACIJE <p>DRUGI UKREPI:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. VEČJA SOCIALNA VKLJUČENOST OTROK RANLJIVIH DRUŽIN 2. IZVAJANJE OPERATIVNIVNEGA PROGRAMA ZA HRANO IN/ALI OSNOVNO MATERIALNO POMOČ NAJBOLJ OGROŽENIM ZA OBDOBJE 2014–2020 3. IZVAJANJE PROGRAMA ZA ODPRAVLJANJE MATERIALNE PRIKRAJŠANOSTI V SLOVENIJI V OBDOBJU 2021–2027

**SPLOŠNA POPULACIJA
OTROK**

**VZGOJA IN VARSTVO PREDŠOLSkih OTROK, VKLJUČUJOČE
IZOBRAŽEVANJE IN ŠOLSKE DEJAVNOSTI TER ZDRAV OBROK VSAK
ŠOLSKI DAN:**

1. BREZPLAČEN PROGRAM PREDŠOLSKE VZGOJE V OBSEGU 240 UR
2. VARNO IN SPODBUDNO UČNO OKOLJE
3. PREPREČEVANJE NEENAKOSTI V IZOBRAŽEVANJU NA PODLAGI VEČJEGA POSLUHA ZA INDIVIDUALNOST UČENCEV IN NJIHOVE POTREBE – PRODUKCIJSKA ŠOLA
4. UČBENIŠKI SKLADI V OSNOVNIH ŠOLAH
5. UČBENIŠKI SKLADI V SREDNJIH ŠOLAH
6. USPEŠNA DIGITALIZACIJA IZOBRAŽEVANJA
7. POUK NA DALJAVO
8. ŠIROK IN VKLJUČUJOČ DOSTOP DO ŠOLSKIH IN OBŠOLSKIH DEJAVNOSTI
9. PREHRANA V PREDŠOLSKI VZGOJI
10. ŠOLSKA PREHRANA

ZDRAVSTVENO VARSTVO:

1. USTNO ZDRAVJE
2. PREVENTIVNI PROGRAM ZA OTROKE, MLADOSTNIKE IN ŠTUDENTE
»Zdravje danes za jutri – Program ZDAJ«
3. PROGRAMI ZA ZMANJŠEVANJE MEDVRSTNIŠKEGA NASILJA
4. DRUŽINSKA OBRAVNAVA ZA ZDRAV ŽIVLJENJSKI SLOG

ZDRAVA PREHRANA:

1. VRTČEVSKA IN ŠOLSKA PREHRANA
2. OTROKOM OMEJITI OGLAŠEVANJE NEZDRAVE PREHRANE
3. OTROKOM OMEJITI DOSTOPNOST NEZDRAVE PREHRANE
4. TELESNA DEJAVNOST

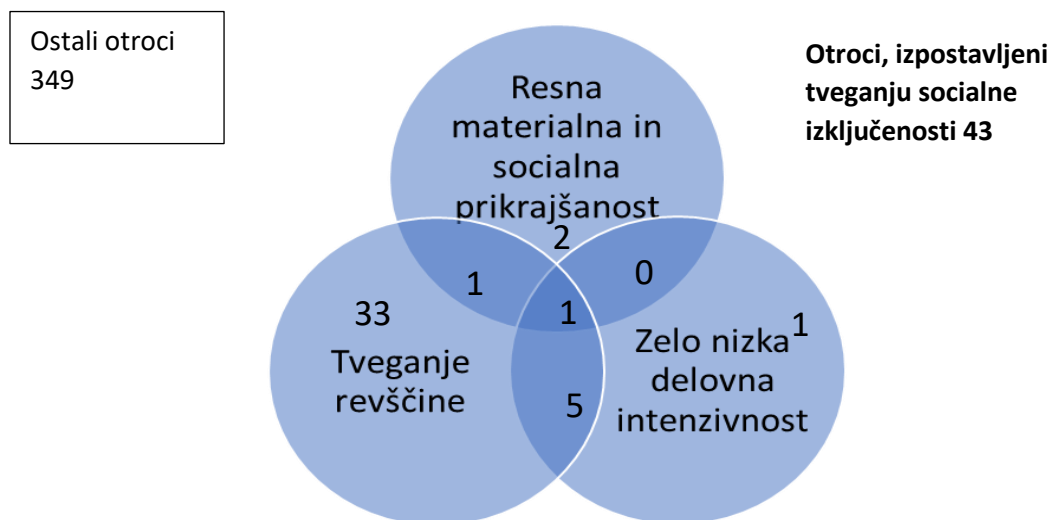
PRILOGA 2: ANALIZA STANJA V REPUBLIKI SLOVENIJI

V državah članicah Evropske unije (v nadaljnjem besedilu: EU) beleži Republika Slovenija najnižjo stopnjo tveganja socialne izključenosti otrok. Z 11,0 % otrok, izpostavljenih tveganju socialne izključenosti, je Republika Slovenija na prvem mestu med državami EU, povprečje v EU je 24,4 %. Značilno za Republiko Slovenijo je tudi to, da je stopnja tveganja socialne izključenosti pri otrocih praviloma nižja kot v splošni populaciji.

Enega od razlogov za ugoden položaj Republike Slovenije je najti v relativno velikem vplivu slovenskega sistema socialnih prejemkov na zmanjševanje tveganja revščine²³. Trbanc in drugi (2021, 44) navajajo, da so socialni transferji v letu 2017 otrokom revščino zmanjševali za 53,7 %, v letu 2018 za 51,7 % in v letu 2019 za 54,9 %. Dobro življenjsko raven otrok in družin v Republiki Sloveniji zagotavlja tudi dobro urejena družinska politika z družinskimi prejemki, omogočanjem usklajevanja poklicnih in družinskih obveznosti ter z zagotavljanjem enakih možnosti spolov (Trbanc in drugi 2021, 46 po Stropnik 2014).

Podatek, da je bilo v letu 2021 11,0 % otrok v Republiki Sloveniji izpostavljenih tveganju socialne izključenosti, konkretno pomeni, da jih je bilo 43 tisoč. Na sliki 1 je prikazan razdelitev otrok glede na podkazalnike tveganja socialne izključenosti. Največ, 40 tisoč, jih je bilo izpostavljenih tveganju revščine, od tega 33 tisoč izključno tveganju revščine. Tisoč otrok je bilo tveganju socialne izključenosti izpostavljenih po vseh treh podkazalnikih tveganja socialne izključenosti. Republika Slovenija se po vseh treh podkazalnikih socialne izključenosti otrok v 2021 uvršča med tri najboljše države v EU.

Slika 1 Število otrok (starih 0-18 let) (v 1000), izpostavljenih tveganju socialne izključenosti (nova definicija AROPE²⁴) v letu 2021, deljeno po podkazalnikih (resna materialna in socialna prikrajšanost, tveganje revščine in zelo nizka delovna intenzivnost)

²³ Trbanc in drugi (2021, 44) v poročilu o Socialnem položaju v Sloveniji 2019–2020 navajajo, da je v primerjavi s povprečjem držav EU vpliv celotnega sistema socialnih prejemkov (iz naslova zavarovanja za različna tveganja in socialnih pomoči ob neupoštevanju pokojnin) na zmanjševanje tveganja revščine v Sloveniji visok.

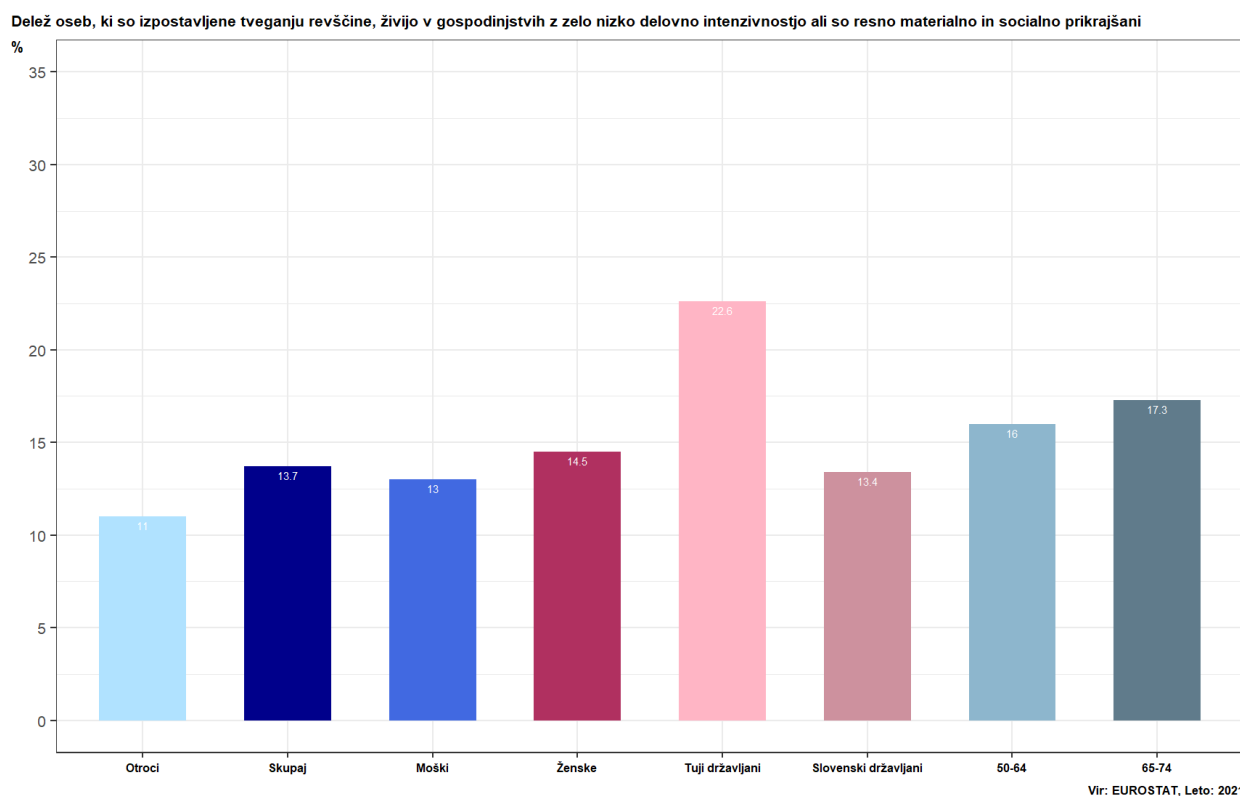
²⁴ Leta 2021 je bil kazalnik tveganja socialne izključenosti (AROPE) spremenjen v skladu z novim ciljem EU 2030: Prilagoditev komponente resne materialne prikrajšanosti z opredelitvijo nove stopnje resne materialne in socialne prikrajšanosti kot odstotek celotne populacije, ki je, od trinajstih elementov materialne in socialne prikrajšanosti, prikrajšana za vsaj 7 elementov.

Stopnja zelo nizke delovne intenzivnosti je po novi metodologiji (EU 2030) odstotek oseb, starih 0–64 let, ki živijo v gospodinjstvih, katerih odrasli člani (tj. stari 18–64 let) so v referenčnem letu za dohodek (tj. v letu pred izvedbo raziskovanja SILC) delali manj kot 20 % svojega razpoložljivega delovnega časa, izraženega v mesecih.

Vir: EUROSTAT

Kazalnik tveganje socialne izključenosti kaže, da je tveganje pri otrocih nižje kot v splošni populaciji, in to za skoraj 3 odstotne točke. Med izpostavljenimi skupinami v sliki 2 je najvišja stopnja tveganja v skupini tujih državljanov.

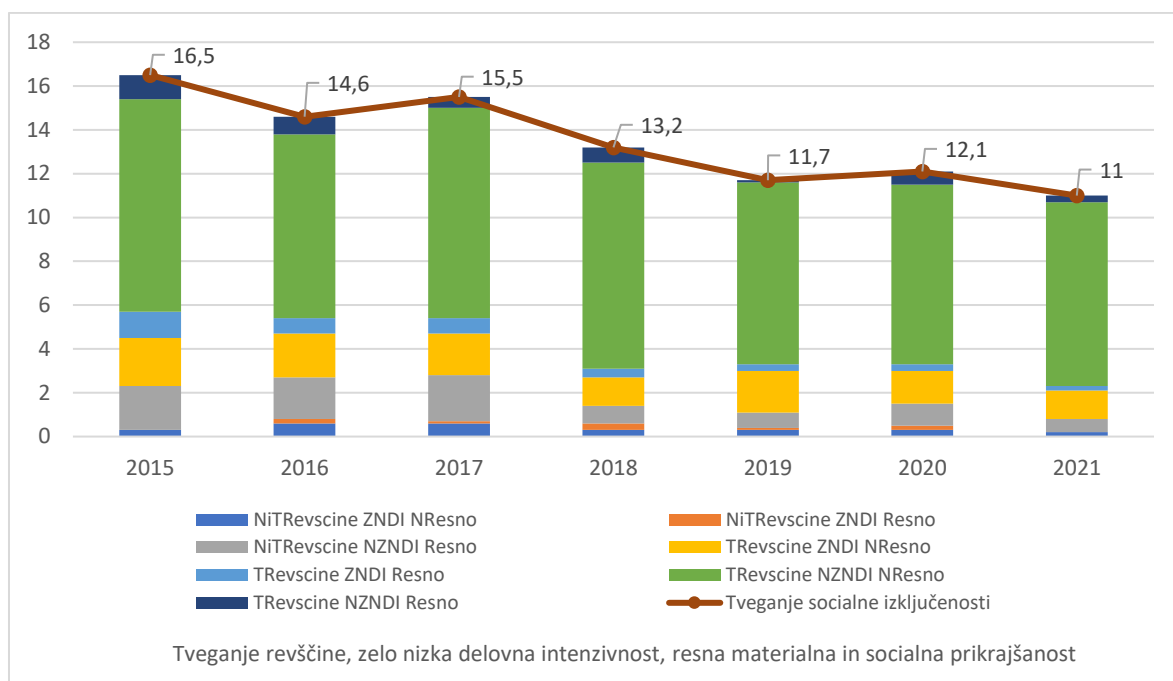
Slika 2 Tveganje socialne izključenosti za različne skupine oseb v Republiki Sloveniji, leto 2020

Stopnja tveganja socialne izključenosti otrok je v 2021 znašala 11,0 %, od tega je največji prispevek (8,4 odstotne točke) izključno tveganja revščine²⁵, sledi pa prispevek v višini 1,3 odstotne točke otrok, ki so pod pragom tveganja revščine in hkrati v gospodinjstvih z nizko delovno intenzivnostjo, vendar niso resno materialno prikrajšani (slika 3). Glede na 2020 se je stopnja tveganja socialne izključenosti otrok znižala za 1,1 odstotne točke, in je na najnižji ravni od leta 2015.

²⁵ Pri podkazalniku stopnja tveganja revščine je pri izračunu dohodka gospodinjstva na ekvivalentnega odraslega člana upoštevana utež 0,3 za otroke mlajše od 14 let, za starejše od 14 let pa 0,5.

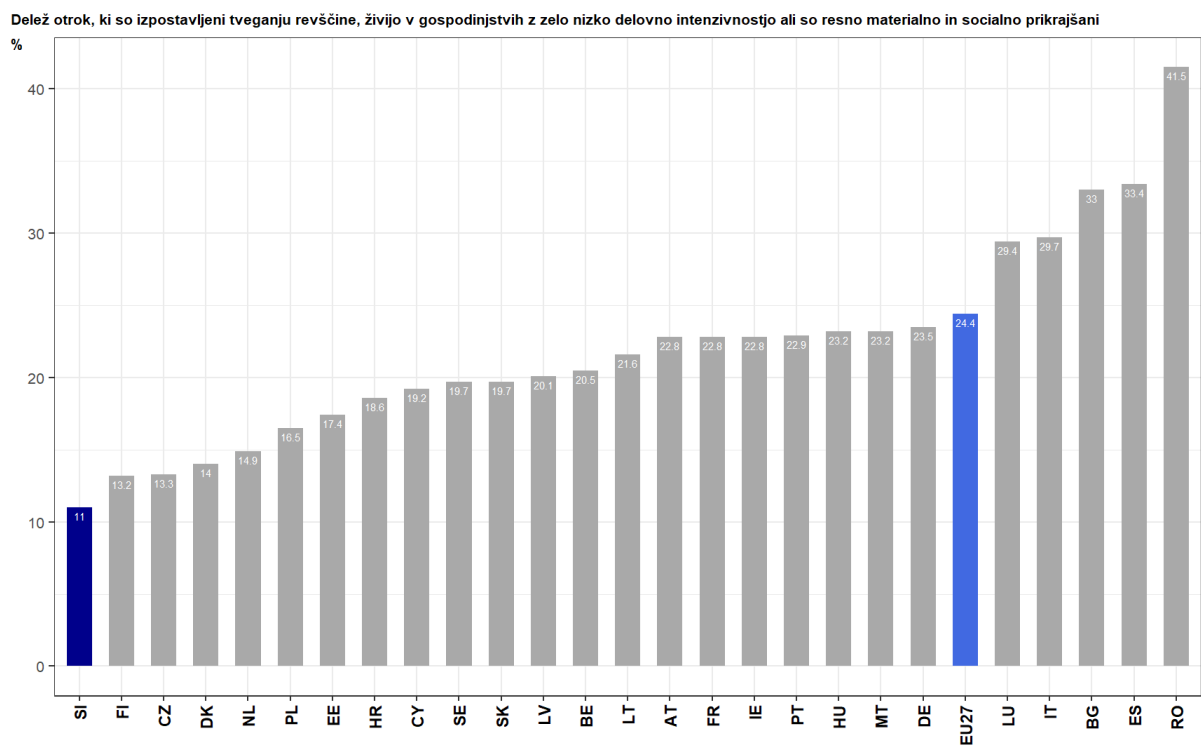
Slika 3 Tveganje socialne izključenosti otrok, delež v %

Vir: EUROSTAT

Republika Slovenija je imela v letu 2021 med državami EU najmanjši delež otrok, ki so bili izpostavljeni socialni izključenosti (slika 4).

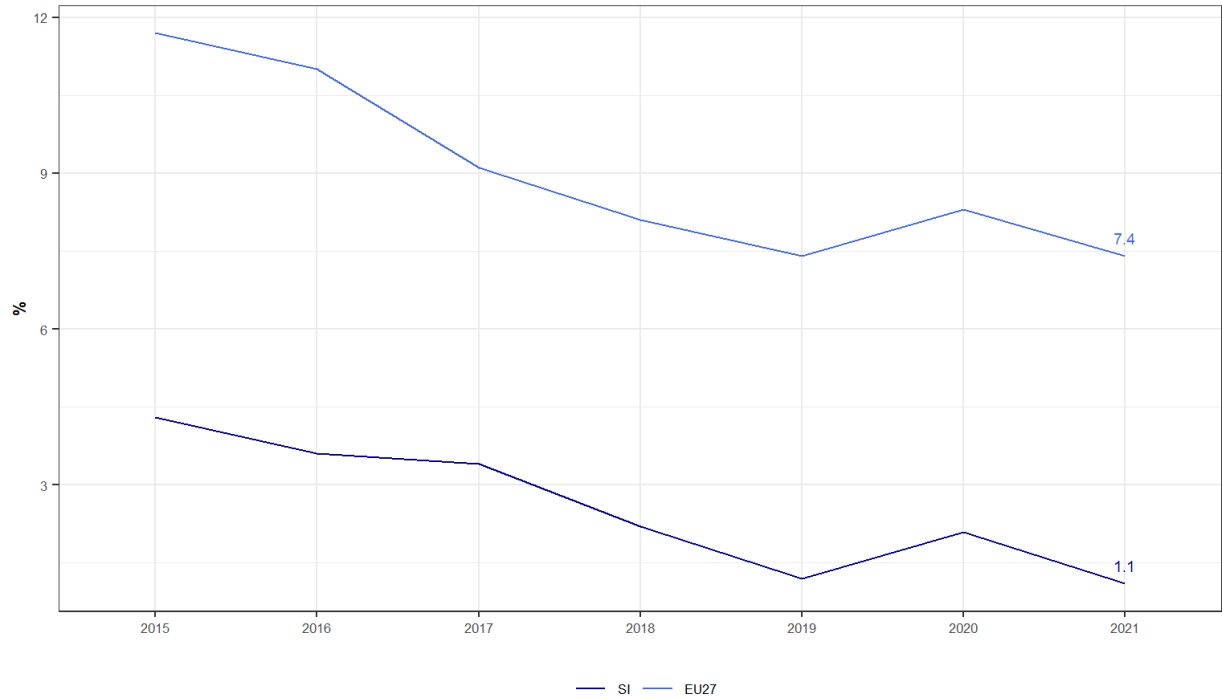
Slika 4 Tveganje socialne izključenosti otrok v državah EU v letu 2021

Slika 5 kaže na nizko stopnjo resne materialne in socialne prikrajšanosti pri otrocih, ki je imela do 2019 padajoč trend, ki se je v 2020 ustavil in celo malenkost obrnil navzgor. V letu 2020 so imele le tri države v EU nižjo stopnjo resne materialne in socialne prikrajšanosti pri otrocih.

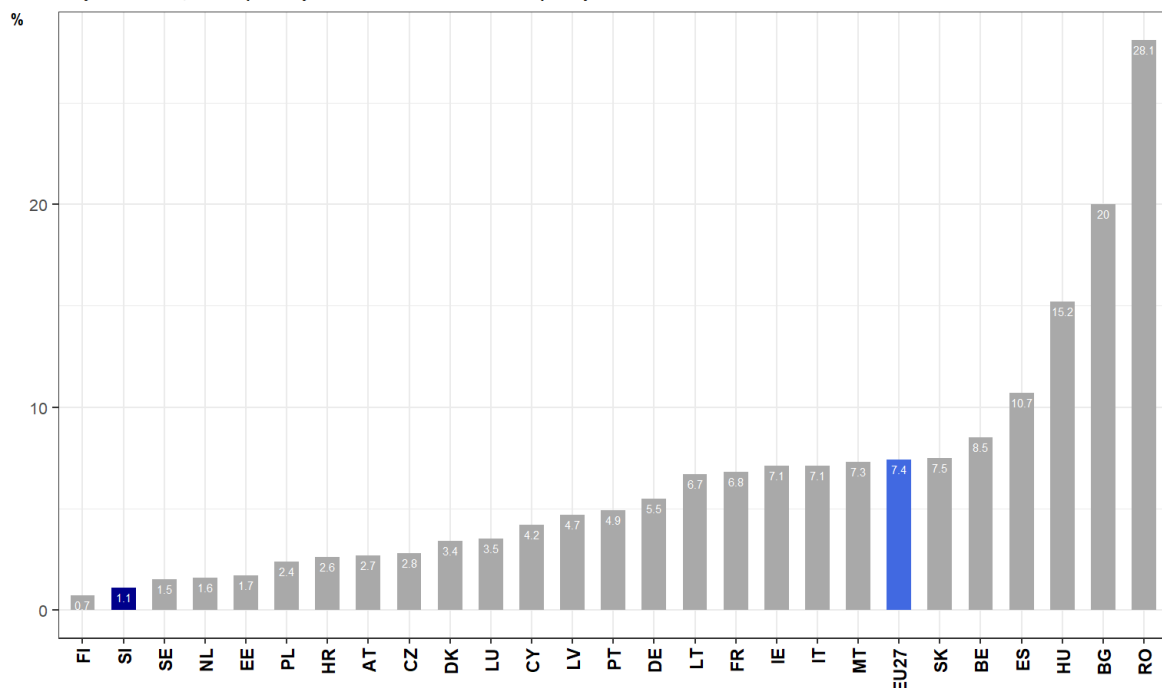
Slika 5 Stopnja resne materialne in socialne prikrajšanosti, za EU in Republiko Slovenijo

Delež mlajših od 18 let, ki so izpostavljeni resni materialni in socialni prikrajšanosti

Vir: EUROSTAT, preračuni SAR MDDSZ, zadnja objava: 09.09.2022

Delež mlajših od 18 let, ki so izpostavljeni resni materialni in socialni prikrajšanosti

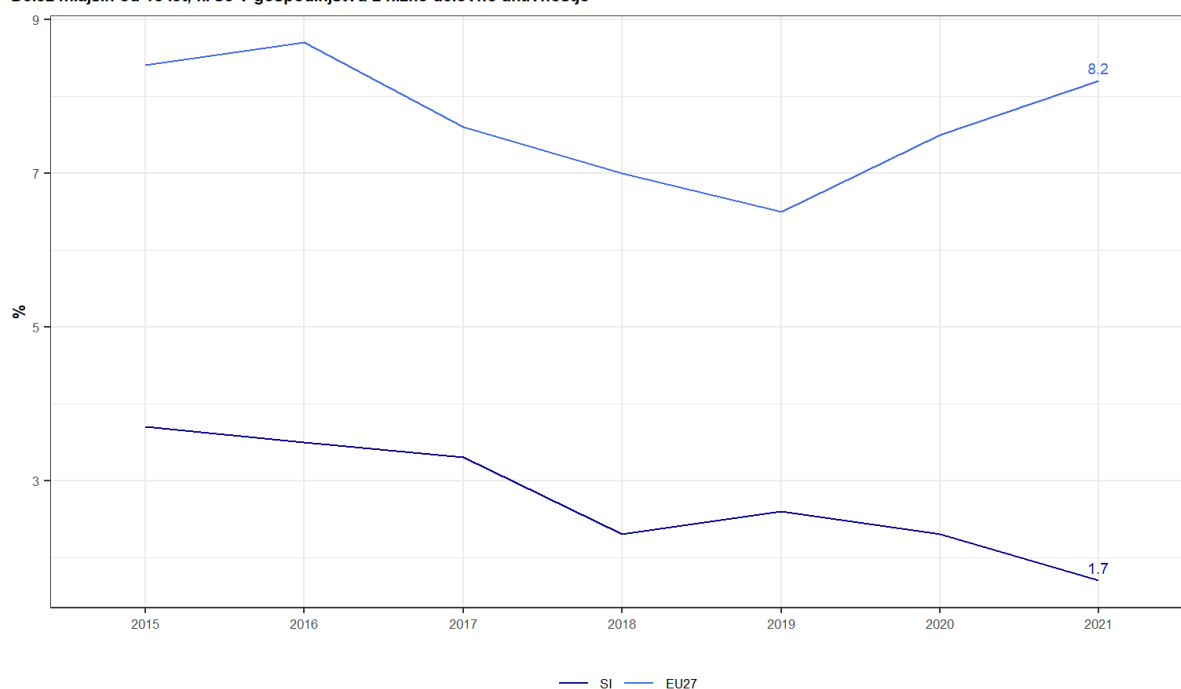

Vir: EUROSTAT, preračuni SAR MDDSZ, zadnja objava: 09.09.2022

Stopnja zelo nizke delovne intenzivnosti²⁶ je v Republiki Sloveniji v celotni populaciji in tudi pri otrocih nižja od povprečja v EU. V zadnjem obdobju beležimo padajoči trend, v obdobju 2018–2020 je bil delež otrok v gospodinjstvih z zelo nizko delovno intenzivnostjo le malo nad 2 %.

Slika 6 Stopnja zelo nizke delovne intenzivnosti

Delež mlajših od 18 let, ki so v gospodinjstvu z nizko delovno aktivnostjo

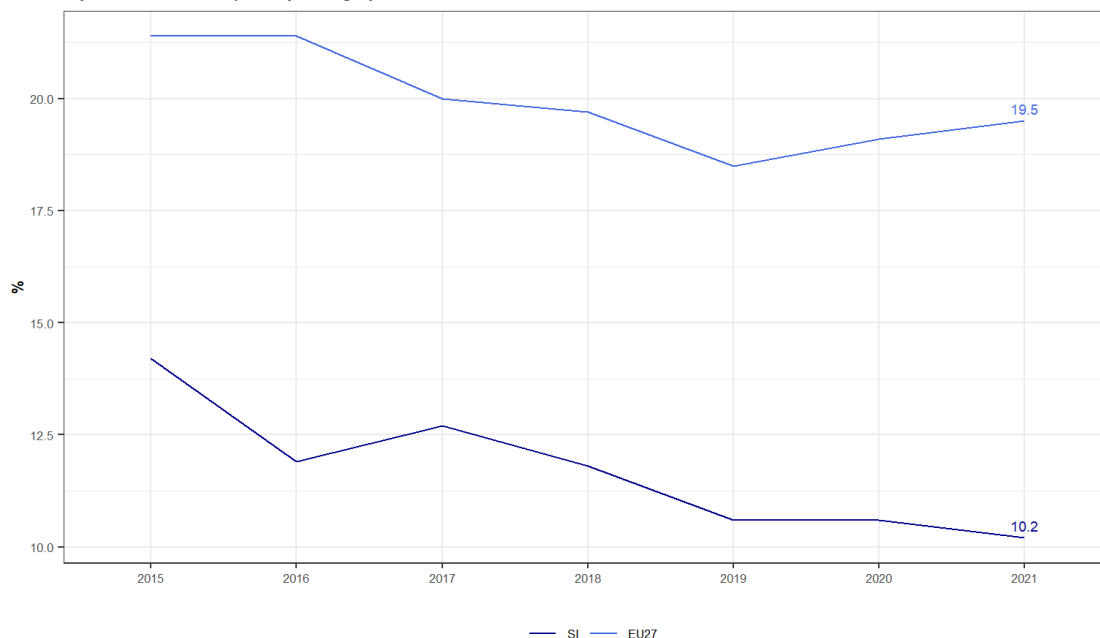
Vir: EUROSTAT, preračuni SAR MDDSZ, zadnja objava: 09.09.2022

²⁶ Angl. »quasi-jobless household«.

Stopnja tveganja revščine²⁷ je v Republiki Sloveniji nižja kot v EU. V Republiki Sloveniji je stopnja pri otrocih nižja kot v celotni populaciji. V letu 2021 sta imeli le dve državi v EU nižjo stopnjo tveganja revščine pri otrocih.

Slika 7 Stopnja tveganja revščine

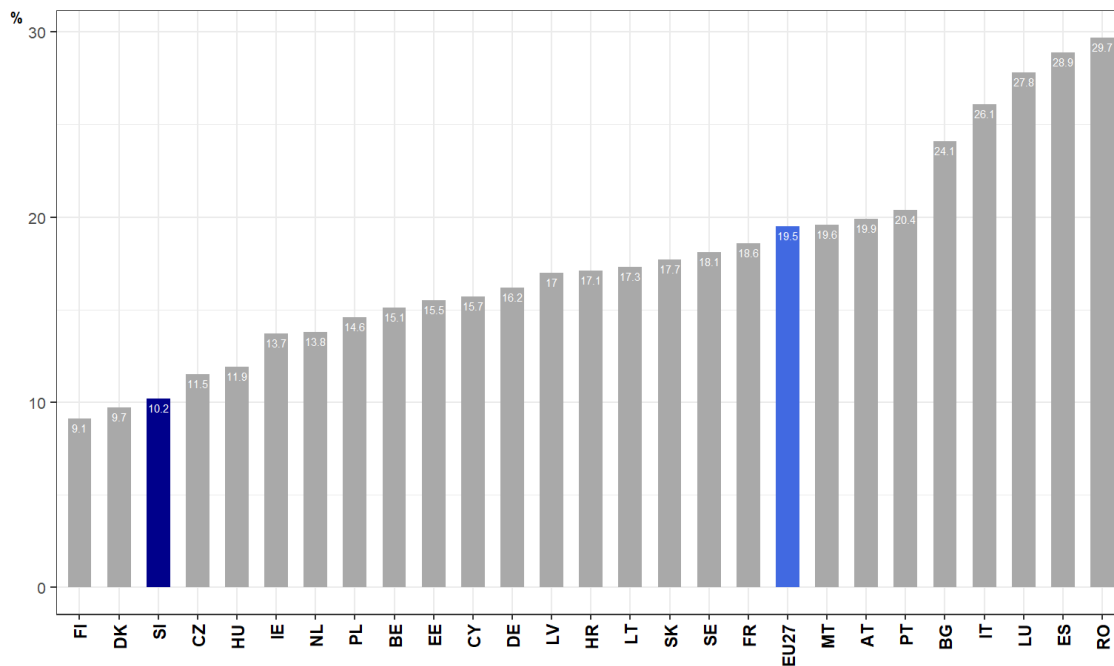
Delež mlajših od 18 let, ki so izpostavljeni tveganju revščine

Vir: EUROSTAT, preračuni SAR MDDSZ, zadnja objava: 09.09.2022

²⁷ Kazalnik stopnja tveganja revščine je v novi definiciji kazalnika tveganja socialne izključenosti nespremenjen. Podatek o stopnji tveganja revščine je relativen in kaže delež oseb, ki živijo v gospodinjstvih, katerih dohodek na ekvivalentnega odraslega člana je nižji od praga tveganja revščine, ki je določen kot 60 % mediane ekvivalentnega (neto) razpoložljivega dohodka vseh gospodinjstev. Tako izračunana stopnja ni kazalnik absolutne revščine, temveč meri neenakost znotraj populacije.

Delež mlajših od 18 let, ki so izpostavljeni tveganju revščine

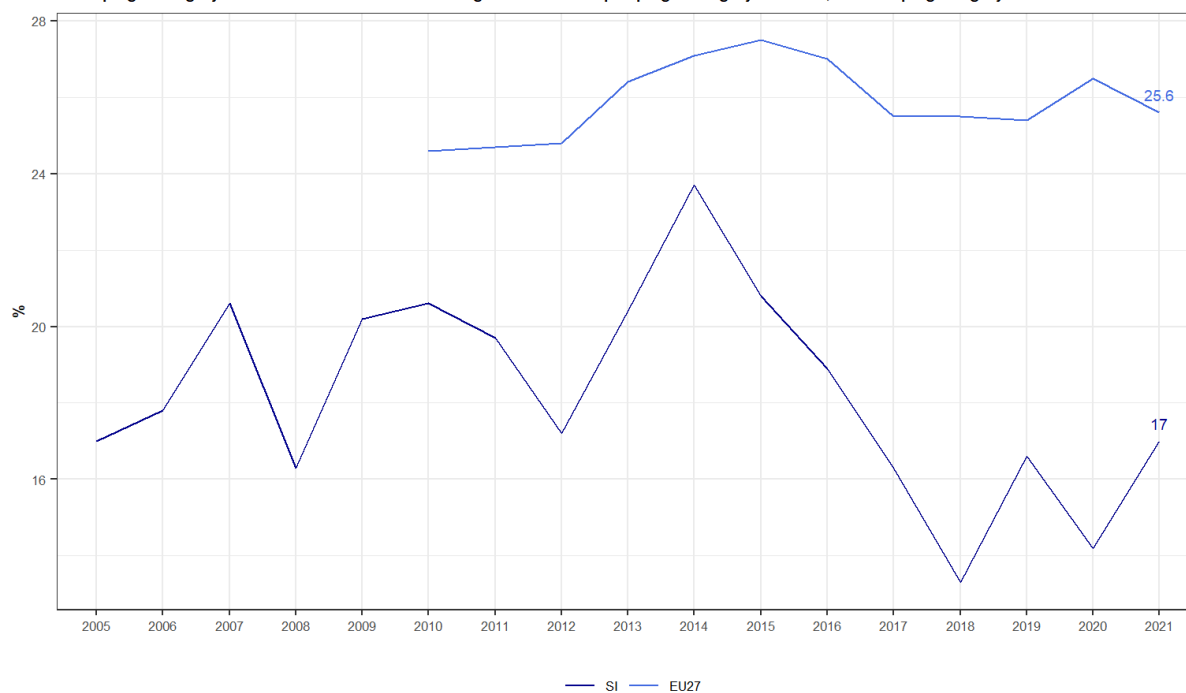

Vir: EUROSTAT, preračuni SAR MDDSZ, zadnja objava: 09.09.2022

V letu 2021 je bila v Republiki Sloveniji mediana ekvivalentnega dohodka oseb pod pragom tveganja revščine za 17,0 % praga tveganja revščine nižja od praga tveganja revščine. Tudi v EU je ta vrzel med najnižjimi, nižja je bila v petih državah EU.

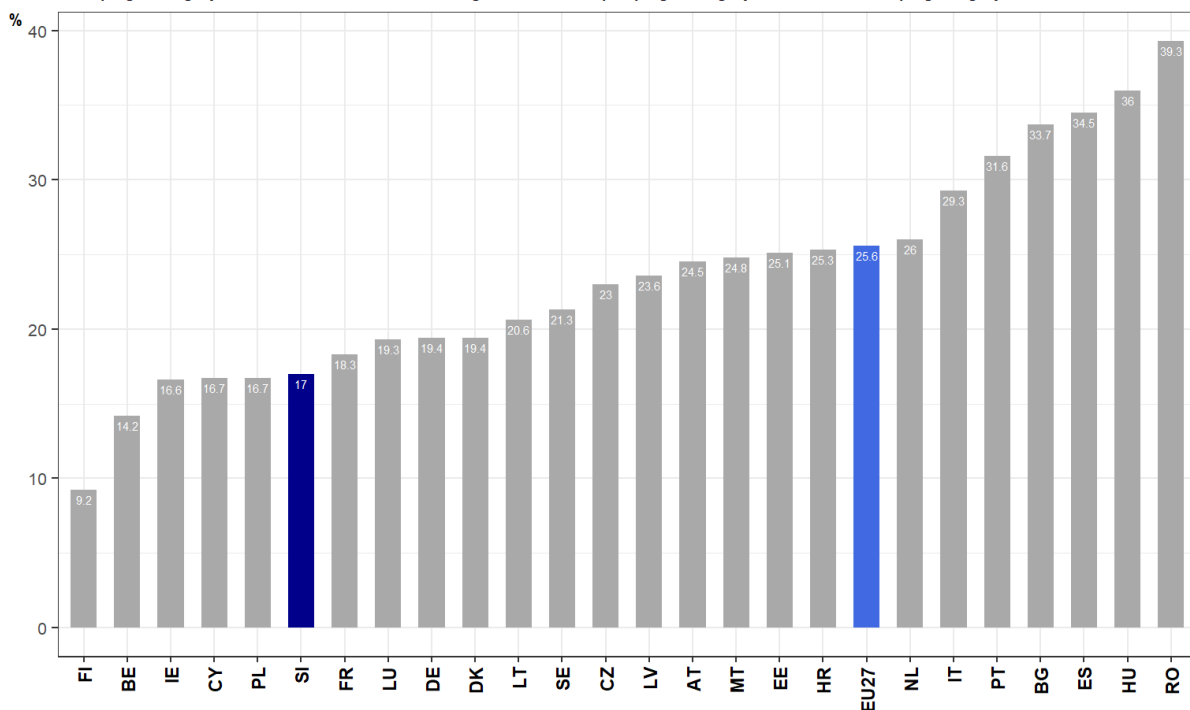
Slika 8 Relativna vrzel tveganja revščine

Razlika med pragom tveganja revščine in mediano ekvivalentnega dohodka oseb pod pragom tveganja revščine, kot % od praga tveganja revščine

Vir: EUROSTAT, preračuni SAR MDDSZ, zadnja objava: 09.09.2022

Razlika med pragom tveganja revščine in mediano ekvivalentnega dohodka oseb pod pragom tveganja revščine, kot % od praga tveganja revščine

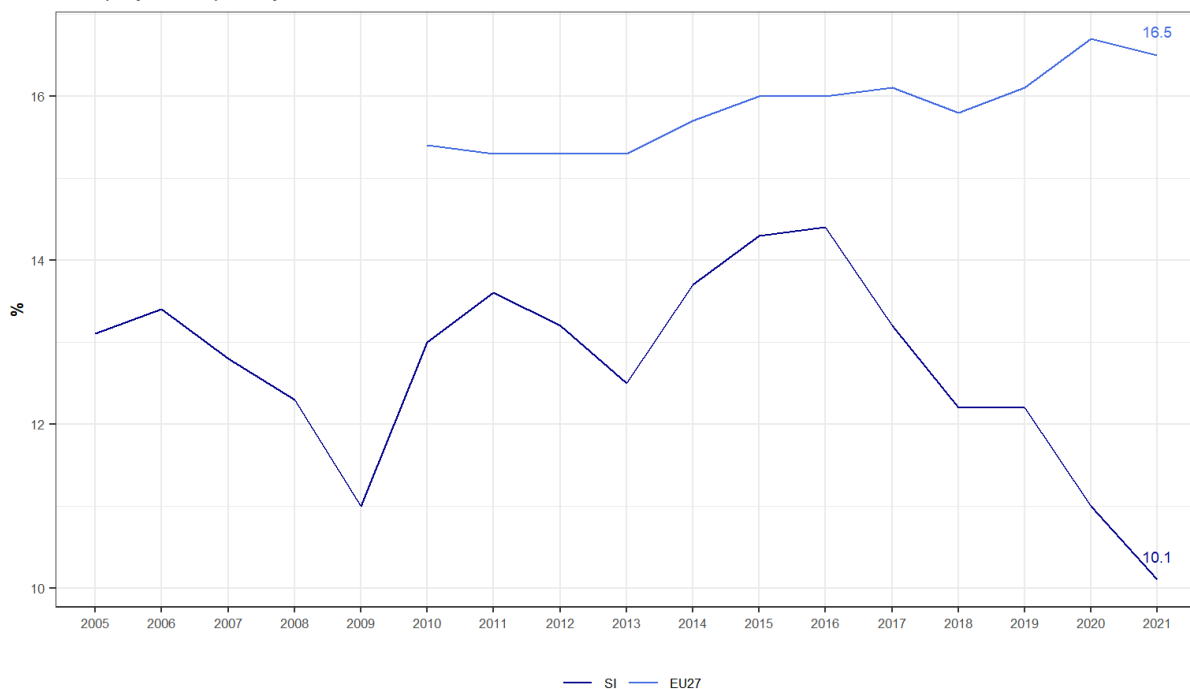

Vir: EUROSTAT, preračuni SAR MDDSZ, zadnja objava: 09.09.2022

V enostarševskih družinah je v Republiki Sloveniji v letu 2020 živel 10,1 % otrok, kar predstavlja najnižji delež od leta 2005. Povprečno v EU je delež otrok v enostarševskih družinah znašal 16,5 % (slika 9).

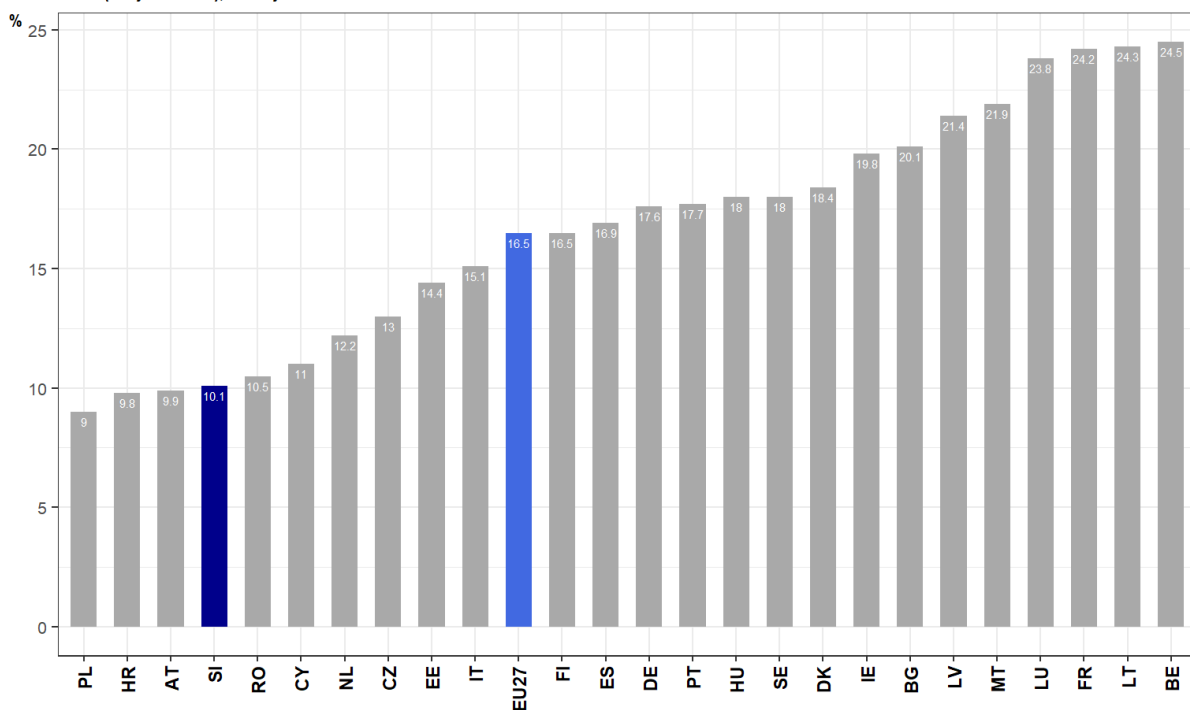
Slika 9 Delež otrok v enostarševskih družinah

Delež otrok (mlajših od 18), ki živijo v enostarševskih družinah

Vir: EUROSTAT, preračuni SAR MDDSZ, zadnja objava: 09.09.2022

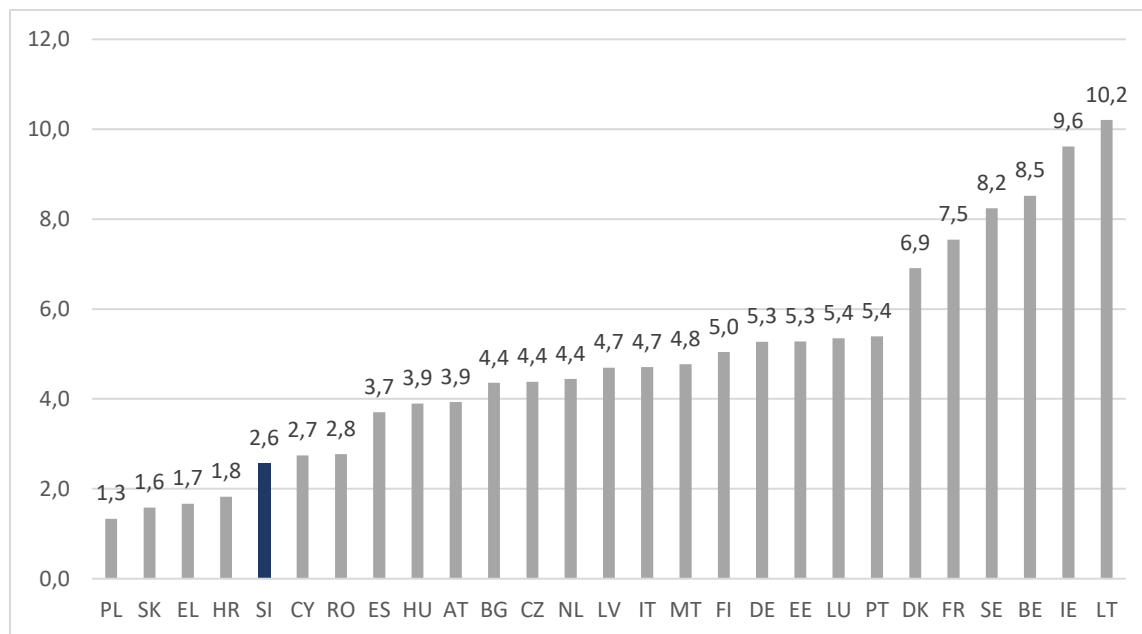
Delež otrok (mlajših od 18), ki živijo v enostarševskih družinah

Vir: EUROSTAT, preračuni SAR MDDSZ, zadnja objava: 09.09.2022

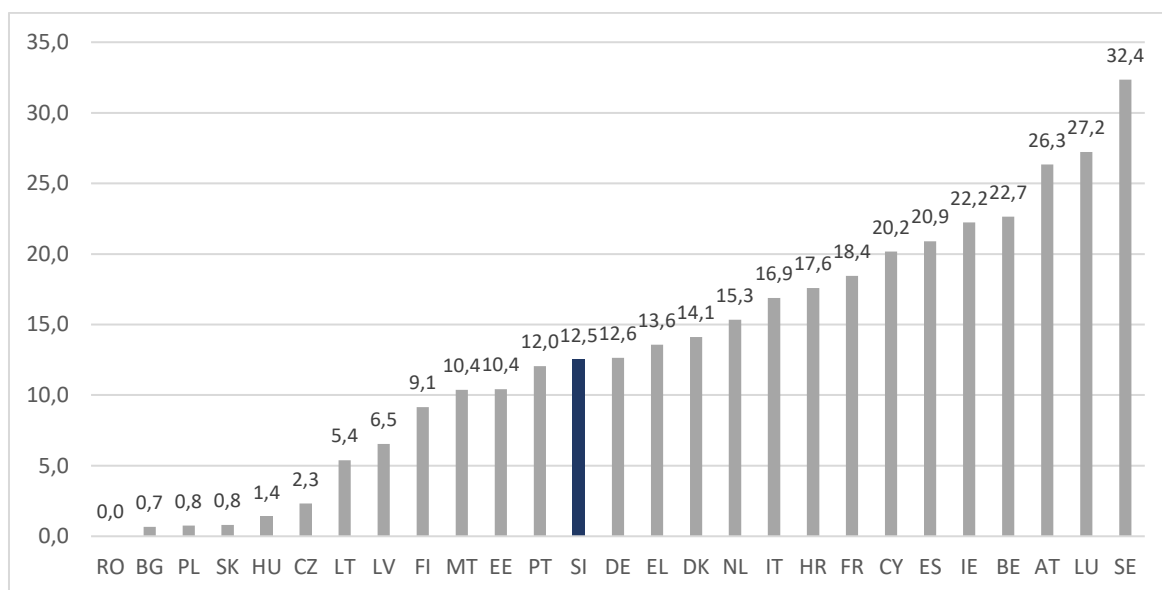
Na slikah 10 do 13 so prikazani izračuni EUROSTAT, ki so bili narejeni za delovno skupino za indikatorje pri SPC.

Slika 10 Delež otrok, ki živijo v enostarševskih družinah in hkrati tvegajo socialno izključenost, kot % vseh otrok v 2019

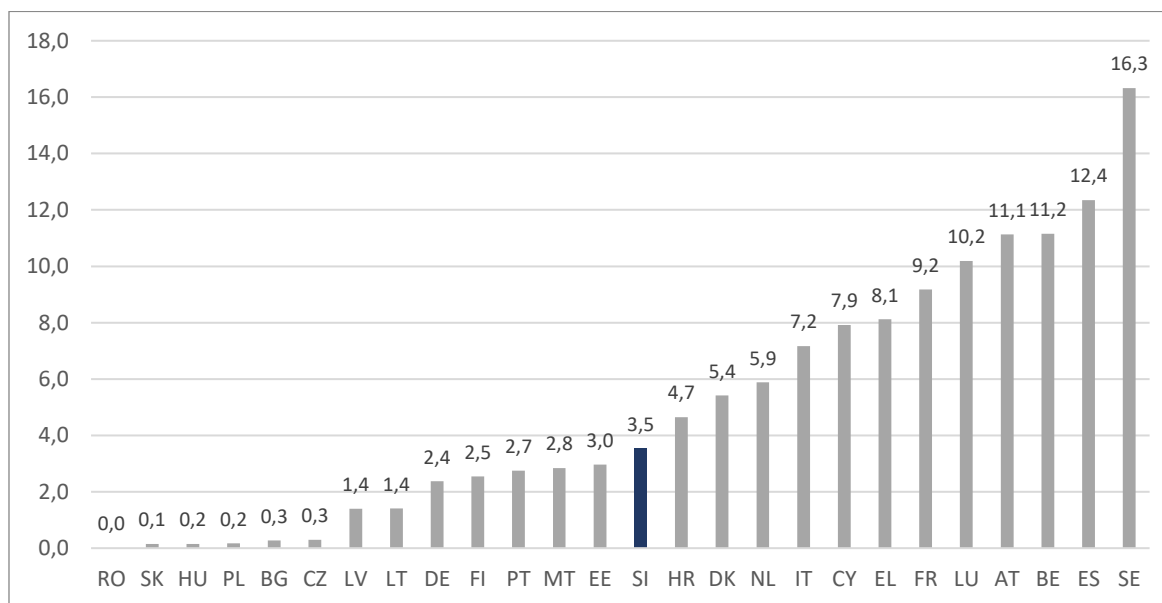
Vir: posebni izračuni EUROSTAT za delovno skupino ISG SPC

Slika 11 Delež otrok, ki imajo vsaj enega starša rojenega izven EU v 2019

Vir: posebni izračuni EUROSTAT za delovno skupino ISG SPC

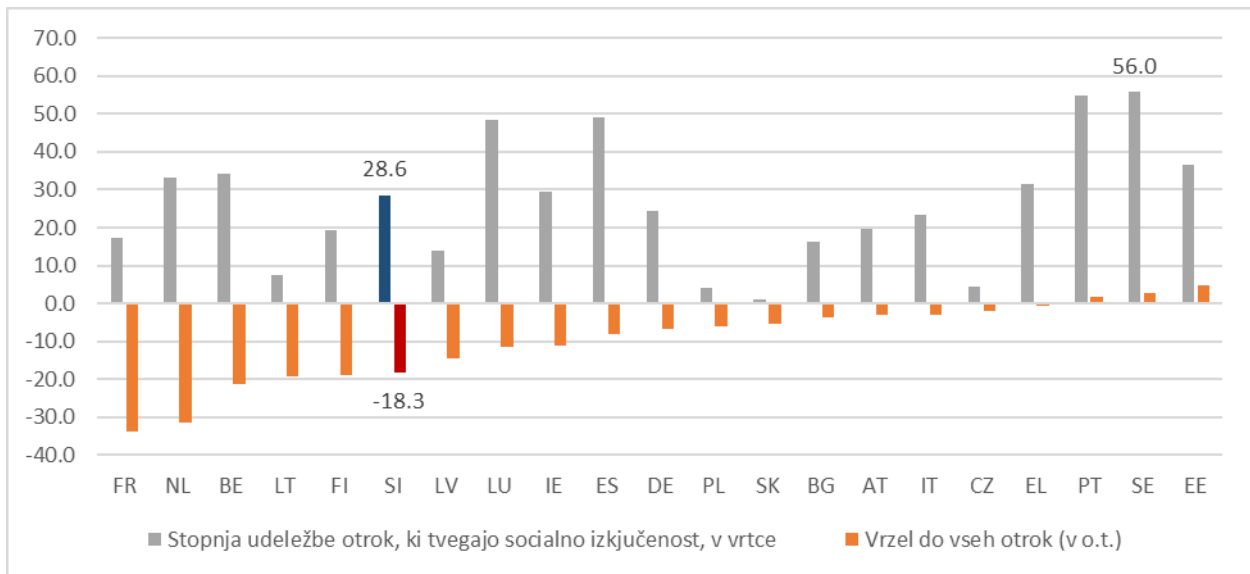
Slika 12 Delež otrok, ki imajo vsaj enega starša rojenega izven EU in so hkrati izpostavljeni tveganju socialne izključenosti v 2019

Vir: posebni izračuni EUROSTAT za delovno skupino ISG SPC

Med državami EU, za katere so na voljo podatki o udeležbi otrok, mlajših od treh let in so izpostavljeni tveganju socialne izključenosti, je bila Republika Slovenija v 2019 z 28 % na 10. mestu. Je pa v Republiki Sloveniji izrazitejša vrzel med udeležbo v vrtcih med vsemi otroki in takimi, ki tvegajo socialno izključenost, in sicer je za vse otroke za 18 odstotnih točk višja, kar predstavlja 16. največjo vrzel med državami EU.

Slika 13 Udeležba otrok, mlajših od treh let (<3), ki so izpostavljeni tveganju socialne izključenosti, v vrtce in vrzel (v odstotnih točkah) do udeležbe vseh otrok (<3) v 2019

Vir: posebni izračuni EUROSTAT za delovno skupino ISG SPC